

สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียน
จันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓

ENVIRONMENT INFLUENCING THE ETHICAL DEVELOPMENT
OF STUDENTS OF CHANPRADITTHARAM WITTHAYAKHOM
SCHOOL UNDER THE OFFICE OF BANGKOK
EDUCATION AREA 3

พระครูปลัดไชยวุฒิ อภานนุโท (กระถิ่นทอง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน

โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา

กรุงเทพมหานคร เขต ๓

พระครูปลัดไชยวุฒิ อาภานนุโท (กระถินทอง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**ENVIRONMENT INFLUENCING THE ETHICAL DEVELOPMENT
OF STUDENTS OF CHANPRADITTHARAM WITTHAYAKHOM
SCHOOL UNDER THE OFFICE OF BANGKOK
EDUCATION AREA 3**

PHRAKRUPALAD CHAIVOOT ADHAKARO (KRATHINTHONG)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Educational Administration)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2011

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

.....

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ประธานกรรมการ

(พระมหาทองศรี เอกวิโส,ดร.)

..... กรรมการ

(ผศ.ดร.เริงชัย หมั่นชนะ)

..... กรรมการ

(ผศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู้)

..... กรรมการ

(พระครูโสภณพุทธศาสตร์)

..... กรรมการ

(ผศ.ดร.สิน งามประโคน)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู้

ประธานกรรมการ

พระครูโสภณพุทธศาสตร์

กรรมการ

ผศ.ดร.สิน งามประโคน

กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม กรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓

ชื่อผู้วิจัย : พระครูปลัดไชยวุฒิ อาภาณนุโท (ไชยวุฒิ กระจินทอง)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู ป.ธ.๔, พธ.บ., M.A., Ph.D.

: พระครูโสภณพุทธศาสตร์ ป.ธ.๓, พธ.บ., M.A.,

: ผศ.ดร.สิน งามประโคน พธ.บ., M.A., Ph.D.

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๐ มกราคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม กรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมในการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ จำแนกตามเพศ อายุ และระดับชั้นเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ตารางสำเร็จรูปคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ (Taro Yamane) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐๒ คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาค่าความถี่และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติทดสอบค่าที (t-test) และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance: F-test) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม กรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมทางบ้าน ด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน และด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนตามลำดับ

๒. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม กรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ จำแนกตามเพศโดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม กรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ จำแนกตามอายุและระดับชั้นเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance: ANOVA) สรุปได้ดังนี้

๑) จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒) จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

Thesis Title : Environment Influencing the Ethical Development of Students of Chanpradittharam Witthayakhom School under the Office of Bangkok Education Area ๓

Researcher : PhrakruPalad Chaivoot Adhakaro (Krathinthong)

Degree : Master of Arts in Buddhism (Educational Administration)

Thesis Advisory Committee

: Asst. Prof. Dr. Somsak Boonpu Pali IV, M.A., Ph.D.

: PhrakruSophonphutthisat Pali, III, B.A., M.A.

: Asst. Prof. Dr. Sin Ngamprakhon B.A., M.A., Ph.D.

Date of Graduation : January 20 2012

ABSTRACT

The study entitled 'Environment Influencing the Ethical Development of Students of Chanpradittharam Witthayakhom school under the Office of Bangkok Education Area ๓' was a survey research. It aimed to study the environment influencing the Ethical development of students of Chanpradittharam Witthayakhom school under the Office of Bangkok Education Area ๓ and to comparatively study the environment influencing the Ethical development of students of Chanpradittharam Witthayakhom school under the Office of Bangkok Education Area ๓ classified according to sex, age and class level. The sample of the study was ๓๐๑๒ students of Chanpradittharam Witthayakhom school under the Office of Bangkok Education Area ๓ designed according to the given table of Taro Yamane based on a Simple Random Sampling method. Statistics used for the data analysis was Percentage, Mean and Standard Deviation, t-test and One-Way Analysis of Variance: F-test based on the ready-made computer programme.

The results of the study were as follows:

๑. The result of the data analysis of the environment influencing the Ethical development of students of Chanpradittharam Witthayakhom school under the Office of

Bangkok Education Area to find out (\bar{X}) and S.D. values in general in all the aspects it was found that they were more and while individually considering it was found that all the aspects were more: the aspect of home environment, teaching-learning in school and friend influence respectively.

๓. The result of the comparative analysis of the Ethical development of students of Chanpradittharam Witthayakhom school under the Office of Bangkok Education Area to classified according to sex through t-test it was generally found not to be significantly different at ๐.๐๕ level and while individually considering it was found not to be significantly different at ๐.๐๕ level.

๔. The result of the comparative analysis of the Ethical development of students of Chanpradittharam Witthayakhom school under the Office of Bangkok Education Area to classified according to age, qualification and occupation through the One-Way Analysis of Variance: ANOVA was as follows:

๔.๑ To the age it was generally found not to be significantly different at ๐.๐๕ level, while individually considering it was found to be significantly different at ๐.๐๕ level.

๔.๒ To the class level it was generally found not to be significantly different at ๐.๐๕ level, while individually considering it was found to be significantly different at ๐.๐๕ level.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาของคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย ผศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู้ พระครูโสภณพุทธิศาสตร์ ผศ.ดร.สิน งามประโคน ที่เมตตาให้คำปรึกษา และและพระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปญฺโญ ให้บริการทางวิชาการ

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาทองศรี เอกวิโส,ดร. ที่ได้เมตตาเป็นประธานตรวจสอบวิทยานิพนธ์ และขอเจริญพรขอบคุณ ผศ.ดร.เริงชัย หมื่นชนะ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอเจริญพรขอบคุณผู้เชี่ยวชาญที่ช่วยตรวจสอบด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธีการวิจัย และเครื่องมือด้านการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

อนึ่ง ขออนุโมทนาขอบคุณ ท่านผู้อำนวยการ คุณครู ผู้ปกครอง นักเรียน ที่ได้ให้โอกาสผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม ที่ได้รวบรวมข้อมูลให้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ท้ายนี้ ด้วยคุณงามความดีอันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาผู้มีพระคุณทุกท่าน และขออนุโมทนาขอบคุณเพื่อนสหธรรมิกร่วมชั้นเรียนและผู้มีอุปการคุณทุก ๆ ท่านที่คอยให้กำลังใจ ตั้งแต่ต้นจนบรรลุวัตถุประสงค์ทุกประการ

พระครูปลัดไชยวุฒิ อากานนุโท

๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๔

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๗)
สารบัญแผนภูมิ	(๑๐)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๑)
บทที่ ๑. บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ	๓
บทที่ ๒. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา	๗
๒.๒ การจัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน	๑๒
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม	๓๑
๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรม	๔๑
๒.๕ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทางจริยธรรม	๔๕
๒.๖ บทบาทของครูในการพัฒนาจริยธรรมแก่เด็ก	๔๗
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๔
๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๐

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓. วิธีดำเนินการวิจัย	๓๑
๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๓๑
๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๓๒
๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๓๔
๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๓๔
บทที่ ๔. ผลการศึกษา	๓๕
ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ	๓๓
ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการ พัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาลัย	๓๘
ตอนที่ ๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนา จริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาลัย (t-test)	๔๕
ตอนที่ ๔ การวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนา จริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาลัย จำแนก อายุและระดับชั้นเรียน (One-Way Analysis of Variance: ANOVA)	๔๖
บทที่ ๕. สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๔๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๔๘
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๕๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๕๔
บรรณานุกรม	๕๕
ภาคผนวก	๑๐๓
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๐๔
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือวิจัย	๑๑๐
ภาคผนวก ค ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๑๕
ประวัติผู้วิจัย	๑๑๖

(๑๐)

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

หน้า

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๘๑

สารบัญญัตินี้

ตารางที่		หน้า
๔.๑	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ	๓๓
๔.๒	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ	๓๓
๔.๓	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามชั้นเรียน	๓๔
๔.๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ โดยภาพรวม โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	๓๕
๔.๕	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ ด้านสภาพแวดล้อมทางบ้าน โดยการ หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	๔๐
๔.๖	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ ด้านด้านการเรียนการสอนใน โรงเรียน โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	๔๑
๔.๗	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ ด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน โดยการหา ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	๔๓
๔.๘	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test)	๔๕

ตารางที่

หน้า

- ๔.๕ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรม
นักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ จำแนกตามอายุ โดยการวิเคราะห์ความ
แปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA) ๘๖
- ๔.๑๐ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรม
นักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ จำแนกตามอายุและระดับชั้นเรียน โดย
การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance:
ANOVA) ๘๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อภาษาไทย

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕ การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม ข้อ หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่าง เช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๐๘/๑๕๕. หมายถึง ทีฆนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๒๐๘ หน้า ๑๕๕

พระสุตตันตปิฎก

จุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	จุททนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๘๑ บัญญัติว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรม ให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม” และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ หมวดที่ ๑ มาตรา ๖ ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ชี้นำทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะปานกลางที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ระยะยาว และมีการดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ ในแนวคิดที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ในทุกมิติ อย่างเป็นองค์รวมและให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างระบบบริหารจัดการภายในที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกระดับ อันจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนที่มี “คน” เป็นศูนย์กลางได้อย่างแท้จริง การพัฒนาคน หมายถึง การเสริมสร้างให้บุคคลมีคุณลักษณะที่ดี มีค่านิยมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ มีคุณธรรมประจำใจและมีจริยธรรม คือปฏิบัติตนตามหลักของศีลธรรม จารีตประเพณี กฎหมายและระเบียบข้อบังคับของสังคม การพัฒนาบุคคลเป็นหนทางนำไปสู่การพัฒนาประเทศ^๑ ดังที่ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา อธิบายไว้ว่า “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนนับเป็นเป้าหมายสูงสุดของอารยประเทศทุกประเทศ เพราะถ้าปราศจากพลเมืองที่มีคุณภาพแล้ว แม้ประเทศนั้นจะมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เพียงใดก็ยังไม่

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (๒๕๕๔), แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๕), หน้า ๑-๒.

สามารถทำ ให้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นประโยชน์ในการสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่ประเทศ
ได้”^๒

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้มีคุณภาพนั้น สถาบันการศึกษามีความสำคัญ
และมีส่วนรับผิดชอบในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่เยาวชนและพลเมือง
ในชาติเป็นอันมาก ซึ่งสอดคล้องกับอานันท์ ปันยารชุน^๓ กล่าวว่า “การที่จะพัฒนาพลเมือง
ของประเทศให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพนั้น สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ การจัดการศึกษาให้มี
ประสิทธิภาพ เพราะการศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้เพราะความเจริญที่
ปรากฏทั้งในด้านวัตถุและด้านคุณธรรมจริยธรรมในจิตใจของคนนั้น เป็นผลสะท้อนให้
เห็นถึงคุณภาพของคน ในสังคมอันเกิดจากการอบรมบ่มนิสัยมาจากครอบครัว
สถาบันการศึกษา ตลอดจนได้รับกระบวนการขัดเกลาและปรากฏการณ์ทางสังคมที่ดี”
ดังนั้น การจัดการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมก็
ยังมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นสำหรับการพัฒนาประเทศสู่เป้าหมายในอนาคต

สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาก็มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาระบบการเรียนการสอน
สอนของนักเรียน ซึ่งฉันทนา จันทร์บรรจง กล่าวว่า สภาพของสังคมไทยปัจจุบัน กำลัง
อยู่ในสภาพที่เรียกว่า “กลียุค” ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม มีปัญหาที่
เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันปรับปรุงแก้ไขอย่างถูกวิธี^๔
ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของประเวศ วะสี ที่กล่าวว่า ปัจจุบันศีลธรรมของคนตกต่ำลง
ไปมากมีความรุนแรงเกิดขึ้น ตั้งแต่เด็กฆ่ากัน เด็กข่มขืนเด็ก ทั้งที่ประเทศไทยเป็นเมือง
พุทธแต่กลับมีสถิติการฆ่ากันตายสูงถึงกับติดอันดับ ๒ ของโลก มีการโฆษณาเหล่า เบียร์
บุหรี มีหญิงบริการจำนวนมาก จนได้รับฉายาว่า “นครแห่งโสเภณี” เพราะฉะนั้นจะเห็นว่า
ปัญหาศีลธรรมจริยธรรมเสื่อมเป็นปัญหาหนึ่งของสังคมไทย^๕

^๒ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา, (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๒๖). “การศึกษากับการพัฒนา
คุณภาพชีวิต.” วารสารครุศาสตร์, ๑๒ : บทนำ, หน้า ๑-๘.

^๓ อานันท์ ปันยารชุน, “รายงานการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม”,
(กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็ก, ๒๕๓๕), หน้า ๑.

^๔ ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์ทางปัญญาของชาติ ยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดของสังคม
ทั้งหมดรวมกัน, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา ร่วมกับสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๗),
หน้า ๑๑.

^๕ ฉันทนา จันทร์บรรจง, การศึกษากับการพัฒนาคุณธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ), ๒๕๔๑, หน้า ๗๕.

วัลลภ ตังคณานูรักษ์ กล่าวว่า ปัญหาเด็กและเยาวชนในสภาพการณ์ปัจจุบัน มีปัญหาใหญ่ ๆ เรียงตามลำดับความรุนแรงได้ดังนี้ คือ^๖

๑. ปัญหาเรื่องยาเสพติดพบว่าเด็กเข้าไปเกี่ยวข้องกับทุกชั้นตอนของวงจร ยาเสพติดตั้งแต่การผลิต การจำหน่าย และการเสพย์ โดยพบว่าเด็กเข้าไปเกี่ยวข้องมี จำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี

๒. ปัญหาเรื่องโรคเอดส์ มีเด็กที่เป็นกำพร้าจำนวนมากที่พ่อแม่ตายด้วยโรค เอดส์และเด็กที่ติดเชื้อเอดส์จากแม่ จากจำนวนเด็กกำพร้านับแสนคน พบเด็กติดเชื้อเอดส์ถึง ๓๐,๐๐๐ คน เด็กเหล่านี้จะเป็นปัญหาและสร้างภาระบางอย่างให้กับสังคมเป็นอันมาก

๓. ปัญหาเรื่องการทารุณกรรมเด็ก พบปัญหาเกี่ยวกับเด็กถูกทำร้ายร่างกาย ถูกทารุณกรรม ข่มขืน หรือถูกบังคับให้ขายบริการทางเพศ มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น

๔. ปัญหาเรื่องเด็กหลบหนีออกจากบ้าน เนื่องจากทนต่อสภาพความเป็นอยู่ใน ครอบครัวไม่ไหว กลายเป็นเด็กเร่ร่อน มีอยู่ประมาณ ๑๕,๐๐๐-๑๗,๐๐๐ คนทั่วประเทศ

เสรี วงษ์มณฑา กล่าวว่า ปัจจุบันได้มีแหล่งมั่วสุมของวัยรุ่นทั้งชายและหญิง เกิดขึ้นตามสถานที่ต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร และขยายตัวไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ต่อเนื่อง ตลอดเวลา โดยเฉพาะการแพร่ระบาดของแฟชั่นเสื้อผ้าวัยรุ่น อาทิ ชุดสายเดี่ยว เกะอก กระโปรงสั้น ขณะเดียวกันก็เกิดมีแหล่งมั่วสุมของเยาวชนที่นัดพบกันเพื่อดื่มเครื่องดื่มที่มี แอลกอฮอล์ มั่วสุมยาเสพติดประเภท ยาไอ ยาบ้า แม้กระทั่งการซื้อขายหนังสือ วีดีโอ วีซีดี ลามก รวมทั้งการขายบริการทางเพศจนติดเชื้อเอดส์ โดยพบว่ากรณีเพศสัมพันธ์ของ เยาวชนหญิงเริ่มตั้งแต่อายุ ๑๓ ปี ส่วนชายเริ่มตั้งแต่อายุ ๑๖ ปี ซึ่งปัญหาทั้งหมดของ เยาวชนนั้นยากเกินกว่าหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งจะรับผิดชอบได้เพียงหน่วยงานเดียว การดำเนินการแก้ไขต้องเป็นยุทธศาสตร์เชิงบูรณาการ โดยจะต้องได้รับความร่วมมือจาก ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^๗

จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ของเยาวชนไทยในปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่ามีสาเหตุมา จากการพัฒนาที่ขาดความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจ เป็น ผลให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมซึ่งก่อให้เกิดปัญหาของสังคม อันแสดงให้เห็นถึงความ

^๖ วัลลภ ตังคณานูรักษ์, (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๔๓). “สัมภาษณ์สมาชิกวุฒิสภา นายวัลลภ ตังคณานูรักษ์ “เรื่องปัญหาเด็กและเยาวชน.” วารสารสุขโขทัยธรรมาราช, ๑๓ (๓), ๒๕๔๓, หน้า ๕-๖.

^๗ เสรี วงษ์มณฑา, (๑๐ กันยายน ๒๕๔๔). “คณะอนุกรรมการส่งเสริมและประสานงาน เยาวชนแห่งชาติ, สัมภาษณ์.” เดลินิวส์, ๒๕๔๔, หน้า ๑๕.

เสื่อมโทรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น และในภาวะปัจจุบันที่มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูง เป็นโลกที่ไร้พรมแดนมีการสื่อสารความรู้และข้อมูลข่าวสารอย่างไร้ขีดจำกัด จึงอาจทำให้มีการแพร่กระจายปัญหาไปได้ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศทั้งในเมืองใหญ่และในชนบทได้

ตลอดเวลา จากปัญหาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียน ยังมีปัญหาที่ทำให้ไม่สามารถพัฒนาเยาวชนของชาติส่วนหนึ่งให้บรรลุตามความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาที่ต้องการให้เด็กมีคุณธรรมจริยธรรมได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงปัญหาของปัจจัยแวดล้อมในการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ สภาพแวดล้อมที่ผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนอย่างไรบ้าง และเพื่อนำผลจากการวิจัยครั้งนี้มาเสนอต่อผู้บริหาร โรงเรียน และตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณชนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมที่ผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมที่ผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓

๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๔.๑ ด้านสภาพแวดล้อมทางบ้าน หมายถึง สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่การอบรมเลี้ยงดู สภาพเศรษฐกิจครอบครัว ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี การใช้ชีวิตประจำวัน

๑.๔.๒ ด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ การจัดสิ่งแวดล้อมของครูหรือโรงเรียน

๑.๔.๓ ด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน หมายถึง บทบาทบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในวัยเดียวกัน ที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความรู้สึกนึกคิดหรือเจตคติของบุคคล

๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๕.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยการทบทวนจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก เอกสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ๓ ด้าน ๑) ด้านสภาพแวดล้อมทางบ้าน ๒) ด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน ๓) ด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน

๑.๕.๒ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑.๕.๒.๑ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๔-๖ โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ จำนวน ๑,๔๐๐ คน

๑.๕.๒.๒ กลุ่มตัวที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ จำนวน ๓๐๒ คน

ประชากร			กลุ่มตัวอย่าง		
ม.๔	ม.๕	ม.๖	ม.๔	ม.๕	ม.๖
๕๓๐	๔๕๖	๔๑๔	๘๐	๑๑๔	๑๐๘
รวม ๑,๔๐๐			รวม ๓๐๒ คน		

๑.๕.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ถึงเดือน เมษายน ๒๕๕๔ รวมเวลาที่ทำการวิจัย ๖ เดือน

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑. ทำให้ได้ทราบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓

๒. ทำให้ได้ทราบการเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่องสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรม
โรงเรียนวัดจันทร์ประดิษฐาราม กรุงเทพมหานคร เขต ๓ โดยแบ่งการนำเสนอ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา
 - ๒.๑.๑ สภาพแวดล้อม (Environment)
 - ๒.๑.๒ สภาพแวดล้อมทางการเรียน
 - ๒.๑.๓ ความหมายของสภาพแวดล้อมทางการเรียน
 - ๒.๑.๔ ความสำคัญของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน
 - ๒.๒ การจัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมในโรงเรียน
 - ๒.๒.๑ การใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมในโรงเรียน
 - ๒.๒.๒ การบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมในโรงเรียน
 - ๒.๒.๓ การควบคุมดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมในโรงเรียน
 - ๒.๒.๔ องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการศึกษาในโรงเรียน
 - ๒.๒.๔.๑ องค์ประกอบด้านนักเรียน
 - ๒.๒.๔.๒ องค์ประกอบด้านผู้สอน
 - ๒.๒.๔.๓ ขอบข่ายสภาพแวดล้อมในโรงเรียน
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม
 - ๒.๓.๑ ความหมายของจริยธรรม
 - ๒.๓.๒ องค์ประกอบจริยธรรม
- ๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรม
 - ๒.๔.๑ จริยธรรมตามแนวพุทธศาสนา
 - ๒.๔.๒ การเกิดจริยธรรม
 - ๒.๔.๓ พัฒนาการทางด้านจริยธรรม
- ๒.๕ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทางจริยธรรม
 - ๒.๕.๑ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)
 - ๒.๕.๒ ทฤษฎีปัญญานิยม (Cognitive Theory)
 - ๒.๕.๓ พัฒนาการทางร่างกาย

- ๒.๕.๔ พัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา
- ๒.๕.๖ พัฒนาการบุคลิกภาพ
- ๒.๕.๗ พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม
- ๒.๖ บทบาทของครูในการพัฒนาจริยธรรมแก่เด็ก
 - ๒.๖.๑ บทบาทของผู้ปกครองในการพัฒนาจริยธรรมแก่เด็ก
 - ๒.๖.๒ วิธีปลูกฝังคุณจริยธรรม
 - ๒.๖.๓ หลักธรรมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
 - ๒.๖.๔ จริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมไทย
 - ๒.๖.๕ ปัญหาทางจริยธรรมของนักเรียน
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ๒.๗.๑ งานวิจัยต่างประเทศ
- ๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

ตามหลักการแนวคิดและทฤษฎีด้านการบริหารการศึกษาได้ให้ความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่จะต้องส่งเสริมหรือจัดให้ดีขึ้น เพื่อให้สถานศึกษามีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดี อันจะส่งผลให้บุคลากรในสถานศึกษาเกิดความรู้สึกพึงพอใจ ภูมิใจ อบอุ่นใจ สบายใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันอย่างเต็มที่และมีความสุข^๑ การจัดแบ่งของประเภทบรรยากาศในสถานศึกษาได้มีการใช้เกณฑ์หรือเงื่อนไขในการจัดแบ่งต่าง ๆ กันดังนี้

กรมสามัญ^๒จัดแบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ บรรยากาศที่ดีหรือบรรยากาศแบบเปิด และบรรยากาศที่ไม่ดีหรือบรรยากาศแบบปิด โดยในแต่ละประเภทมีความสำคัญดังนี้

๑. บรรยากาศที่ดีหรือบรรยากาศแบบเปิด เป็นบรรยากาศแห่งความร่วมมือร่วมใจมีการให้เกียรติแก่กันและกัน ให้ความเชื่อถือ ไว้วางใจมีความเกรงใจ มีความพึงพอใจในการทำงาน ไม่มีการขัดขวาง ทุกคนมีความรู้สึกความเป็นเจ้าของ มีขวัญและกำลังใจที่ดีในการทำงาน ซึ่งจัดว่าบรรยากาศประเภทนี้เป็นบรรยากาศที่พึงประสงค์

^๑ กรมสามัญศึกษา, การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน, (เอกสารอันดับ ๕. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๓๒), หน้า ๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗-๘.

๒. บรรยากาศที่ไม่ดี หรือบรรยากาศแบบปิด เป็นบรรยากาศแบบตัวใครตัวมันขาดการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ขาดความเกรงใจ ขาดความร่วมมือ แต่ละคนไม่พึงพอใจในงานและสภาพของการทำงาน มีการขัดขวาง ขาดความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของร่วมกันขาดขวัญและกำลังใจในการทำงานร่วมกัน

ฮาลปินและครอฟท์ (Halpin & Croft) อธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบอันจะนำไปสู่บรรยากาศของสถานศึกษาว่าองค์ประกอบของบรรยากาศของสถานศึกษาเกิดจากความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงาน โดยกำหนดให้มี ๘ มิติ คือ พฤติกรรมผู้ใต้บังคับบัญชา ๔ มิติคือ มิตินิยมสามัคคี มิตินิยมอุปสรรค มิตินิยมขวัญ และมิตินิยมสัมพันธ์กับพฤติกรรมผู้บริหาร ๔ มิติคือ มิตินิยมห่างเหิน มิตินิยมผลงาน มิตินิยมแบบอย่าง และมิตินิยมการปราณี จากพฤติกรรมทั้ง ๘ มิตินี้ นำมาวิเคราะห์กำหนดเป็นรูปแบบของบรรยากาศได้ ๖ แบบคือ บรรยากาศแบบแจ่มใส บรรยากาศแบบอิสระ บรรยากาศแบบควบคุม บรรยากาศแบบสนิทสนม บรรยากาศแบบรวบอำนาจ และบรรยากาศแบบเข้มเข่า โดยบรรยากาศแต่ละแบบจะมีลักษณะดังต่อไปนี้^๑

๑. บรรยากาศแบบแจ่มใส เป็นบรรยากาศของการปฏิบัติงานที่มีชีวิตชีวา งานบรรลุเป้าหมายได้รวดเร็ว

๒. บรรยากาศแบบอิสระ เป็นบรรยากาศของการปฏิบัติงานที่ผู้บริหารมีความช่วยเหลือผู้ร่วมงานอย่างดี ผู้ร่วมงานมีอิสระในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทำงานร่วมกันได้ดี ความสนิทสนมระหว่างผู้ร่วมงานมีในระดับสูง

๓. บรรยากาศแบบควบคุม เป็นบรรยากาศของการปฏิบัติงานที่ผู้บริหารพยายามควบคุมตรวจสอบ และสั่งการให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติตามคำสั่ง ไม่ค่อยมีเวลาสร้างความสัมพันธ์

๔. บรรยากาศแบบสนิทสนมกันเป็นบรรยากาศของการปฏิบัติงานที่ผู้บริหารและผู้ร่วมงานมีความสัมพันธ์อันดีงามต่อกัน ผู้บริหารไม่ควบคุม ตรวจสอบหรือสั่งการ แต่ปล่อยให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติงานไปตามความพึงพอใจของแต่ละคน

๕. บรรยากาศแบบรวบอำนาจ เป็นบรรยากาศของการปฏิบัติงานที่ผู้บริหาร บริหารโดยวิธีการออกคำสั่งควบคุม ตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงานอย่างเข้มงวด

^๑ Halpin A.W., & Don B.C., **The organization climate of schools**, (Chicago: Midwest Administration Center, University, 1936), pp.133-152.

๖. บรรยากาศแบบซีมเซา เป็นบรรยากาศของการปฏิบัติหน้าที่ผู้บริหาร บริหารโดยขาดความรู้ ขาดบุคลิกภาพการเป็นผู้นำ และขาดสมรรถภาพในการบริหาร ผู้ร่วมงานขาดความกระตือรือร้น ไม่มีกำลังใจในการปฏิบัติงาน

สถานศึกษาซึ่งเป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน นับว่าเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผลการพัฒนาการของนักเรียน นักศึกษา ในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สถานศึกษาเปรียบเสมือนบ้านแห่งที่สองของนักเรียนนักศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาเป็นสถานที่ที่เด็กจะต้องใช้ชีวิตในแต่ละวัน ไม่ต่ำกว่า ๖-๗ ชั่วโมง เป็นเวลานาน ๕-๖ ปี ดังนั้นบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาจึงมีอิทธิพลต่อสุขภาพอนามัยของนักเรียนนักศึกษามาก ถ้าสถานศึกษาจัดสิ่งแวดล้อมให้ดี ย่อมจะช่วยส่งเสริมคุณภาพของนักเรียนนักศึกษาในทางที่ดีขึ้น ตรงกันข้ามถ้าสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาไม่ดี ก็จะเป็นการบั่นทอนชีวิตจิตใจของนักเรียนนักศึกษาไปด้วย

วิจิตร ศรีสะอ้าน ได้กล่าว บรรยากาศและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเกี่ยวข้องกับความรู้สึกรักของครู นักเรียน นักศึกษา รวมทั้งคนอื่น ๆ ที่มีต่อโรงเรียน โรงเรียนมีบรรยากาศและสภาพแวดล้อม ไม่ดีจะทำให้นักเรียนตลอดจนคนที่เกี่ยวข้องเกิดความรู้สึกไม่ดีต่อโรงเรียน ถ้าโรงเรียนมีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดีก็จะทำให้นักเรียนอยากไปเรียนและคนที่เกี่ยวข้องเกิดความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียนด้วย^๔

๒.๑.๑ สภาพแวดล้อม (Environment)

สภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวของมนุษย์นับว่ามีความสำคัญในการดำรงชีวิต หมายถึงสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ร่างกายของสิ่งมีชีวิตที่มีปฏิภิกิริยา หรือปฏิสัมพันธ์กับร่างกาย ทำให้สิ่งที่มีชีวิตนั้นมีการเปลี่ยนแปลง หรือเกิดพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับซูซัย สมิทธิไกร^๕ นักวิชาการและนักศึกษอบรมให้ทัศนะที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมรอบกายว่า ได้แก่ลักษณะของเสียง อุณหภูมิ กลิ่น และแสงสว่างส่วนประกอบเป็นลักษณะของสภาพแวดล้อมที่เราพบเป็นประจำทุก ๆ วัน ซึ่งสภาพแวดล้อมรอบกายมีอิทธิพลต่ออารมณ์ของคน และการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง

^๔ วิจิตร ศรีสะอ้าน, การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน, (เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาการสิ่งแวดล้อม สำหรับโรงเรียนและชุมชน หน่วยที่ ๑๑, จังหวัดนนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๕๘๘.

^๕ ซูซัย สมิทธิไกร, “เอกสารการสอนวิชาจิตวิทยาสิ่งแวดล้อม”, เชียงใหม่ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, อัดสำเนา, หน้า ๖๗.

๒.๑.๒ สภาพแวดล้อมทางการเรียน

สภาพแวดล้อมในโรงเรียน หรือบรรยากาศในโรงเรียนส่งผลสะท้อนความรู้สึกของบุคคล เมื่อคนปะทะกับสิ่งแวดล้อมแล้วเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีก็เรียกว่า “สภาพแวดล้อมไม่ดี” ในทางตรงกันข้ามเมื่อคนปะทะกับสิ่งแวดล้อมแล้วเกิดความรู้สึกดี ก็เรียกว่าสภาพแวดล้อมดี

โรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมที่ดีนั้น จะทำให้ผู้เรียนและบุคลากรในโรงเรียนเกิดความรู้สึกพอใจ ภูมิใจ อบอุ่นใจ สบายใจ เกิดความรู้สึกในความเป็นเจ้าของและอยากมาโรงเรียน แต่โรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมไม่ดีจะทำให้สมาชิกเกิดความเบื่อหน่าย ห่างหิน เฉยเมย ว่างเหว และไม่อยากมาโรงเรียน และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีความร่มรื่น เรียบง่าย สงบ แจ่มใส มีชีวิตชีวา มีวัสดุอุปกรณ์ที่ได้รับการดูแลรักษาอย่างดี พร้อมใช้งานได้ทุกเมื่อ ทำให้ครู และนักเรียนใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา ย่อมจะทำให้ครู นักเรียนได้รับอิทธิพล เป็นคนละเอียดอ่อน จิตใจแจ่มใส รักสวยงาม เรียบง่าย และรักษาความร่มรื่นไปด้วย

ดังนั้นพฤติกรรม และคุณลักษณะต่าง ๆ อันพึงประสงค์ตามหลักสูตรที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญยิ่งต้องพยายามจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเพื่อให้เด็กได้พัฒนาตนเองได้เต็มความสามารถ

๒.๑.๓ ความหมายของสภาพแวดล้อมทางการเรียน

สุนันทา มั่นเศรษฐกิจ ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมทางการเรียน ว่าเป็นสถานที่เรียนของนักเรียนอาจเป็นทางการและไม่เป็นทางการก็ แต่ก็สามารถช่วยให้นักเรียนมีผลการเรียนเกิดขึ้นในทางที่ดี สภาพแวดล้อมทางการเรียนประกอบด้วย สถานที่เรียน เครื่องมือ แหล่งความรู้ และสื่อต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงต่อการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน คือ ความปลอดภัย สุขภาพอนามัยของนักเรียน ตลอดจนการส่งเสริมให้ครูและนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกันได้อย่างสะดวก^๖

สภาพ หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบตัวผู้เรียนทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ที่งาม และที่พึงปรารถนา ตามเจตนาของผู้สอน

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ หมายถึงสภาพแวดล้อมที่จัดขึ้นเพื่อให้เอื้อหรือส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนผู้เรียนมีสภาพจิตใจที่ดี และมีแนวโน้มที่ดีต่อสภาพแวดล้อมในโรงเรียน สร้างบรรยากาศการเรียนการสอน ด้วยสิ่งแวดล้อมจากธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ บริเวณระเบียงโรงเรียน และภายในห้องเรียน เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดี และ

^๖ สุนันทา มั่นเศรษฐกิจ, “สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้” [http://www.eduku.ac.th/essay/wwwedu.asp?id=๒๕๔๓๐๒๐๒ \(๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๓\)](http://www.eduku.ac.th/essay/wwwedu.asp?id=๒๕๔๓๐๒๐๒ (๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๓))

เป็นปลูกฝังจิตสำนึกให้เด็กรู้จักรักษาสິงแวดล้อม และรู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อม ช่วยกันอนุรักษ์และรักษาธรรมชาติสีเขียว ซึ่งอาจส่งผลให้ครูและผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อกัน ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเรียนรู้ประสบผลสำเร็จสูงสุด

๒.๑.๔ ความสำคัญของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเป็นเรื่องที่สำคัญ และเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและคุณลักษณะของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกต้องและเหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการเรียนการสอน เพราะทำให้โรงเรียนมีลักษณะตรงกับความต้องการของสังคม ซึ่งตลอดระยะเวลาที่อยู่ในโรงเรียน สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ย่อมมีผลกระทบต่อสุขภาพจิตของผู้เรียน

การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเล่าเรียนที่ดีจะช่วยสร้างศรัทธา ความเชื่อ ความเลื่อมใสให้แก่ผู้เรียน รวมถึงช่วยสร้างความสนใจ ความตั้งใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานให้แก่ผู้เรียนเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของการสอนได้เป็นที่น่าพอใจ และในอคิดก็มีนักการศึกษาได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเรียน โดยศึกษาถึงอิทธิพลของบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและการสอน

กรมวิชาการ ได้กล่าวถึงลักษณะการเรียนรู้และประสิทธิผลการเรียนการสอนตามแนวคิดของ Joiner (1996) ว่ามีสาเหตุมาจากสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกต้องและเหมาะสม นับว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการจัดการเรียนการศึกษาให้แก่ผู้เรียน เพราะทำให้โรงเรียนเป็นสถานที่ที่น่าไปศึกษาเล่าเรียน ค้นคว้าหาความรู้และช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาพฤติกรรมได้สอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษา^๓

๒.๒ การจัดหาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

อดิษฐ์ ชาติกำแหง กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน ในการจัดสร้างอาคารสถานที่ไว้ดังนี้^๔

^๓ กรมวิชาการ,กระทรวงศึกษาธิการ, “แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมสถานศึกษา สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาและค่านิยม”, เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา, พระนครศรีอยุธยา อัดสำเนา ๒๕๔๔, หน้า ๖๘.

^๔ อดิษฐ์ ชาติกำแหง, หลักการบริหารโรงเรียนมัธยม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แสงจันทร์การพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๒๘-๒๙.

๑. จัดทำรายละเอียดเกี่ยวกับอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ที่สถานศึกษาต้องการและดำเนินการของงบประมาณต่อหน่วยเนื้อ
๒. จัดให้สถาปนิกออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา
๓. ควบคุมการก่อสร้างให้ถูกต้องตามแบบแปลน เป็นไปตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
๔. ดำเนินการเกี่ยวกับการรื้อถอนอาคารสถานที่ และสิ่งปลูกสร้างให้ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
๕. หาวิธีแก้ปัญหาการขาดแคลนด้านอาคารสถานที่ในกรณีที่งบประมาณจากรัฐบาลมีไม่เพียงพอ โดยร่วมมือกับบุคลากรในสถานศึกษาและผู้นำชุมชน
๖. จัดให้มีการตกแต่งอาคารสถานที่ให้เป็นระเบียบ สวยงาม และร่มรื่นน่าอยู่
๗. จัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ ประจำอาคารสถานที่ให้เพียงพอกับความจำเป็นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า การจัดสร้างอาคารสถานที่ หมายถึง การจัดทำรายละเอียดเกี่ยวกับอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการวางแผนบริเวณที่ตั้งอาคาร การจัดหาวัสดุครุภัณฑ์และการดำเนินการของงบประมาณ การควบคุมการก่อสร้าง การตกแต่งจัดระเบียบให้เป็นไปตามหลักการจัดอาคารสถานที่ของโรงเรียน การรื้อถอนอาคารสถานที่ และสิ่งปลูกสร้างให้ถูกต้องตามระเบียบ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องดำเนินการเพื่อเป็นการส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนการสอนของโรงเรียน ให้ดำเนินไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว

๒.๒.๑ การใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

อาคารสถานที่ที่สร้างขึ้นมานั้นมีราคาแพงมาก การใช้จึงต้องให้คุ้มกับการลงทุนก่อสร้าง การปล่อยให้ส่วนใดส่วนหนึ่งของอาคารไว้โดยไม่ใช้หรือใช้อย่างไม่คุ้มค่า จึงเป็นการปล่อยให้ทรัพยากรต้องสูญเสียไปโดยไร้ประโยชน์ ผู้บริหารจึงมีความรับผิดชอบนี้จะต้องดูแลว่าการใช้อาคาร และพื้นที่ในอาคารนั้น เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดเท่าที่จะทำได้

สุรพันธ์ ยันต์ทอง ได้ให้หลักและแนวการใช้สถานที่และบริเวณ ดังนี้

๑. เลือกใช้อาคารสถานที่ให้มีส่วนสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนการสอน เช่น สอนวิชาพลศึกษาควรใช้โรงพลศึกษา

^๕ สุรพันธ์ ยันต์ทอง, การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา, (พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: ทิพย์อักษร, ๒๕๒๖), หน้า ๓๑๑.

๒. ใช้สถานที่ที่เหมาะสมกับสภาพของงาน โดยแบ่งแยกสถานที่ของงานแต่ละอย่าง โดยเฉพาะ เช่น จัดให้มีโรงเกษตร โรงฝึกงาน

๓. มีการบำรุงรักษาสถานที่และบริเวณให้สะอาดและใช้การได้อยู่เสมอ

๔. มีการปรับปรุงอาคาร บริเวณ โรงเรียน เช่น ทำสนามกีฬา สร้างรั้ว ปลูกต้นไม้ตกแต่งสถานที่ต่าง ๆ ให้ร่มรื่นอยู่เสมอ

วิรัตน์ บัวขาว ได้เสนอแนวทางการวางแผนการใช้อาคารสถานที่ของผู้บริหารโรงเรียน โดยการกำหนดตารางการใช้ประโยชน์ จะทำให้สามารถใช้ประโยชน์อาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้ประโยชน์สูงสุด เพื่อให้เกิดความสะดวกในเรื่องโปรแกรมการเรียนการสอนของโรงเรียน โปรแกรมกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียน และประชาชนที่จะใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียน ซึ่งมีแนวทางการใช้ประโยชน์อาคารสถานที่ ดังนี้^{๑๐}

๑. ห้องเรียน นับเป็นสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอน เด็กจะใช้เวลาส่วนมากอยู่ในห้องเรียนมากกว่าห้องอื่นๆ ห้องเรียนควรมีขนาดกว้างใหญ่พอกับความต้องการของเด็ก ตามปกติแล้วห้องเรียนโดยทั่วไปไม่ควรบรรจุนักเรียนเกิน ๓๕ คน

๒. ห้องวิทยาศาสตร์ ต้องจัดให้ยืดหยุ่นในการใช้ประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ ในห้องวิทยาศาสตร์ให้มาก แม้แต่ตู้เก็บอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ก็ต้องคำนึงถึงประโยชน์ และไม่กินเนื้อที่ ต้องคำนึงถึงความสะดวกในการใช้ประโยชน์อื่น ๆ

๓. โรงเรียนพลศึกษา การจัดต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้ได้ทั้งชาย หญิง และเด็กพิการได้ด้วย บางแห่งจัดบริการให้ประชาชนในชุมชนมาใช้ประโยชน์

๔. ห้องศิลปศึกษาควรจัดไว้ชั้นล่างสุด เพราะนอกจากสะดวกในการจัดการเรียนการสอนภาคปกติแล้ว ยังทำให้เกิดความสะดวกในการใช้กับการศึกษาพิเศษบางอย่างที่จะใช้อาคารเรียนของโรงเรียน การฝึกปฏิบัติงานศิลปะบางชนิด ไม่จำเป็นต้องใช้เนื้อที่ในอาคารแต่อาจใช้ระเบียงอาคารหรือพื้นที่ระเบียงอาคารได้

๕. หอประชุม ต้องออกแบบหอประชุมเพื่อประโยชน์การใช้สอยได้หลาย ๆ อย่างต้องให้สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ อย่างน้อยที่สุดต้องให้สามารถใช้ในการประชุมนักเรียนการบรรยาย การแสดงดนตรี

๖. สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับครู หรือห้องพักครู หรือห้องทำงานตรวจการบ้านหรือห้องเตรียมสอนของครู ควรจัดให้อยู่ใกล้กับศูนย์บริการวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือการสอนและศูนย์นี้จัดตั้งอยู่ใกล้เคียงกับบริเวณที่มีการเรียนการสอนด้วย

^{๑๐} วิรัตน์ บัวขาว, ผู้บริหารยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร: ประชาศึกษา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓.

๗. ห้องพยาบาล ควรมีห้องขนาดใหญ่ บรรจุเตียงเพียงพอ มีทำให้พยาบาลตั้งโต๊ะทำงาน ที่เก็บเอกสาร วัสดุอุปกรณ์ทุกชนิด

สนอง เครือมาก กล่าวว่าการใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่ในด้านอื่นนอกเหนือจากการเรียนการสอน โรงเรียนอาจนุญาตให้บุคคล หรือคณะบุคคลภายนอกเข้ามาใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนได้ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการใช้อาคารสถานที่ของสถานศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๖ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังนี้^{๑๑}

๑. การขออนุญาตใช้ ผู้ประสงค์จะใช้อาคารสถานที่ของสถานศึกษาใด ให้ยื่นคำขอต่อหัวหน้าสถานศึกษานั้นตามแบบที่กำหนดไว้

๒. เงื่อนไขเกี่ยวกับการใช้ การใช้อาคารสถานที่อนุญาตให้ใช้ได้เป็นการชั่วคราวเท่านั้น และต้องอยู่ในเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(๑) ไม่ใช้อาคารสถานที่กระทำในสิ่งที่ผิดกฎหมาย

(๒) ไม่ใช้อาคารสถานที่เพื่อหาเสียงเลือกตั้งและดำเนินกิจการทางการเมืองยกเว้นสถานศึกษาระดับวิทยาลัยที่เปิดสอนระดับปริญญาตรี โดยดำเนินการให้เป็นธรรมและเสมอกันทุกพรรค ไม่กระทบต่อการเรียนการสอน

๒.๓ ไม่ใช้อาคารสถานที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีของประชาชน

(๑) ไม่ใช้อาคารสถานที่นอกเหนือจากที่ระบุไว้ตามคำขอใช้อาคารสถานที่

(๒) บุคคลที่เข้ามาในสถานศึกษา ต้องปฏิบัติให้ชอบด้วยวัฒนธรรมและศีลธรรมอันดีตลอดจนเชื่อฟังหัวหน้าสถานศึกษา หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบสถานที่นั้น ทั้งนี้หัวหน้าสถานศึกษาอนุญาตได้ครั้งละไม่เกิน ๗ วันระหว่างการใช้อาคารสถานที่ ถ้าเสียหายชำรุด ต้องซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพเดิม พร้อมกันนั้นผู้ใช้อาคารสถานที่ต้องชำระค่าบำรุง ดังนี้ ค่าน้ำ ค่าไฟตามความสิ้นเปลือง ค่าบำรุงสถานที่และอุปกรณ์ ค่าตอบแทนคนงานภารโรงและค่าบำรุงอื่น ๆ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การใช้อาคารสถานที่ เป็นการดำเนินการของผู้บริหารโรงเรียนในการจัดทำแผนการใช้อาคารเรียน อาคารประกอบ บริเวณโรงเรียน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรในโรงเรียน และชุมชน กำหนดบุคลากรผู้รับผิดชอบอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมแต่ละแห่งจัดให้มีแผนผังโรงเรียน แผนผังอาคารเรียนและห้องเรียน จัดให้มีตารางการใช้อาคารเรียน อาคารประกอบ

^{๑๑} สนอง เครือมาก, คู่มือสอบผู้บริหาร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, (นครสวรรค์ : เรียนดี, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

จัดทำเอกสารแนะนำการใช้อาคารสถานที่ จัดให้บริการแก่ชุมชนเข้ามาใช้บริการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ใช้สอยสูงสุด ต่อการเรียนการสอน ต่อการเรียนรู้ในและนอกห้องเรียน และต่อชุมชน

๒.๒.๒ การบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ของสถานศึกษา เป็นกิจกรรมที่พยายามธำรงรักษาสภาพเดิมของสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ ให้คงสภาพเดิมเอาไว้ให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ผู้ใช้เกิดความสะดวกสบาย และพอใจ สถานศึกษามีสภาพแวดล้อมที่ดี และประหยัดค่าใช้จ่าย ตลอดจนบุคคลทั่วไปเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในสถานศึกษา ซึ่งการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ อาจจะมีขอบข่ายแตกต่างกันในหลายลักษณะ และอาศัยปัจจัยประกอบหลายประการ ดังนั้นงานด้านนี้ผู้บริหารสถานศึกษา จึงต้องให้ความเอาใจใส่อย่างจริงจัง และวางแผนปฏิบัติงานไว้อย่างเหมาะสมเป็นประจำปีจึงจะสามารถปฏิบัติการกิจให้บรรลุผล

บุญช่วย จินดาประพันธ์ ได้เสนอแนวทางการวางแผนการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ของผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องดำเนินการให้ครอบคลุมและคำนึงถึงเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้^{๑๒}

๑. คณะกรรมการบำรุงรักษา การดำเนินงานเริ่มแรกของการวางแผนงานบำรุงรักษาอาคารสถานที่ก็คือ การตั้งคณะกรรมการ ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้จะทำหน้าที่ในการวางแผน การนำแผนไปใช้ และการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผน

๒. การเสนอของบประมาณหมวดค่าใช้จ่ายและการจัดสรรเงินงบประมาณค่าใช้จ่ายเป็นค่าบำรุงรักษา และค่าซ่อมแซมต้องจัดทำทุกปี ให้อ้างอิงถึงความจำเป็นต่าง ๆ ที่ควรจ่ายประกอบไปในงบประมาณที่ขอด้วยจะเป็นการดีมาก เพื่อให้แลเห็นเด่นชัดว่าอยู่ในสภาพทรุดโทรมแล้ว

๓. ผู้ใช้และชุมชนที่เกี่ยวข้อง ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ผู้บริหาร คณงานภารโรง และผู้ปกครอง บุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้ยืนยันว่า มีการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างเหมาะสม และช่วยสนับสนุนงานบำรุงรักษาในแต่ละวันด้วย

๔. การสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบ การรู้สึก สำนึกถึง ความจำเป็นในการบำรุงรักษาและความรับผิดชอบในการตรวจตราดูแลสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แล้วรายงานเกี่ยวกับความบกพร่องเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งจำเป็น ผู้บริหารควรจะต้องปลุกฝังให้เกิดขึ้นในหมู่ผู้ใช้อาคารสถานที่ เช่น นักเรียนอาจจะช่วยรายงานให้ทราบว่า ห้องน้ำห้องส้วมชำรุดใช้ไม่ได้หรือ

^{๑๒} บุญช่วย จินดาประพันธ์, การบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพฯ:หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษาศึกษา, ๒๕๓๖), หน้า ๑๑๓-๑๔.

ครูอาจารย์ อาจจะได้รับผิชอบในการรายงานความเสียหายที่เกิดขึ้นในห้องเรียน เช่น กระจกหน้าต่างแตก ขาโต๊ะเก้าอี้หัก และหลังคารั่ว

๕. การบำรุงรักษาความสะอาด อาคารต่าง ๆ ควรได้รับการบำรุงรักษาและเช็ดถูให้สะอาด บริเวณพื้นที่ที่จะได้รับการปิดกวดและเก็บขยะมูลฝอยให้ดูสบายตาแก่ผู้พบเห็นรวมทั้งตัดหญ้าที่ทรงูรงรั้งให้ดูเรียบร้อย

๖. การบำรุงรักษาความร่มรื่นสวยงาม สถานศึกษาเป็นสถานที่ที่นักเรียนนักศึกษาใช้ชีวิตอยู่เป็นเวลานานรองลงมาจากบ้าน ผู้บริหารจึงควรจัดดำเนินการให้เกิดความร่มรื่นสวยงาม และใช้เป็นที่พักผ่อนของนักเรียน อาคารเรียนควรจะทำทาสีให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกสดชื่นบริเวณทั่วไปควรจัดปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น หรือจัดปลูกไม้ดอกไม้ประดับให้เกิดความสวยงามเพื่อทำให้เกิดความประทับใจแก่ครู นักเรียนและผู้มาเยี่ยมโรงเรียน

๗. ข่าวสารที่ถูกต้องและครอบคลุม การวางแผนและการนำแผนไปใช้จะต้องอาศัยข่าวสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งข่าวสารข้อมูลนี้ควรจะนำเสนอในลักษณะที่เป็นระบบ เพื่อที่จะได้ปรับให้ทันสมัยได้โดยง่าย

๘. การบำรุงรักษาความปลอดภัย การรักษาความปลอดภัยเกี่ยวกับอาคารสถานที่นั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นเรื่องที่ส่งผลต่อผู้ใช้ และสภาพความคงทนของอาคารสถานที่ด้วย โดยเฉพาะการรักษาความปลอดภัยเกี่ยวกับอาคารควรมีการตรวจสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ถ้าพบว่าชำรุด หรือมีสภาพไม่ดีก็ซ่อมแซมให้มีสภาพใช้งานได้ดีเหมือนเดิมหรือเคลื่อนย้ายไปเก็บไว้ที่อื่นก่อนจะเป็นอันตรายต่อผู้ใช้

๙. การบำรุงรักษาระบบสุขาภิบาล อาคารสถานที่ที่มีระบบสุขาภิบาลดีเยี่ยมจะก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดี ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องหมั่นตรวจตราห้องน้ำห้องส้วม จัดให้มีการตรวจสอบระบบการระบายน้ำเสีย จัดตรวจตรา และซ่อมแซมเตาเผาขยะ จัดการขุดลอกบ่อเก็บกักน้ำให้มีสภาพเดิมอยู่เสมอ

๑๐. การจัดหาหรือแบ่งภารโรงให้ดูแลซ่อมบำรุงและรักษาความสะอาดให้เพียงพอควรจัดครูได้รับผิชอบอาคารสถานที่

๑๑. การตรวจสอบสภาพ การตรวจสอบสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของสถานศึกษาควรจะต้องปฏิบัติปีละ ๒ ครั้ง เพื่อจะได้ทราบถึงความต้องการบำรุงรักษาที่ชัดเจน นอกจากนี้ รายละเอียดจากการตรวจสอบสภาพ จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถจัดสรรเงินในการซ่อมแซม และบำรุงรักษาได้ถูกต้องเหมาะสม

๑๒. รายงานสิ่งชำรุดเสียหาย สิ่งอำนวยความสะดวกของสถานศึกษาที่ชำรุดเสียหายซึ่งทราบจากการตรวจสภาพ ควรจะทำเป็นตารางการกำหนดการการซ่อมแซมไว้อย่างชัดเจน

๑๓. การจัดลำดับความสำคัญ เนื่องจากงบประมาณสำหรับซ่อมแซมและบำรุงรักษาอาคารสถานที่ที่ชำรุดเสียหายทุกอย่างพร้อมกัน ย่อมไม่เพียงพอแน่นอน ดังนั้นการจัดลำดับในการซ่อมแซมและบำรุงรักษาเอาไว้เป็นแนวปฏิบัติ จึงเป็นเรื่องจำเป็น

๑๔. แผนปฏิบัติงาน แผนปฏิบัติงานนี้ทำขึ้นเพื่อเป็นสิ่งประกันว่า การบำรุงรักษาอาคารสถานที่จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ เพราะการวางแผนไว้เหมาะสมจะทำให้การบริหารงานบำรุงรักษาเกิดความเสียหายน้อยลง

๑๕. การปฏิบัติตามแผน ในการปฏิบัติงานตามแผนงานบำรุงรักษาที่กำหนดไว้วันนั้นจะต้องมีการแบ่งความรับผิดชอบและมอบหมายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำแผนไปปฏิบัติแล้วให้มีระบบการติดตามความก้าวหน้าของงาน โดยการจัดประชุม การรายงาน และการบันทึกผลการปฏิบัติงานด้วย

๑๖. การประเมินผล งานบำรุงรักษาอาคารสถานที่ของสถานศึกษาควรจะต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบถึงประสิทธิภาพของงาน และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

๑๗. บันทึกผลงาน ผลการปฏิบัติงานบำรุงรักษาอาคารสถานที่นั้น ผู้บริหารจะต้องเก็บบันทึกไว้โดยละเอียด เพราะจะเป็นแหล่งสารสนเทศในการตรวจสอบ การวางแผนการกำหนดค่าใช้จ่ายการปฏิบัติตามแผนและการประเมินผลงานได้เป็นอย่างดี

ศิริ เจริญวัย ได้สรุปงานบำรุงรักษาอาคารสถานที่ไว้ ดังนี้^{๑๑}

๑. เพื่อรักษาสภาพอาคารและสิ่งประกอบอาคารให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ เหมาะสมต่อการใช้สอยตามสภาพอายุของการใช้งาน

๒. ป้องกันความเสียหายเล็กน้อยที่เกิดขึ้นในอาคาร เพื่อไม่ให้จุดเล็ก ๆ นั้นลุกลามเป็นความเสียหายมากขึ้น

๓. เปลี่ยนชิ้นส่วนประกอบอาคารตามอายุ เพื่อการประหยัดงบประมาณในระยะยาว และป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับผู้ใช้อาคาร

การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ นั้นถ้าพิจารณาตามลักษณะและช่วงเวลาของการดำเนินงานแล้วสามารถจะจัดกลุ่มเป็น ๕ ประเภทดังต่อไปนี้

๑. การบำรุงรักษาล่วงหน้า เป็นการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ตั้งแต่การออกแบบและการก่อสร้าง คือ ตอนออกแบบสถาปนิกจะคำนึงถึงค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาให้น้อย และการก่อสร้างก็จะพยายามตัดการบำรุงรักษาอันไม่จำเป็นออกไป

^{๑๑} ศิริ เจริญวัย, การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม, (นครราชสีมา: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๑), หน้า ๓๐.

๒. การบำรุงรักษาปกติ เป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมถึงการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมและการดูแลสิ่งเหล่านั้นเป็นประจำทุกวัน เช่น การเก็บกวาดทำความสะอาดการกำจัดขยะ การปิดฝุน การตรวจตราประตูหน้าต่าง และการขันที่จับประตูให้แน่น เป็นต้น

๓. การป้องกัน เป็นการหาทางทำให้อาคารสถานที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ได้รับการบำรุงรักษาช้าลงกว่าปกติ เช่น การทาสีกันสนิม บนสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำด้วยเหล็ก จะทำให้สิ่งของนั้นๆ ใช้งานได้นานกว่าปกติ เป็นต้น

๔. การแก้ไข เป็นการแก้ไขสิ่งชำรุดเสียหายตั้งแต่เริ่มแรกที่สำรวจตรวจพบ ซึ่งจะเป็นการป้องกันมิให้เกิดปัญหาใหญ่ตามมาในภายหลัง ถ้าตรวจพบว่าราวบันไดโยกไถลก็เริ่มซ่อมหรือเปลี่ยนใหม่มิฉะนั้นนักเรียนอาจจะตกบันไดได้รับอันตรายได้

๕. การบำรุงรักษาฉุกเฉิน เป็นการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ในภาวะเร่งด่วน เพื่อให้เกิดความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยของผู้ใช้ หรือเพื่อป้องกันความเสียหายใหญ่โตอันอาจจะเกิดตามมาจากหลัง ได้แก่ หลังคาอาคารเรียนถูกลมพัดพังขณะฝนตก การบำรุงรักษาด่วน ก็คือ หาแผ่นกระดานมาบังรูรั่วไว้ก่อน จนกว่าจะหาวัสดุมาซ่อมแซมให้เหมือนเดิม เป็นต้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ดังนี้ การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ หมายถึง การพยายามธำรงรักษาสภาพเดิมของอาคารสถานที่ที่มีอยู่ให้คงสภาพเดิมเอาไว้ เพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย ความพอใจ ให้โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ดี ประหยัดค่าใช้จ่าย และบุคคลทั่วไปเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในโรงเรียน ซึ่งเป็นภารกิจของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องดำเนินการจัดให้มีแผนงานบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม จัดให้มีการตรวจสภาพอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมให้สะอาด ถูกสุขลักษณะ น่าดู น่าอยู่ จัดให้มีการซ่อมแซมอาคารเรียน อาคารประกอบ สนามกีฬา ถนนที่พังก่อนหย่อนใจ สวนหย่อม แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้อย่างปลอดภัย กำหนดหน้าที่และมอบหมายให้บุคลากรในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ในแต่ละจุดไว้ชัดเจน จัดหางบประมาณมาเป็นค่าบำรุงรักษา และซ่อมแซมอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอ ส่งเสริมให้บุคลากรในทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

๒.๒.๓ การควบคุมดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ เป็นการกำกับติดตามผลการใช้ การบำรุงรักษาการตกแต่งรวมถึงการควบคุมการปฏิบัติงานอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับและแบบแผนของทางราชการที่เกี่ยวข้อง

วิพล นาคพันธ์, สมเดช สีแสง ให้สรุปไว้ว่า การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ที่มีแนวทางในการดำเนินการ คือ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่อาคารสถานที่ เช่น เครื่องตัดไฟ เครื่องดับเพลิง หมั่นตรวจสอบระบบไฟฟ้า และอุปกรณ์ไฟฟ้าที่ใช้เป็น

ประจำ หากได้ติดตั้งไฟฟ้ามาแล้วเกินกว่า ๑๐ ปี ก็ควรปรับปรุงการเดินสายไฟใหม่ หากอุปกรณ์ไฟฟ้าที่ใช้มีมากขึ้นก็ควรเปลี่ยนมิเตอร์ ให้เหมาะกับกระแสไฟฟ้าที่ใช้เพิ่มขึ้น อาจเปลี่ยนเป็นไฟฟ้า ๓ เฟส สร้างรั้วรอบบริเวณเพื่อความปลอดภัย กรณีมีบุคคลภายนอกมาใช้อาคารสถานที่ ต้องมีการกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด ดังนี้^{๑๔}

๑. ให้มีเวรรักษาความปลอดภัย หรือยามรักษาการณ์ปฏิบัติหน้าที่ในวันเปิดทำการปกติ และในวันหยุดราชการ ทั้งกลางวันและกลางคืน โดยให้หัวหน้าหน่วยงานจัดเจ้าหน้าที่เวรรักษาความปลอดภัย ปฏิบัติหน้าที่ในวันปฏิบัติราชการปกติ ส่วนในวันหยุดราชการและเวลากลางคืนให้ปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งของเลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติหรือหัวหน้าหน่วยงาน โดยเคร่งครัด

๒. ห้ามข้าราชการ ลูกจ้างหรือบุคคลภายนอกนอนพักค้างคืนในบริเวณหรือสถานที่ราชการ เว้นแต่เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยหรือยามรักษาการณ์ที่ปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งในข้อ ๑.

๓. ห้ามมิให้บุคคลใดนำทรัพย์สินของทางราชการออกจากสถานที่ราชการ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากหัวหน้าหน่วยงาน

๔. ห้ามมิให้บุคคลใด ๆ เสพของมีนเมา เล่นการพนัน หรือนำสิ่งของมาจำหน่ายในสถานที่ราชการโดยเด็ดขาด

๕. ให้หัวหน้าหน่วยงานจัดลำดับความสำคัญ พร้อมสถานที่เก็บเอกสาร และทรัพย์สินเพื่อการเก็บรักษาให้ปลอดภัยและสะดวกแก่การขนย้ายเมื่อจะมีภัยพิบัติเกิดขึ้น

๖. ให้หัวหน้าหน่วยงานควบคุมดูแลการปฏิบัติการ โดยให้ข้าราชการและลูกจ้างเข้ามาปฏิบัติราชการในวันเปิดทำการปกติได้ ตั้งแต่เวลา ๐๗.๐๐-๑๘.๐๐ น. หากมีความจำเป็นพิเศษ จะอยู่ปฏิบัติราชการนอกเหนือจากเวลาดังกล่าว หรือในวันหยุดราชการต้องได้รับอนุญาตจากหัวหน้าหน่วยงานก่อน

๗. ให้หัวหน้าหน่วยงานจัดให้มีสถานที่สำหรับการติดต่อราชการของบุคคลภายนอก ซึ่งมาติดต่อราชการในหน่วยงานและให้เวรรักษาความปลอดภัยหรือยามรักษาการณ์ตรวจสอบหรือให้แสดงบัตรประจำตัว พร้อมทั้งให้ผู้มาติดต่อราชการลงชื่อและเวลามาและกลับในสมุด มาติดต่อราชการไว้เป็นหลักฐาน

^{๑๔} วิพล นาคพันธ์และสมเดช สีแสง, การบริหารงานอาคารสถานที่การบริหารงานความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา, (อุทัยธานี : ชมรมพัฒนาความรู้ด้านกฎหมาย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๔๑-๒๔๔.

๘. หากมีการก่อสร้าง ปรับปรุง ซ่อมแซม หรือกระทำกิจกรรมอื่นใดในสถานที่ราชการ ให้หัวหน้าหน่วยจัดให้มีผู้ควบคุมงานทั้งเวลาและนอกเวลาราชการ ถ้ามีเหตุการณ์ผิดปกติ ให้รายงานให้หัวหน้างานทราบทันที

๙. เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ในการดับเพลิงให้เพียงพอ ได้แก่ เครื่องเคมีดับเพลิง น้ำบันได สายยาง และอื่น ๆ ที่จำเป็น โดยให้จัดหรือติดตั้งไว้ ณ ที่ที่เห็นได้ง่ายชัดเจน เพื่อสะดวกต่อการใช้ และตรวจสอบอุปกรณ์ให้พร้อมที่จะใช้การ ได้เป็นอย่างดี ทุกระยะ ๓ เดือน

๑๐. จัดให้มีระบบสัญญาณแจ้งภัย เมื่อมีเหตุร้ายหรืออัคคีภัย พร้อมทั้งตรวจสอบระบบ ไฟฟ้า ระบบประปา เครื่องปรับอากาศและบริเวณที่ต่อแหลมต่ออัคคีภัย ทุกระยะ ๓ เดือน รวมทั้ง ให้ปฏิบัติตามแผนป้องกัน และระงับอัคคีภัย ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ

สรุปว่าการควบคุมดูแลอาคารสถานที่ หมายถึง การกำกับติดตามผลการใช้การ บำรุงรักษา การตกแต่ง การควบคุมให้ได้มาตรฐานการก่อสร้าง และปรับปรุงให้ใช้ประโยชน์มากที่สุด และดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมภายในอาคาร และภายนอกอาคารให้มีทิวทัศน์ที่สะอาด อากาศถ่ายเท สร้างบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้ ผู้บริหารจะต้องวางแผนพัฒนา และมีการปรับอาคารเรียนตลอด

โดยผู้บริหารจะต้องดำเนินการจัดให้บุคลากรทำหน้าที่ดูแลอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ การกำกับ ติดตาม ตรวจสอบใช้อาคารสถานที่ ให้เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกัน จัดทำระเบียบข้อบังคับการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้ชัดเจน โดยบุคลากรในโรงเรียน และชุมชนมีส่วนร่วมดำเนินการตามระเบียบที่เกี่ยวข้องเมื่อมีผู้มาขอใช้อาคารสถานที่ ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดูแลอาคารสถานที่ จัดให้มีอุปกรณ์ในการดับเพลิง ได้แก่ เครื่องเคมีดับเพลิง ทราบดีดับเพลิง จัดไว้ในที่ที่จะนำไปใช้ได้สะดวก และมีการตรวจสอบทุกสามเดือน จัดให้มีระบบสัญญาณแจ้งภัย จัดให้มีการตรวจสอบระบบไฟฟ้า ประปา และบริเวณที่ต่อแหลมต่ออัคคีภัยทุกระยะสามเดือน เพื่อให้มีการใช้งานอาคารสถานที่ให้ ถูกต้องคุ้มค่าและให้ทุกฝ่ายได้ใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึง

๒.๒.๔ องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการศึกษาในโรงเรียน

ไพฑูรย์ ศรีฟ้า ได้กล่าวว่า องค์ประกอบการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน แบ่งได้เป็น ๓ ลักษณะด้วยกันคือ^{๑๕}

๑. สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ
๒. สภาพแวดล้อมทางด้านจิตภาพ
๓. สภาพแวดล้อมทางด้านสังคม

๑. สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ เป็นสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ อาคาร สถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ สื่อ อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ตามธรรมชาติ ได้แก่ ต้นไม้ พืช ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ เป็นต้น สภาพแวดล้อมทางการเรียนด้านกายภาพ จะส่งผลต่อการเรียนการสอน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน แบ่งออกเป็นสภาพแวดล้อมในห้องเรียนและสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน

๑) สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ประกอบด้วยห้องเรียนและอุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ แสงสว่าง สี เสียง อุณหภูมิ เหล่านี้เป็นต้น

ก. ห้องเรียนและอุปกรณ์การเรียน ได้แก่ ห้อง พื้นห้อง ผนัง ประตู หน้าต่าง ขนาดและพื้นที่ว่างภายในห้องเรียน โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ อุปกรณ์ตกแต่งห้องเรียน เช่น แจกัน ดอกไม้ ภาพวาด เป็นต้น

ข. แสงสว่าง ได้แก่แสงธรรมชาติจากดวงอาทิตย์ และแสงประดิษฐ์ ซึ่งเป็นแสงจากหลอดไฟประดิษฐ์

ค. เสียง ได้แก่ เสียงบรรยายของผู้สอน เสียงการสนทนาระหว่างผู้สอนและผู้เรียน หรือผู้เรียนกับผู้เรียน เสียงจากเครื่องขยายเสียง เหล่านี้จะต้องมีระดับความดังที่พอเหมาะ

ง. อุณหภูมิ ได้แก่ ระดับความชื้นของอากาศ การถ่ายเทของอากาศ การระบายอากาศโดยธรรมชาติและการระบายอากาศจากอุปกรณ์อำนวยความสะดวก ได้แก่พัดลม เครื่องปรับอากาศ เป็นต้น

๒) สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน ได้แก่ แหล่งความรู้ต่างๆ เช่น แหล่งวิทยบริการ ห้องปฏิบัติการ ห้องทดลอง โรงฝึกงาน ห้องสมุด ศูนย์วัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับ การเรียน และการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากในห้องเรียน

^{๑๕} ไพฑูรย์ ศรีฟ้า, “การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน,” <http://srithai.hypermart.net/environment.html>,

ก. สภาพแวดล้อมทางด้านจิตภาพ ได้แก่สภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อความรู้สึกจิตใจ เจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอน แบ่งออกเป็นองค์ประกอบสำคัญใหญ่ ๆ ๒ องค์ประกอบคือ

๒.๔.๑.๑ องค์ประกอบด้านนักเรียน

๑. บุคลิกภาพและพฤติกรรมของนักเรียน จะมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน บุคลิกภาพและพฤติกรรมของนักเรียนที่สำคัญ ได้แก่ การร่วมกิจกรรม การเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ การสมาคม ภายในกลุ่ม ความมีระเบียบในการทำงาน ความเป็นประชาธิปไตย เป็นต้น

๒. ระดับสติปัญญา ระดับสติปัญญาของนักเรียนมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรเลือกเนื้อหาและกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับสติปัญญาของนักเรียนด้วย

๓. สถานภาพทางครอบครัว จากงานวิจัยพบว่า พื้นฐานทางครอบครัวจะส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพบว่า อาชีพและรายได้ของบิดามารดามีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอีกทั้งการเอาใจใส่ของผู้ปกครอง จะส่งผลทางตรงกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนั้น การจัดการศึกษาที่ควรคำนึงถึงในส่วนนี้ด้วย หากพบว่านักเรียนมาจากสภาพครอบครัวอย่างไรแล้ว ก็จะได้จัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้เหมาะสม เช่น การจัดหาทุนการศึกษา แก่นักเรียนที่มีสภาพครอบครัวที่ยากจน เพื่อที่นักเรียนจะได้มีกำลังใจที่จะศึกษาเล่าเรียนมากยิ่งขึ้น

๒.๔.๑.๒ องค์ประกอบด้านผู้สอน

๑. บุคลิกภาพและพฤติกรรมของครูผู้สอนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน จากงานวิจัยพบว่า บุคลิกภาพและพฤติกรรมของครูที่นักเรียนต้องการ ได้แก่อารมณ์ดี ร่าเริง ยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่ดูค่านักเรียนโดยไม่มีเหตุผล พุดจาไพเราะอ่อนหวาน ไม่หยาบคาย ไม่ดื่มสุรายาเสพติด และเล่นการพนัน

๒. ความรู้และประสบการณ์ มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งนี้จากงานวิจัยพบว่า วุฒิครูมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กล่าวคือ นักเรียนที่เรียนกับครูที่มีวุฒิสอง จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากครูที่มีวุฒิต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากครูที่มีวุฒิสองกว่าย่อมจะผ่านกระบวนการและเทคนิควิธีการสอน และวิชาการมากกว่าครูที่มีวุฒิต่ำและยิ่งถ้าหากว่าได้สอนตรงหรือสอดคล้องกับสาขาที่ได้เรียนมาด้วยแล้วจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

๓. เทคนิคการสอน การสอนของครูเริ่มตั้งแต่การวางแผนการสอน การดำเนินการสอนและการประเมินผล จากงานวิจัยพบว่า การวางแผนการสอนเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หากครูผู้สอนมีการวางแผนการสอนที่ดี จะทำให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น

๔. สภาพแวดล้อมทางด้านสังคม ได้แก่สภาพแวดล้อมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น ความสัมพันธ์ระหว่าง นักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน นักเรียนกับครูผู้สอน รวมถึงกฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ของโรงเรียน องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการเรียนด้านสังคม เช่น

๕. การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน จากงานวิจัยพบว่า บรรยากาศในชั้นเรียนมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

๖. การสร้างแรงจูงใจ หากนักเรียนเกิดแรงจูงใจที่จะเรียน จะทำให้ผลการเรียนดีขึ้น แรงจูงใจจะมีทั้งภายนอกและภายใน สำหรับแรงจูงใจภายนอกนั้นผู้สอนสามารถกระตุ้นเพื่อให้นักเรียนสามารถ แสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ต้องการได้

๗. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ความสำเร็จด้านวิชาการและพฤติกรรมของนักเรียนมีผลมาจากความสัมพันธ์ ที่ีระหว่างครูและนักเรียน กล่าวคือ คุณภาพของความสัมพันธ์และการให้ความสนับสนุนร่วมมือกันระหว่างส่วนบุคคลในชั้นเรียน มีผลต่อระดับความต้องการของนักเรียน แต่ละคนต่อเนื่องมาจนสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ และความ สัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และมีผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการทำกิจกรรมด้านการเรียน

๒.๔.๑.๓ ขอบข่ายสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

สุภัทรา ปิณฑะแพทย์ กล่าวไว้ว่า เป็นสถานที่อบรมสั่งสอนและให้วิชาความรู้เพื่อดำรงชีวิต ดังนั้นการที่สถานศึกษาจะสามารถทำหน้าที่ต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพสูงสุดได้สถานศึกษาจะต้องจัดสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ให้มีสภาพที่เอื้อและสร้างสรรค์บรรยากาศ ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ตลอดจนได้รับประสบการณ์ให้มากที่สุดคือ

๑. กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และการปกครอง ซึ่งโรงเรียนมุ่งหมายเพื่อฝึกหัดให้เด็กพัฒนาบุคลิกภาพ ให้สอดคล้องกับสภาพของสังคม

๒. ครูเป็นผู้ที่ส่งเสริมให้เด็กได้รับความรู้และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ครูมีอิทธิพลต่อเด็กทั้งทางการแสดงออกและจิตใจ ดังนั้นครูควรจะเป็นแม่แบบที่ดีสำหรับเด็ก

๓. กลุ่มเพื่อนร่วมโรงเรียนและร่วมชั้น มีอิทธิพลต่อการปรับตัวและการดำรงชีวิตในสังคมของโรงเรียน ซึ่งเปรียบเสมือนสังคมย่อย

๔. หลักสูตรและวิชาที่เรียน มีส่วนทำให้บุคคลได้รับการพัฒนาด้านความรู้ ความคิด และประสบการณ์^{๑๖}

ผกาทิพย์ เกษรากุล ได้จัดแบ่งสภาพแวดล้อมในสถาบันการศึกษาที่เป็นสิ่งเร้าให้นักศึกษาแสดงพฤติกรรม กิจกรรมหรือลักษณะที่พึงประสงค์ต่างๆ ออกมาแบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภท คือ^{๑๗}

๑. สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร
๒. สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่
๓. สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน
๔. สภาพด้านแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน

สรุปได้ว่า การจำแนกขอบข่ายของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สามารถจำแนกได้หลายประเภท ตามกรอบแนวคิดนักทฤษฎีแต่ละคน แต่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะยึดขอบข่ายของสภาพแวดล้อมสถานศึกษาตามแนวทางของแอสตินที่จัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ (๑) สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร (๒) สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ (๓) สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน (๔) สภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน

สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน ประชาชน และสมาชิกของสังคมในทุกด้าน เช่น ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม ค่านิยม หรือ คุณธรรม ทั้งในด้านสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม^{๑๘}

อุทัย บุญประเสริฐ กล่าวว่างานในสถานศึกษาซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องการจัดการดูแลควบคุม เพื่อให้การบริหารงานสถานศึกษามีประสิทธิภาพนั้น ประกอบด้วยงานวิชาการ งานกิจการนักเรียนนักศึกษา บุคลากร งานด้านอาคารสถานที่ และสิ่งที่

^{๑๖} สุภัทรา ปิณฑะแพทย์, *จิตวิทยาทั่วไป แนวคิดและทฤษฎีมูลฐาน*, (กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๓๐ – ๓๒.

^{๑๗} ผกาทิพย์ เกษรากุล, “สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในทัศนะของนิสิต”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*, (สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๔), หน้า ๑๑.

^{๑๘} ภิญโญ สาร, *หลักการบริหารการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๑๖), หน้า ๑๐.

อำนวยความสะดวกในการบริหารสถานศึกษา งานบริหารทั่วไป งานธุรการ การเงินพัสดุ และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน^{๑๕}

บรูค (Brook) มีความเห็นเกี่ยวกับการบริหารว่า นักศึกษาที่มีลักษณะพิเศษ คือ มีความกระตือรือร้นสนใจ ในสิ่งที่แปลกใหม่ และสภาพสังคมชอบความยุติธรรมสถานศึกษาจึงควรเปิดโอกาส ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการบริหาร ออกกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ อาจารย์และฝ่ายกิจการนักศึกษาควรเป็นคนที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อนักศึกษาเป็นตัวแทนของนักศึกษาที่จะเสนอข้อเรียกร้องต่อสถานศึกษา เป็นที่ปลูกฝังค่านิยมทัศนคติที่ถูกต้องให้กับนักศึกษา และเป็นผู้คอยตักเตือน แนะนำแก่นักศึกษาที่ประพฤติผิดกฎ ระเบียบของสถานศึกษา^{๑๖}

สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ หมายถึง สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ หรือมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ในสถานศึกษา หมายถึง อาคารเรียน ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ โรงอาหาร สถานที่เล่นกีฬาและสาธารณูปโภคต่าง ๆ ในการสร้างอาคารสถานที่ภายในสถานศึกษาจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ เช่น สถาปนิก และวิศวกร เพื่อศึกษาค้นคว้าและวิจัยปัญหา ตลอดจนวางโครงการล่วงหน้า เพื่อให้สถานศึกษามีการขยายตัวออกไปอย่างถูกต้อง ตามหลักการแอสติน (Astin)^{๑๗}

วัลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา ได้กล่าวถึงสถานที่ในสถาบันอุดมศึกษาไว้ว่า อาคารสถานที่สะอาด มีระเบียบถูกหลัก และสอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยย่อมแสดงถึงความสามารถในการบริหารสถาบันในการหาทรัพยากรในด้านความสะดวกให้แก่การเรียนการสอน การค้นคว้า และสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยอื่น ๆ ด้วยดังนั้น การที่สถาบันสถานศึกษามีห้องเรียน ห้องทำงานเพียงพอ ย่อมส่งเสริมสมรรถภาพการทำงานของคนในสถาบันนั้น^{๑๘}

^{๑๕} อุทัย บุญประเสริฐ, **หลักและแนวทางในการนิเทศภายในโรงเรียน**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองสาส์น, ๒๕๒๘), หน้า ๕.

^{๑๖} Brook, L.G., **The Modern University**, (London: Andre Deutsch, 1965), p.45.

^{๑๗} Astin A.W., **The college environment**, (New York: American Council on Education, 1971), p.84.

^{๑๘} วัลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, **บุคลากรนิสิตนักศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๒๑.

อรพัญญ์ ประสิทธิ์รัตน์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่ เกี่ยวข้องกับอาคารสถานที่ ซึ่งมีลักษณะเด่น ๆ อยู่ ๘ ประการคือ^{๒๓}

๑. ที่นั่งของนักเรียนท่าที่เหมาะสมที่จะอ่านอักษรบนกระดานได้
๒. ห้องเรียนมีแสงสว่างและการระบายอากาศ
๓. มีห้องสมุดและห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ให้นักเรียนใช้ค้นคว้า
๔. ขนาดของโต๊ะ เก้าอี้ พอเหมาะกับตัวนักเรียน
๕. ที่นั่งในห้องเรียนมีครบจำนวนนักเรียน
๖. สภาพอากาศในห้องเรียนไม่ร้อนอบอ้าว
๗. สภาพห้องเรียนส่วนใหญ่สะอาดสงบ
๘. มีบริการถ่ายเอกสารและการพิมพ์

สภาพแวดล้อมการเรียนการสอน หมายถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการ สร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้นำความรู้ไปปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ประกอบกับการจัดหลักสูตร พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ การนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้ อย่างถูกต้อง และเหมาะสมรวมถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอน จากการเรียนรู้อย่างเดียวมาเป็นการเรียนรู้ด้วยการกระทำจนเกิดทักษะ และกิจ นิสัยที่มั่นคง^{๒๔}

นพมาศ พัวพิสิฐ ได้ศึกษาการวิจัยทั้งในและนอกประเทศที่ใช้เป็นตัวประกอบค้นหา โครงสร้างของประสิทธิภาพการเรียนการสอน และสรุปว่าผลการวิจัยนั้นสอดคล้องกัน โดยสามารถ จำแนกเป็นตัวประกอบต่าง ๆ ได้ ๖ ตัวประกอบคือ^{๒๕}

๑. พฤติกรรมของครู ได้แก่ลักษณะท่าทาง ความจริงใจ ความสนใจ ต่อผู้เรียน ให้ ความเป็นกันเอง เป็นผู้นำและเป็นผู้ให้ความรู้ในสาขานั้น ๆ อย่างแท้จริงและทันสมัยอยู่เสมอ

^{๒๓} อรพัญญ์ ประสิทธิ์รัตน์, รายงานการวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”, (ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๓), หน้า ๔๒.

^{๒๔} บรรจง ชูสกุลชาติ, เนื่องในวันสถาปนากรมอาชีวศึกษา ครบ ๔๔ ปี, (อาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๕), หน้า ๕.

^{๒๕} นพมาศ พัวพิสิฐ, “ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังของนักเรียนและครู สมรรถภาพทางการสอน สภาพแวดล้อมโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๑๕.

๒. วิธีสอน ได้แก่ การจัดเตรียมกระบวนการเรียนการสอน การจัดห้องเรียน การเตรียมความรู้ใช้ตำราประกอบการสอน มีทักษะการสอนแบบต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหา และเวลา มีการถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย ทำให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการด้านความคิด

๓. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน ได้แก่ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน ครูรับฟังความคิดเห็นจากนักเรียน เป็นกันเองช่วยเหลือนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน

๔. อุปกรณ์การสอนและการเรียน รวมถึงห้องปฏิบัติการ การใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวมทั้งห้องสมุดที่สมบูรณ์ และตำราที่เป็นภาษาของตนเองด้วย

๕. การวัดผลมีการย้อนกลับและการเสริมให้การวัดผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน รู้จักข้อสอบที่ดีให้คะแนนอย่างยุติธรรม

๖. ทักษะคติของครูต่อการสอนและต่อนักเรียน ครูต้องมีการยกย่องนักเรียนอย่างจริงจัง ตั้งใจสอน

โรมีน (Romine) กล่าวว่าองค์ประกอบที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีมีดังนี้^{๒๖}

๑. บุคลิกภาพของผู้สอน ผู้สอนควรมีความกระตือรือร้น มีอารมณ์ขันมีความสนใจที่จะสอน และเป็นกันเองกับผู้เรียน

๒. การเตรียมการสอน ผู้สอนควรเตรียมการสอนอย่างดี ชี้แจงให้ผู้เรียนทราบวัตถุประสงค์ในวิชาที่เรียน รวมทั้งแนะนำหนังสืออ้างอิงต่าง ๆ

๓. การเสนอเนื้อหา ครูควรอธิบายชัดเจน กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด สามารถใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย

๔. การประเมิน ผู้สอนควรประเมินเป็นขั้น ๆ เพื่อเป็นแนวทางการเรียน เช่น แจงให้ผู้เรียนทราบผลสอบ โดยเร็ว และให้กำลังใจผู้เรียน

๕. การรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ผู้สอนควรรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนและประเมินผลตนเองเสมอ

สภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน เป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญ และมีอิทธิพลต่อนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา เป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในวัยกำลังเจริญเติบโต ร่างกายและจิตใจ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เมื่อเข้าไปอยู่ในสถาบันศึกษาต้องมีความสัมพันธ์กับเพื่อนอย่างมาก

^{๒๖} Romine, S., **Student and faculty perception of effective university instructional climate.**

(Journal of Education Psychology, 1974), pp. 139-143.

กลุ่มเพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทางด้านความรู้ ทักษะคิด บุคลิกภาพ และคุณธรรมของนักศึกษา^{๒๗}

วัลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา ได้กล่าวถึงอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ดังนี้^{๒๘}

๑. เป็นกลุ่มที่จะประสานชีวิตจากสังคมในบ้านไปสู่สังคมมหาวิทยาลัย ทำให้บัณฑิตได้รู้สึกว่าคุณประสบความสำเร็จในด้านใดด้านหนึ่ง

๒. เป็นกลุ่มที่สนับสนุนและเป็นเครื่องมือให้บรรลุเป้าหมายทางพุทธวิธีปัญญาของการศึกษาในมหาวิทยาลัย

๓. เป็นกลุ่มที่สนับสนุน สนองอารมณ์จิต และความต้องการของนิสิต ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับอาจารย์ ห้องเรียนมหาวิทยาลัย

๔. เป็นกลุ่มที่เปิดโอกาสให้นิสิตเรียนรู้ และเข้าใจชีวิตการเป็นอยู่ร่วมกัน การสมาคม และการทำงานกับคนที่มีภูมิหลังแตกต่างกันได้ดี

๕. กลุ่มเพื่อนอาจมีการยุยงให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ กระตุ้นให้เกิดความคิดหรือประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้กำลังใจในการเปลี่ยนแปลงนิสัย หรือกลุ่มเพื่อนก็อาจช่วยกันบำรุงรักษาสภาพที่คงเดิมไม่ยอมเปลี่ยนแปลง

๖. นิสิตที่เรียนไม่ค่อยดีหรือมีความคิดหวัง กลุ่มเพื่อนจะช่วยให้บัณฑิตเลือกทางออกอื่นหรือช่วยให้นิสิตมีภาพลักษณ์ในทางบวก โดยจะสนับสนุนให้ความสนใจต่อสิ่งอื่นที่ไม่ใช่การศึกษา

๗. องค์การบริหารนิสิตมักจะมีหน้าที่เป็นพรรคพวกของนิสิตแต่ละคน มีอิทธิพลต่อกลุ่ม เพื่อนดังกล่าวมีผลมาจากการรวมตัวของนิสิต มีการแพร่จากแต่ละคน ไปสู่กลุ่มไปสู่บุคคลการใช้ชีวิตในสังคมมหาวิทยาลัย ตลอดจนพัฒนาการต่าง ๆ ของนิสิตให้เจริญงอกงาม

อรพันธ์ ประสิทธิ์รัตน์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมของเพื่อนร่วมชั้นซึ่งประกอบด้วย^{๒๙}

๑. ความสนใจในการเรียนของเพื่อนร่วมชั้นได้แก่

๑.๑ ถือการเรียนเป็นเรื่องสำคัญ

^{๒๗} Newcomb, **Student peer-group influence. In personality factors on the college campus**, (New York: Social Science Research Council, 1962), p. 79.

^{๒๘} วัลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, **บุคลิกภาพนิสิตนักศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๔๕-๔๖.

^{๒๙} อรพันธ์ ประสิทธิ์รัตน์, รายงานการวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”, (ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๓), หน้า ๔๘.

- ๑.๒ ติดตามเนื้อหาที่เรียนตลอดเวลา
- ๑.๓ ร่วมอภิปรายต่างๆ ในชั้นเสมอ
- ๑.๔ ทำงานร่วมกับผู้เรียนอื่น ๆ ได้
- ๑.๕ มาเรียนสม่ำเสมอ
- ๑.๖ ส่งการบ้านหรือรายงานตามกำหนดเวลา
- ๑.๗ ซื่อสัตย์สุจริตในเวลาสอบ
- ๑.๘ จัดงานอย่างเป็นระเบียบ
- ๑.๙ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
- ๑.๑๐ มีอารมณ์ขันและสนุกสนานกับการเรียน

๒. พฤติกรรมเพื่อนร่วมชั้น ประกอบด้วย

- ๒.๑ แต่งกายสะอาดเรียบร้อย
 - ๒.๒ เฉลียวฉลาด
 - ๒.๓ รักสงบ ไม่ชอบทะเลาะวิวาท
 - ๒.๔ เคารพนับถือครูทั้งต่อหน้าและลับหลัง
 - ๒.๕ สนใจวิธีการสอนของครู
๓. พฤติกรรมไม่ตั้งใจเรียนของเพื่อนร่วมชั้น ประกอบด้วย
- ๓.๑ เข้าห้องเรียนช้า
 - ๓.๒ คุยเสียดังในขณะที่อยู่ในชั้น
 - ๓.๓ เรียนอ่อน
 - ๓.๔ โต้เถียงครูโดยไร้เหตุผล

สรุปว่า สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของเพื่อนในด้านต่าง ๆ กัน เช่น ความสนใจในการศึกษาหาความรู้ การทำกิจกรรมร่วมกับคนอื่น การทำการบ้านส่งอย่างสม่ำเสมอ การแต่งกายที่สะอาดเรียบร้อย รักสงบ ไม่ทะเลาะวิวาท เคารพนับถือครู อาจารย์ และการตั้งใจเรียน เข้าห้องเรียนสม่ำเสมอ สิ่งเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ถ้ามีพฤติกรรมที่ไม่ดีก็จะมีผลต่อการเรียนของเพื่อนร่วมชั้นด้วย

สภาพแวดล้อมด้านพฤติกรรมเพื่อน ก็มีส่วนสำคัญมาก เพราะเพื่อนที่ไว้ใจได้เคียงกันย่อมมีทัศนคติที่ไว้ใจได้เคียงกัน และมีแนวคิดตลอดถึงพฤติกรรม และกิจกรรมร่วมกัน จึงสร้างความสนิท และไว้ใจ ไว้ใจ จึงเชื่อเพื่อนมากกว่าผู้ปกครอง เพราะเพื่อนอยู่ใกล้เขาตลอด เพื่อนมีอิทธิพลต่อจิตใจมากในปัจจุบันนี้

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม

๒.๓.๑ ความหมายของจริยธรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึงธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม^{๑๑}

จริยธรรม (Morality) เป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่ดั่งงามถูกต้อง อันเป็นสิ่งประสงค์ของสังคมและจริยธรรมจะมีได้ต้องปลูกฝัง ฝึกหัด โดยเริ่มจากการปลูกฝังคุณธรรม (Virtue) ลงในใจก่อน การปลูกฝังคุณธรรมจำต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนาอันได้แก่ ศีล (Precept) อันหมายถึง หลักหรือกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติเพื่อตัด หรือฝึกหัดกาย วาจาให้เรียบร้อย ให้เป็นปกติ กล่าวคือ จะพูดหรือทำอะไร ให้เป็นไปตามปกติ อย่าให้ผิดปกติ (ผิดศีล) เช่น พูดไม่ถูกต้อง ให้เป็นธรรม กระทำให้ถูกต้อง ให้เป็นธรรม เมื่อพูดหรือกระทำถูกต้องเป็นธรรม ย่อมมีความสุข ความสบาย เยือกเย็น ไม่เดือดร้อนอันเป็นผล การมีความสุข ความสบาย เยือกเย็นไม่เดือดร้อน ดังกล่าวจึงเป็นผลของการมีศีลหรือเป็นผลแห่งการมีคุณธรรมในจิตใจ เมื่อมีคุณธรรมในจิตใจแล้ว ก็เป็นเหตุให้ประพฤติกิริยาจริยธรรมได้ถูกต้อง ดังนั้น คุณธรรมและศีล จึงเป็นโครงสร้างของจริยธรรม

นิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวว่า จริยธรรม คือ กฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานในการประพฤติทางกาย วาจา ใจ เกี่ยวกับความดี-ความชั่ว ถูก-ผิด^{๑๒}

จ่านงค์ ทองประเสริฐ ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรมในความหมายขั้นต่ำ หมายถึง ศีลธรรม หรือ กฎศีลธรรม ซึ่งเป็นธรรมในระดับเดียวกับศีลอันนับว่าเป็นธรรมะขั้นต้นของการดำเนินชีวิตเท่านั้น แต่ความหมายที่แท้จริงของคำว่า จริยธรรม หมายถึง หลักการดำเนินชีวิตที่ต้องพัฒนาไปตามลำดับจนถึงขั้นพ้นทุกข์หมดกิเลสทั้งปวง^{๑๓}

ไพฑูรย์ สินลารัตน์^{๑๔} กล่าวว่า จริยธรรม แยกออกเป็น จริย+ธรรม คำว่า จริยะ หมายถึงความประพฤติหรือกิริยาที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมายหลายอย่าง เช่น คุณ

^{๑๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๗.

^{๑๒} นिति เอียวศรีวงศ์, จริยธรรมในการศึกษาสำหรับอนาคต, วารสารการศึกษาแห่งชาติ ๒๘ ฉบับที่ ๖ (ส.ศ. - ก.ย.๓๗) : ๒๑ - ๔๑.

^{๑๓} จ่านงค์ ทองประเสริฐ, หลักการครองตน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สนุก่ออ่าน, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔.

^{๑๔} ไพฑูรย์ สินลารัตน์, ความรู้คู่คุณธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๘๘.

ความดี, หลักคำสอนของศาสนา, หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น “จริยธรรม” จึงได้ความหมายตามตัวอักษรว่า “หลักความประพฤติ” หรือ “แนวทางของการประพฤติ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้คำนิยามว่า จริยธรรม คือ ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ, ศีลธรรม, กฎศีลธรรม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญมี แทนแก้วให้ความหมายจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง “ธรรมชาติหรือหลักธรรมที่บุคคลควรประพฤติ” จัดว่าเป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะดีงามถูกต้อง อันเป็นสิ่งที่ประสงค์ของสังคม และจริยธรรมจะมีได้จำต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนาอันได้แก่ ศีล (Precept) อันหมายถึงหลักหรือกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติเพื่อตัดหรือฝึกหัดกายและวาจาให้เรียบร้อย ให้เป็นไปปกติ กล่าว คือ จะพูดหรือทำอะไรให้เป็นไปตามปกติ อย่าให้ผิดปกติ (ผิดศีล) เช่น พูดให้ถูกต้อง ให้เป็นธรรม กระทำให้ถูกต้อง ให้เป็นธรรม เมื่อพูดหรือกระทำถูกต้อง เป็นธรรม ย่อมมีความสุข ความสบาย เยือกเย็น ไม่เดือดร้อนอันเป็นผล การมีความสุข ความสบาย เยือกเย็น ไม่เดือดร้อนดังกล่าวจึงเป็นผลของการมีศีลหรือเป็นผลแห่งการมีคุณธรรมในจิตใจ เมื่อมีคุณธรรมในจิตใจแล้วก็เป็นเหตุให้ประพฤติจริยธรรมได้ถูกต้อง ดังนั้น คุณธรรมและศีลจึงเป็นโครงสร้างของจริยธรรม^{๓๔}

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้อธิบายความหมายของจริยธรรมว่า เป็นคำที่มีความหมายไม่ชัดเจน พูดได้โดยย่อว่ามี ๒ แบบ แบบที่หนึ่งเป็นแบบที่เราบัญญัติขึ้นมาเป็นศัพท์ทางวิชาการจากตะวันตก ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Ethics เป็นคำใหม่ที่ใช้ไม่นานมานี้ในทางตะวันตก จริยธรรม (Ethics) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติ หลักความประพฤติ ซึ่งเน้นพฤติกรรมที่แสดงออกไปภายนอก เฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์อีกแบบหนึ่งเป็นความหมายที่เป็นไปโดยศัพท์เดิม ถ้ามองถึงหลักทางพุทธศาสนา คำว่า จริยธรรม มาจากคำว่า จริยะ+ธรรมะ ธรรมะในที่นี้แปลว่า สิ่งหลัก หรือข้อ ส่วน จริยะ แปลว่า ความประพฤติ แต่ถ้าดูให้ลึกซึ้งจะเห็นว่า จริยะนั้นเป็นคำศัพท์ในภาษาบาลีตามไวยากรณ์ มาจากรากศัพท์ว่า จร จริยะ เป็นเพียงพิธีการทางไวยากรณ์เพื่อจะให้ รากศัพท์ที่เป็นกิริยาเป็นนามขึ้นมา จริยะ เป็นปัจจัย (Suffix) เมื่อนำไปประกอบกันก็เป็น จริยะ ซึ่งเป็นคำนาม ฉะนั้น ความหมายที่แท้จริง อยู่ที่ จร แปลว่า เทียวไป เดินทางไปเป็นรูปธรรม ถ้ามองทางนามธรรมก็เปรียบเทียบกับการเดินทางเหมือนกัน คือ การดำเนินชีวิตซึ่งมีความหมายตั้งแต่ ความคิด จิตใจ และพฤติกรรมในทางพระพุทธศาสนา คำว่า จริยะ นี้ใช้เป็นพิเศษในคำว่า ธรรม จริยธรรม แปลว่า ประเสริฐ จริยะ แปลว่า การดำรงชีวิต ดังนั้น ธรรมจริยะ คือ การ

^{๓๔} บุญมี แทนแก้ว, จริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๓๒), หน้า ๘.

ดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ ความหมายของจริยธรรมของตะวันตก แตกต่างกับทางพระพุทธศาสนา จริยธรรม ตามความหมายของทางตะวันตก มองเพียงด้านหนึ่งของชีวิตเท่านั้น โดยการเน้นการ แสดงออกภายนอกเป็นพฤติกรรมที่มองเห็นได้หรือมีผลกระทบต่อสังคม เป็นต้น ส่วนจริยธรรม ในทางพระพุทธศาสนา มองชีวิตทั้งระบบ ทั้งกาย วาจา หรือใจ

ดังนั้น คำจำกัดความแบบตะวันตก คุณธรรมจึงเป็นเรื่องของคุณสมบัติทางจิตใจ จริยธรรม คือ พฤติกรรมที่แสดงภายนอกมองเห็นได้ ส่วนความหมายทางพระพุทธศาสนา จริยธรรมก็ครอบคลุมทั้งหมด ส่วนคุณธรรมเป็นส่วนหนึ่งในจริยธรรม^{๕๕}

ประกาศรี สือฮาไฟ ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม หมายถึงหลักความ ประพฤติที่อบรมกิริยา และปลูกฝังลักษณะนิสัย ให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่า ทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระบบแบบแผนตามวัฒนธรรม ของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ละ เว้นความชั่ว มีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดี ความถูกต้องการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ใน สังคมได้อย่างสงบเรียบร้อย และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรมและ มโนธรรมที่จะสร้าง ความสัมพันธ์อันดี โดยมีสำนึกที่จะใช้สิทธิและหน้าที่ของตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์^{๕๖}

พระธรรมปิฎก (ประยูรค์ ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า จริยธรรมมาจากคำว่า “พรหมจรรย์” ซึ่ง ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง “มรรค” คือ วิธีการปฏิบัติสายกลาง ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ บางครั้งก็เรียกว่า “ไตรสิกขา” คือ การศึกษา ๓ ประการ อันได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา^{๕๗}

จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ อันเป็นการแสดงออกทางร่างกายตลอดถึง จิตใจ เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยการปลูกฝังให้คนในสังคมได้รู้จักหน้าที่ของตน จนเกิดเป็นคุณธรรม (Virtue) ฝังลงในจิตใจจนกลายเป็นอุปนิสัย สามารถที่จะประพฤติปฏิบัติได้ โดยเป็นธรรมชาติของสังคม และไม่มี ความคับแค้นของใจในการนำไปประพฤติปฏิบัติ

^{๕๕} พระธรรมปิฎก, พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๕.

^{๕๖} ประกาศรี สือฮาไฟ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๗.

^{๕๗} พระเทพเวที, (ประยูรค์ ปยุตฺโต), แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร: มหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๕๖.

วิทย์ วิศทเวทย์ และ เสถียรพงษ์ วรรณปก ให้คำนิยามว่า จริยธรรม หมายถึง หลักคำสอนว่าด้วยความประพฤติเป็นหลักสำหรับให้บุคคลยึดถือในการปฏิบัติตน^{๓๘}

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึงระบบการทำความดี ละเว้นความชั่ว คำที่ซึ่งมีความหมายไม่ชัดเจน คือคำว่า “ระบบ” ซึ่งหมายถึงทั้งสาเหตุที่บุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำ และผลของการกระทำหรือไม่กระทำนั้น ตลอดจนกระบวนการเกิดและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านี้ด้วย การที่คนเราจะทำความดีหรือไม่ มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับสาเหตุทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคล สาเหตุภายใน คือ ลักษณะทางจิตใจต่าง ๆ เช่น ไม่เห็นแก่ตัว แต่เห็นแก่ส่วนรวมการมุ่งอนาคตและความสามารถควบคุมตนเอง ความเชื่อว่าทำดี จะนำไปสู่ผล และการทำชั่วต้องโดนลงโทษ นอกจากนั้นยังเกี่ยวข้องกับลักษณะทางจิตใจทางด้านอื่น ๆ คือความพอใจ และเห็นด้วยกับความดีต่าง ๆ และเห็นความสำคัญของความดีเหล่านั้น เช่น ความซื่อสัตย์ การเคารพกฎระเบียบและกฎหมายความสามัคคี เป็นต้น^{๓๙}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายว่า ความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน คุณธรรมจริยธรรมจึงมีความสำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่งในการกระทำต่าง ๆ กล่าวโดยสรุป คุณค่าที่ต้องการในทางจริยธรรมของหลักกรรม มีดังนี้^{๔๐}

๑. ให้เป็นผู้หนักแน่นในเหตุผล และมองเห็นการกระทำและผลการกระทำตามแนวทางของเหตุปัจจัย ไม่เชื่อสิ่งมมาย ตีนขาว เช่น เรื่องแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

๒. ให้เห็นว่า ผลสำเร็จที่ตนต้องการ จุดหมายที่ปรารถนา จะเข้าถึง หรือสำเร็จได้ด้วยการลงมือทำ คือ จึงต้องพึ่งตนเอง และทำความเพียรพยายาม และไม่มัวคอยโชคชะตา ไม่หวังผลลบนันดาลหรือรอผลการเช่นสรวงอ้อนวอน

๓. ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ที่จะงดเว้นจากกรรมชั่ว และรับผิดชอบต่อผู้อื่น ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลทำความดีต่อเขา

๔. ให้ถือว่าบุคคลมีสิทธิและหน้าที่โดยธรรมชาติ ที่จะทำการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปรับปรุงสร้างเสริมตนเองให้ดีขึ้นไป โดยเท่าเทียมกันสามารถทำตนให้เลวลงหรือให้ดีขึ้นไป ให้ประเสริฐจนถึงยิ่งกว่าเทวดา และพรหม ได้ทุก ๆ คน

^{๓๘} วิทย์ วิศทเวทย์ และ เสถียรพงษ์ วรรณปก, หนังสือเรียนสังคมศึกษารายวิชา ส.๔๐๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๐), หน้า ๒.

^{๓๙} ดวงเดือน พันธุมนาวิน, “ครูกับการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน”, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทส่งเสริมการศึกษาและจริยธรรม จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘-๒๓.

^{๔๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับเฉลิม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖๕.

๕. ให้ถือว่าคุณธรรม ความสามารถ ความดีความชั่วที่ทำ ความประพฤติปฏิบัติ เป็นเครื่องวัดความทราม หรือประเสริฐของมนุษย์ไม่ให้มีการแบ่งแยกโดยชาติชั้นวรรณะ

๖. ในแง่กรรมเก่า ให้ถือเป็นบทเรียน และให้รู้จักพิจารณาเข้าใจตนเองตามเหตุผล ไม่ควรเพ่งโทษแต่ผู้อื่น มองเห็นพื้นฐานทุนเดิมของคนที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อรู้จักที่จะแก้ไขปรับปรุง และวางแผนสร้างเสริมความเจริญก้าวหน้าต่อไปถูกต้อง

๗. ให้ความหวังในอนาคตสำหรับสามัญชนทั่วไป เป็นข้อประพฤติปฏิบัติเพื่อทำให้คนเป็นคนดี เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมนั้น ๆ จริยธรรมจึงขึ้นอยู่กับการรับรู้ เจตคติ เหตุผลเชิง จริยธรรม และพฤติกรรมทางจริยธรรมที่แต่ละสังคมรู้

ดร.สาโรช บัวศรี ได้อธิบายความหมายของจริยธรรมว่าเป็นแนวทางในการประพฤติตน เพื่ออยู่กันได้อย่างร่มเย็นในสังคม และชี้ให้เห็นว่าจริยธรรมประกอบด้วยคุณค่าที่สำคัญ ๒ ประการ คือ^{๔๐}

๑. คีลธรรม (Moral Value) หมายถึง สิ่งที่ควรคงไว้ ไม่พึงปฏิบัติ

๒. คุณธรรม (Ethical Value) หมายถึง สิ่งที่ควรประพฤติและปฏิบัติ และได้แบ่งจริยธรรม เป็นระดับใหญ่ ๆ ๒ ระดับ คือ

๑. ระดับโลกียธรรม ธรรมของผู้ครองเรือนที่ยังเกี่ยวข้องกับโลกีย์ คือ ความสำเร็จ ความเจริญในการดำรงชีวิต เช่น อิทธิบาท ๔ (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และพรหมวิหาร ๔ (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เป็นต้น

๒. ระดับโลกุตระธรรม เป็นจริยธรรมของผู้ละบ้านเรือนแล้ว อยู่เหนือความเป็น โลกีย์ เป็นไปเพื่อมรรคผล และนิพพาน ความเข้าใจเรื่อง ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค จึงเป็นพื้นฐานสำคัญ

จริยธรรมเป็นบรรทัดฐานของความประพฤติประการหนึ่งในบรรดาบรรทัดฐานของความประพฤติทั้งหลาย เป็นสิ่งกำหนดว่า อะไรควรประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความดีงาม มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่คุณค่าความดีทั้งส่วนตนและส่วนของสังคมโดยรวม จริยธรรมของคนมี ๔ ด้านประกอบด้วย

๑. ความรู้เชิงจริยธรรม คือ การมีความรู้ในสังคม ในลักษณะและพฤติกรรมที่เหมาะสม ความรู้เชิงจริยธรรมขึ้นอยู่กับ อายุ ระดับการศึกษา การพัฒนาทางสติปัญญาเด็กเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เกิด โดยเฉพาะอายุช่วง ๘-๑๐ ปี

๒. ทักษะคติเชิงจริยธรรม คือ การรวมเอาความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ มารวมเข้าด้วยกัน ทักษะคติเชิงจริยธรรมจึงมีคุณสมบัติที่จะใช้ทำนายได้แม่นยำกว่าความรู้เชิงจริยธรรม

^{๔๐} ดร.สาโรช บัวศรี, หน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานการศึกษา, แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๔), หน้า ๘.

๓. เหตุผลเชิงจริยธรรม คือ การที่บุคคลใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับเหตุผลและสถานการณ์เป็นสำคัญ

๔. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม คือ ให้อำนาจการเสียดสีเพื่อสังคม พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ

ระดับจริยธรรมในบุคคล แบ่งเป็น ๓ ระดับ ดังนี้

๑. ระดับประเพณี เป็นการกระทำตาม ๆ กัน โดยไม่มีเรื่องของเหตุผลและวิจารณ์ญาณเข้าไปเกี่ยวข้อง มีลักษณะทำตามประเพณี

๒. ระดับอิงอาศัยแรงหนุนจากภายนอก เช่น ทำดีเพราะกลัวถูกลงโทษ เพราะกลัวคนนินทา เพราะกลัวตกนรก เป็นต้น

๓. ระดับไม่อิงอาศัยแรงหนุนจากภายนอก เป็นการรับรู้แจ้งและเห็นคุณค่าด้วยตัวเองแล้วประพฤติปฏิบัติตามจนเป็นนิสัยหรือเป็นธรรมดา เป็นการรับรู้จักผิดชอบชั่วดีด้วยตนเอง

จริยธรรมทั้ง ๓ ระดับ หากบุคคลได้ยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและได้มีการพัฒนาจนถึงระดับไม่อิงอาศัยจากแรงหนุนภายนอกได้แล้วก็จะบรรลุถึงความเป็นผู้มีจริยธรรมที่พึงประสงค์ที่สังคมต้องการ

การเกิดจุดบกพร่องเพราะเรายังไม่รู้หลักการ ยังหาเหตุผลไม่เจอ ทำให้เกิดปัญหาและมีความผิดพลาดเกิดขึ้น จะสอนให้คนเก่งเป็นคนเก่ง เป็นคนดี มีความสุขนั้น จะต้องพัฒนาร่างกายและจิตใจไปพร้อม ๆ กันจึงจะบรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ

ไพฑูรย์ สินลาร์ตัน ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนจริยธรรมก็คือ การที่ผู้เรียนนำเอาความรู้เรื่องจริยธรรมและวัฒนธรรมไปประพฤติปฏิบัติ จริยศึกษาที่สอนให้แก่ทฤษฎีแต่ไร้ผลทางปฏิบัติจัดเป็นครึ่งทางจริยศึกษาเท่านั้น จริยศึกษาต้องมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความงอกงามดังนี้^{๔๒}

๑. เกิดความรู้ (Knowledge) คือรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด อันเป็นความรู้ความเข้าใจหลักจริยธรรมตามทฤษฎี แต่ความรู้เรื่องจริยธรรมเช่นนี้ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าผู้เรียนจะมีจริยธรรมคนบางคนทำผิดทั้ง ๆ ที่รู้ว่าผิด ทั้งนี้เพราะว่าเขาขาดน้ำใจที่จะปฏิบัติตามหลักจริยธรรมนั้น

๒. เกิดเจตคติ (Attitude) หรือ “น้ำใจที่จะปฏิบัติ” คือมีศรัทธาในความดีนิยมยกย่องคนดี มีอุดมคติ ต้องการปฏิบัติตนเป็นคนดีตามแบบอย่างของกัลยาณชน มีค่านิยมสอดคล้องกับหลักจริยธรรมไม่เห็นว่าการเป็นคนดีมีจริยธรรมเป็นเรื่องศรีหรือลำสมัย กล่าวโดยสรุป ก็คือ มีคุณธรรมประจำใจนั่นเอง

^{๔๒} ไพฑูรย์ สินลาร์ตัน, ความรู้คู่คุณธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๘๘, ๑๒๕.

๓. เกิดทักษะ (Skill) คือ คล่องแคล่วชำนาญในการปฏิบัติ โดยการนำหลักจริยธรรมมาปฏิบัติในชีวิตจริงจนเป็นนิสัย ข้อนี้เป็นผลจากสองข้อข้างต้น นั่นคือรู้ว่าอะไรเป็นความดี และมีคุณธรรมประจำใจ เมื่อสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่งจะเลือกแต่สิ่งที่ดีงามเท่านั้น และได้กล่าวถึงการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล โดยได้อ้างถึงทฤษฎีของ โคลเบิร์ต ได้ศึกษาการใช้เหตุผลทางจริยธรรม ทฤษฎีของเขาได้ครอบงำ ความคิดของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาของประเทศตะวันตกเป็นจำนวนมากตลอดสองทศวรรษที่ผ่านมา และได้มามีอิทธิพลต่อการคิดของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาไทย ตลอดหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมาด้วย การวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมที่ทำให้ประเทศไทยก็อยู่ในกรอบของแนวคิดและวิธีการของ โคลเบิร์ต การเสนอแนะวิธีปลูกฝังจริยธรรมแก่เยาวชนไทยก็อยู่ในกรอบของแนวความคิดและวิธีการของโคลเบิร์ต เช่น ดังนี้

๑. แนวความคิดพื้นฐาน หมายถึง กฎเกณฑ์ในการตัดสินใจความถูกต้องของการกระทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์นี้ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางปัญญาซึ่งผูกพันกับอายุของบุคคล

๒. วิธีปลูกฝังจริยธรรม คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจความถูกต้องด้วยเหตุผลในระดับสูง

จริยธรรมครู (Teacher's Function) คือการแสดงออกในสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติอันเป็นหน้าที่ที่ครูควรพึงกระทำ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงหลัก การของทฤษฎีและแนวคิดที่จะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่ดีของผู้เรียน ดังนี้^{๔๓}

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psycho analysis Theory Sigmund Freud) มีแนวคิดว่า บุคคลใกล้ชิดที่สำคัญของเด็ก เช่น พ่อแม่ หรือ ครูอาจารย์จะต้องปลูกฝังมโนธรรมให้แก่เด็กตั้งแต่วัยเยาว์วัย เพื่อจะได้เติบโตเป็นบุคคลที่มีจริยธรรม และมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นประโยชน์ต่อสังคม

ทฤษฎีการเผชิญความจริง (Reality Theory Glaser) ให้แนวคิดที่ว่า บุคคลที่ใกล้ชิดเด็ก เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ จะต้องช่วยเด็กประเมินตนเองตามความเป็นจริง ช่วยให้ยอมรับข้อบกพร่องของตนเอง ช่วยในการวางแผนปรับปรุงพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ช่วยสนับสนุนให้มุ่งมั่นในการทำตามโครงการเปลี่ยนพฤติกรรมที่พึงปรารถนา

^{๔๓} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ, ชุดอบรมด้วยตนเอง การพัฒนาการเรียนรู้สู่ครูมืออาชีพตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ : การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม, หน้า ๕๓ -๕๘.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ข้อสรุปจากการประมวล การประชุมระดมความคิด ได้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม หมายถึง สิ่งพึงประพฤติปฏิบัติ มีพฤติกรรมที่พึงต้องประสงค์ของสังคมเป็นหลัก หรือกรอบที่ทุกคนกำหนดไว้เป็นแนวทาง ปฏิบัติสำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เกิดความสงบร่มเย็นเป็นสุข เกิดความรักสามัคคีเกิดความอบอุ่น มั่นคงและปลอดภัยในการดำรงชีวิต เช่น ศีลธรรม กฎหมาย ธรรมเนียม ประเพณี เป็นต้น

สมบัติ ท้ายเรือคำ ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า คือ มาตรฐานหรือแนวทางในการ ปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคมและให้สังคมมีความสุขและพอใจ จริยธรรมไม่ได้เป็นเพียงการ กระทำในสิ่งที่สังคมเห็นว่าดี หรือถูกต้องเท่านั้น แต่รวมถึงสิ่งที่ต้องเลือกกระทำในการตัดสินความ ขัดแย้งที่เกิดขึ้น^{๔๔}

เสกสรร สวงนาม ได้กล่าวถึงจริยธรรมว่า หมายถึงหลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ อันเกิดจากการประพฤติปฏิบัติที่สอดคล้องประสานกันระหว่างปัญญา ศีลสมาธิ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานแห่งสัง ฆธรรมด้านจิตนิยามและกรรมนิยาม อันเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตโดยใช้ปัญญาและสมาธิ เป็น บทบาทรองรับเพื่อนำสู่เป้าหมาย คือ อิศรภาพในการดำรงชีวิต^{๔๕}

ศิริวัฒน์ ลำพุกธา กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติ ทั้งทางร่างกาย วาจา ที่เป็นไปตามหลักของความดีโดยพื้นฐานมาจากจิตใจที่ดีงาม เพื่อประโยชน์ต่อตนเองต่อผู้อื่น ต่อสังคมและประเทศชาติอันจะก่อให้เกิดความสงบสุข^{๔๖}

ปรีชา ธิโยธา ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง คุณสมบัติทางความประพฤติที่ สังคมมุ่งหวังให้สมาชิกของสังคมนั้นประพฤติตามจริยธรรมนั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับความถูกต้อง ในความประพฤติ ซึ่งมีความหมายถึงการกระทำอย่างเสรีในขอบเขตมโนธรรม อันได้แก่ความ สำนึกในความบังควรที่จะกระทำ หรือเป็นหน้าที่ที่จะต้องกระทำของสมาชิกแต่ละคนในสังคมนั้น

^{๔๔} สมบัติ ท้ายเรือคำ, “กรสร้างและพัฒนาเครื่องมือทางจิตวิทยา เรื่องจริยธรรมทางวิชาการใน กระบวนการวิจัย มหาสารคาม”, ภาควิชาการวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสารคาม, ๒๕๔๑, หน้า ๘.

^{๔๕} เสกสรร สวงนาม, “เจตคติต่อยาเสพติดและพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเสพติดของ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอุดรธานี”, วิทยานิพนธ์ กศม. (มหาสาร คาม มหาวิทยาลัยสารคาม), ๒๕๔๕, หน้า ๑๐.

^{๔๖} ศิริวัฒน์ ลำพุกธา, “การเปรียบเทียบคุณธรรมและอัตมโนทัศน์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในจังหวัดหนองคาย ที่มีกรอบมโนธรรมและระดับเชาวน์ปัญญาแตกต่างกัน”, วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม มหาวิทยาลัยสารคาม, ๒๕๔๖, หน้า ๑๑.

ความเปลี่ยนแปลงของจริยธรรมย่อมเกิดขึ้นได้อยู่เสมอในเมื่อสถานการณ์ของการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไป^{๔๗}

เพียเจท์ (Piaget) นักจิตวิทยาผู้ริเริ่มความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ทางสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น เพียเจท์ได้แบ่งขั้นของการพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์ เป็น ๓ ขั้น คือ ขั้นก่อนจริยธรรม ขั้นยึดคำสั่ง และขั้นยึดหลักแห่งตน^{๔๘}

โคลเบิร์ต (Kohlberg) รับเอาแนวคิดของเพียเจท์มาขยายและทำการศึกษาต่อโดยกล่าวถึงขั้นของการพัฒนาการทางจริยธรรม โดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ดังนี้^{๔๙}

๑. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional) เป็นระดับการเรียนรู้จำกัดอยู่ในขอบเขตของสิ่งที่ป็นรูปธรรม ไม่เข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคมอย่างเป็นระบบ แบ่งเป็น

(๑) หลักการเชื่อฟังคำสั่งและหลบหลีกการลงโทษ เด็กตัดสินใจกระทำดีหรือไม่ดีจากผลการกระทำ และยอมรับตามคำสั่งผู้มีอำนาจทางกายเหนือตนเพราะกลัวจะได้รับความเจ็บปวด เด็กช่วงนี้อายุ ๒-๗ ปี จะอยู่ในสถานการณ์ใด เขาก็แสดงพฤติกรรมแบบเดิม ซึ่งเป็นลักษณะของตนเอง แล้วรณรงค์ให้ผู้อื่นร่วมยึดถือและปฏิบัติด้วยในนี้แบ่งออกเป็น ๒ ขั้นย่อย ดังนี้

๑) สร้างข้อสรุปเป็นการที่บุคคลพยายามปรับปรุงระบบตนเองให้สมบูรณ์ตามแนวที่ตนต้องการ

๒) กิจนิสัยเป็นการที่บุคคลแสดงออกตามแนวที่ตนเองต้องการอย่างสม่ำเสมอจนเป็นลักษณะของตนเอง

๒.๓.๒ องค์ประกอบจริยธรรม

กรมวิชาการ^{๕๐} กล่าวว่า จริยธรรมของบุคคลประกอบด้วยสิ่งสำคัญ ๓ ประการคือ

^{๔๗} ปรีชา ริโยธา, “การพัฒนางานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้โครงการพัฒนาจิตในโรงเรียนบ้านแฝก โนนสำราญ สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม”, รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ๒๕๕๖), หน้า ๑๕-๒๐.

^{๔๘} Piaget, Jean, *The Moral Judgement of Child*, (New York: Collier Book, 1960), p.10.

^{๔๙} Kohlberg, L. “Moral Education for a Society in Moral Transition”, *Journal of Leadership*, 33 (1) 1975), pp. 52-53.

^{๕๐} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, *แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย*, (กรุงเทพมหานคร: กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๓), หน้า ๓.

๑. ส่วนประกอบด้านความรู้ (Moral Reasoning) คือความเข้าใจในเหตุของความถูกต้องดีงาม สามารถตัดสินแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้ด้วยการคิด

๒. ส่วนประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก (Moral Attitude and Belief) คือความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะรับนำจริยธรรมมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ

๓. ส่วนประกอบทางด้านพฤติกรรมแสดงออก (Moral Conduct) คือพฤติกรรมกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินใจจะกระทำถูกต้องหรือผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ เชื่อว่าอิทธิพลส่วนหนึ่งของการกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมแบบใด จะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของส่วนประกอบทั้ง ๒ ประการที่กล่าวข้างต้น และบางส่วนอาจขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ลักษณะทางจิตวิทยาบางประการของบุคคลนั้น ๆ หรือความรุนแรงของการบีบคั้นของสถานการณ์ที่รุมเร้าบุคคลนั้นอีกด้วย

ดวงเดือน พันธุมนาวิน กล่าวว่า ลักษณะต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมนั้น แบ่งออกเป็น ๔ ส่วนใหญ่ ๆ คือ^{๕๐}

๑. ความรู้จริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ในสังคมของตนนั้นถือว่าการกระทำชนิดใดดีควรกระทำ และการกระทำชนิดใดเลวควรงดเว้น ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรมนี้ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วย

๒. ทักษะคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะ หรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้นเพียงใด ทักษะคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติอาจมีทักษะคติแตกต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ ทักษะคติเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นมีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคล เพราะทักษะคตินั้นจะรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน ฉะนั้นทักษะคตินั้นจะรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน ฉะนั้นทักษะคติเชิงจริยธรรมจึงมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือจะใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้แม่นยำกว่าการใช้ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของบุคคลแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ ทักษะคติเชิงจริยธรรมของบุคคลในเวลาหนึ่งยังอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

๓. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล

^{๕๐} ดวงเดือน พันธุมนาวิน, จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔, หน้า.๒.

๔. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรือดเว้นแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะการกระทำที่ดีและเลวของบุคคลนั้นส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคม การศึกษาด้านอื่น ๆ ของจริยธรรมจึงเป็นเพียงเพื่อให้เข้าใจและสามารถทำนายพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ของบุคคลเท่านั้น

๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรม

๒.๔.๑ จริยธรรมตามแนวพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาเทวนิยม เกิดขึ้นสมัยพุทธกาลเมื่อก่อน พ.ศ. ๒๕๐๐ ในชมพูทวีป (ประเทศอินเดีย) โดยพระสมณโคดมเป็นศาสดาผู้ประกาศปรัชญาในแนวคิด เน้นหลักธรรม วิธีการสอน การเผยแพร่ การสืบทอดหลักธรรมสู่การปฏิบัติเน้นคุณธรรมในการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผลหลักธรรมที่เป็นหัวใจพุทธศาสนานามาสั่งสอน มี ๑ ประการ^{๕๒} คือ

๑. ให้เว้นความชั่วทั้งปวง
๒. ให้ทำความดี
๓. ให้ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาด

ในหลักธรรมที่พระพุทธศาสนา นำมาประกาศเป็นคุณธรรมที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันได้ทั้งหมด หมายถึงการปฏิบัติตามข้อธรรมข้อใดข้อหนึ่ง ย่อมเกี่ยวข้องได้ข้อธรรมอื่นตามมาเป็นแนวคิดทางจริยศาสตร์ ที่กำหนดข้อประพฤติปฏิบัติทางกายและทางจิตใจ โดยเริ่มตั้งแต่สิ่งที่บ่งชี้ข้อประพฤติปฏิบัติทางความคิดที่มุ่งสู่ความบริสุทธิ์หลุดพ้นทางจิตใจในหลักจริยศาสตร์ของศาสนาพุทธด้วย

ศาสนาเป็นวัฒนธรรมที่บุคคลสร้างขึ้น จากความเชื่อที่บุคคลต้องการรอดพ้นจากความทุกข์และประสบกับความสุขชั่ววันนิรันดร ฉะนั้นศาสนาจึงมีความสำคัญต่อชีวิตและจะอยู่กับบุคคลตลอดไป หลักสำคัญของศาสนาเพื่อศึกษาถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิตและหลักธรรมคำสอนเรื่องศีลธรรม จริยธรรมที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขแก่ตนเอง นำความเจริญมาสู่สังคม จริยธรรมตามแนวพุทธศาสนา หมายถึงหลักคำสอนว่าด้วยความประพฤติอัน

^{๕๒} ชำนะ พาชื่อ, สารนิพนธ์พุทธศาสตร์บัณฑิต, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า๓๑๒-๓๑๔.

เป็นหลักสำหรับให้บุคคลยึดถือในการปฏิบัติตน ประโยชน์ของจริยธรรมต่อการดำเนินชีวิต ๓ ด้าน คือ ^{๕๓}

๑. จริยธรรมเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีจริยธรรม เช่น มีความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ กล้าหาญ เสียสละ ย่อมได้รับความนับถือ

๒. จริยธรรมเป็นประโยชน์ต่อสังคม นอกจากเป็นประโยชน์ต่อตนเองแล้วยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วย เพราะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

๓. จริยธรรมเป็นอาหารทางใจ การปฏิบัติตนตามจริยธรรม นอกจากจะทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตส่วนตัวแล้ว หน้าที่การงานแล้ว ยังทำให้เราอิ่มเอิบใจ เช่น การทำบุญ การทำความดี จะช่วยให้เรามีความสุขใจ จิตใจสงบ ไม่เร่าร้อน แต่การทำความชั่วแม้จะได้รับผลประโยชน์ก็ชั่วขณะ แต่จิตใจต้องเร่าร้อน วิตกกังวล แม้จะมีเงินทองมากมายก็ไม่มีความสุข

ศุคชญา สุทธิศร กล่าวว่า จริยธรรมที่ควรปลูกฝังในสังคมไทย คือ ^{๕๔}

๑. รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ชาติเป็นสถาบันสูงสุด ศาสนาเป็นสิ่งที่สอนให้คนเป็นคนดี พระมหากษัตริย์เป็นสถาบันที่ช่วยให้คนมีกำลังใจและที่ยึดเหนี่ยวทางใจ เป็นปัจจัยที่ช่วยให้ชาติอยู่รอดและดำรงความเป็นเอกราชยั่งยืน

๒. ความขยันขันแข็งมานะอดทน เป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จและช่วยให้เราไม่ท้อถอย สามารถฝ่าฟันอุปสรรคเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ

๓. ความซื่อสัตย์สุจริต คือ เป็นคนดี ไม่คดโกง ไม่เห็นแก่ได้ ไม่อยากได้ในสิ่งที่ไม่ใช่ของเรา

๔. ความกตัญญูกตเวที เป็นค่านิยมที่สำคัญของคนไทย สถาบันครอบครัว โรงเรียน และศาสนาต้องพยายามถ่ายทอดคุณธรรมข้อนี้ เช่น ให้อุปการะคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ ผู้มีอุปการคุณ

๕. ความมีระเบียบวินัย ไม่มั่วง่าย ไม่เห็นแก่ความสะดวกสบายเล็ก ๆ น้อย ๆ จนทำให้ตนขาดระเบียบวินัย เช่น ทิ้งขยะบนถนน จอดรถกีดขวางทางจราจรและไม่ข้ามทางม้าลาย

๖. ความประหยัด คือ การรู้จักใช้จ่ายเงินทองและสิ่งของอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ทำอะไรเกินตัว รู้จักประมาณรายได้และรายจ่ายให้สมดุลกัน รู้จักสะสมทรัพย์เพื่ออนาคตของตน และเศรษฐกิจที่มั่นคงของชาติ

^{๕๓} ศุคชญา สุทธิศร, วัฒนธรรมวิถีไทย, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗.

๗. ความเหตุผลไม่ใช่อารมณ์ แต่ใช้วิจารณญาณพิจารณาสิ่งต่าง ๆ เพื่อหาสาเหตุและสิ่งทีควรกระทำ ไม่เข้าข้างตนเอง ไม่อคติไม่เอาชนะโดยไม่มีเหตุผล

๘. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นการแสดงน้ำใจไมตรี ความเอื้ออารีต่อผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว เป็นใหญ่ เช่น สละที่นั่งให้เด็ก คนชรา คนมีครรภ์นั่งบนรถประจำทาง ไม่รัดคิวเข้ารับบริการ

๙. การเคารพผู้อาวุโส เป็นการรู้จักสัมมาคารวะ คือ รู้จักที่ต่ำที่สูง รู้จักเคารพผู้ที่สูงวัยกว่า

๑๐. รู้จักรักษาของส่วนรวม เช่น รักษาสาธารณสมบัติเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วน
ใหญ่

การปลูกฝังที่ได้ผลดี ควรปลูกฝังด้วยการอบรมสั่งสอนด้วยเหตุผลและการบังคับให้ยอมรับและมองเห็นคุณค่าของจริยธรรม โดยปลูกฝังตั้งแต่เยาว์วัย

สรุปจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา จริยธรรม หมายถึง ระบบหรือหลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติที่สอดคล้องประสานกันระหว่างปัญญา ศีลและสมาธิ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานแห่งสังฆธรรม อันเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตโดยใช้ปัญญาและสมาธิเป็นบาทฐาน รองรับเพื่อนำไปสู่เป้าหมายคืออิสรภาพในการดำรงชีวิต

๒.๔.๒ การเกิดจริยธรรม

การเรียนรู้ทางจริยธรรมนั้นเป็นการเรียนรู้ที่ได้รับมาตั้งแต่เกิด ซึ่งสามารถแบ่งชั้นของการเกิดจริยธรรมได้ ๔ ชั้น ดังนี้^{๕๕}

๑. การเลียนแบบ เป็นกระบวนการได้จิตสำนึก ซึ่งมีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก โดยเด็กอาจจะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ที่แวดล้อมตนอยู่แล้วนำมาปรับเข้ากับตนเอง เหมือนการเรียนรู้ ภาษาพูดของเด็ก การเลียนแบบจึงเกิดขึ้นได้ทั้งจากครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อนและชุมชน มีบ่อยครั้งที่เด็กเลียนแบบในสิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่ได้ตั้งใจจะสอน ดังนั้นผู้ใหญ่ก็ควรจะมีจริยธรรมสูงเมื่อใกล้ชิดเด็ก

๒. การแนะนำสั่งสอนเป็นกระบวนการได้จิตสำนึกของเด็ก เช่นเดียวกับการเลียนแบบ และมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กเช่นกัน เพราะในขณะที่เลียนแบบเป็นการดูดซึมการกระทำนั้น การแนะนำสั่งสอนก็เป็นการดูดซึมทางอารมณ์และเจตคติของบุคคลอื่นทำให้อารมณ์ของเด็กมิได้พัฒนาการมาโดยอิสระ แต่ไปอิงกลุ่มซึ่งเป็นสัญชาตญาณอย่างหนึ่งของฝูงสัตว์

^{๕๕} ภนิกา คูสกุล, อังไฉ นางสาวฤทัยรัตน์ โสมนัส, “ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านทุ่งหลุก อำเภอฝางจังหวัดเชียงใหม่”, ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ๒๕๕๐, หน้า ๘-๙

และเป็นรากฐานของชีวิตทางสังคม อย่างไรก็ตามการแนะนำสั่งสอนนี้เป็นวิธีการที่เป็นประโยชน์สำหรับบิดามารดา และครู ในการพัฒนาจริยธรรมและผลได้มากกว่าการสอนให้เด็กรู้ตัว

๓. การลอกแบบ ในการเลียนแบบ เด็กจะรับเอาพฤติกรรมของผู้ใหญ่ในชั้นการแนะนำสั่งสอน เด็กจะรับเจตคติ อารมณ์ของผู้ใหญ่ในชั้นการแนะนำ สั่งสอน เด็กจะรับเจตคติ อารมณ์ของผู้ใหญ่ และในการลอกแบบเด็กจะรับเอาจริยธรรมของผู้ใหญ่ไว้เป็นของตนเองโดยอาศัยความรักและความชื่นชมของผู้ใหญ่นั้น เช่น การชื่นชมวีรบุรุษ เป็นต้น การลอกแบบทางจริยธรรม จึงอาจจะทำให้เด็กเกิดการลอกแบบจริยธรรมทั้งที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ทั้งสองทาง

๔. การสร้างจริยธรรมของตนเองเมื่อเด็กได้ผ่านขั้นตอนการลอกแบบแล้วเด็กจะสร้างจริยธรรมของตนเอง โดยสร้างมาจากการปรับตัวในสภาพธรรมชาติ กับตนเองในสภาพที่มีจริยธรรมเข้าด้วยกัน การปรับจริยธรรมนี้มักจะเกิดในวัยผู้ใหญ่ ซึ่งจะได้พบกลุ่มเพื่อน กลุ่มใหม่ค่านิยมใหม่ ที่อาจทำให้เขาละทิ้งจริยธรรมและค่านิยมที่รับไว้เมื่อตอนเป็นเด็ก วัยผู้ใหญ่จึงเป็นวัยของการปรับรูปแบบจริยธรรม

โดยรูปแบบของการกำเนิดจริยธรรมดังกล่าวข้างต้น ก่อให้เกิดพัฒนาการทางด้านจริยธรรมโดยอิงทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

๒.๔.๓ พัฒนาการทางด้านจริยธรรม

สกินเนอร์ (Skinner) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ทฤษฎีนี้เน้นว่าสิ่งแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดเงื่อนไขทางสังคม ให้แก่เด็กตั้งแต่เกิด โดยการนำเอาหลักเสริมแรงและหลักการเชื่อมโยงมาอธิบายวิธีการ ทฤษฎีมีความเชื่อเบื้องต้นว่า

๑. พัฒนาการทางจริยธรรมเกิดจากการเจริญเติบโตของการคล้อยตามกฎเกณฑ์จริยธรรมของสังคมนั้น ทั้งความประพฤติ และอารมณ์มากกว่าเกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสมอง

๒. แรงจูงใจพื้นฐานที่ทำให้เกิดพัฒนาการทางจริยธรรมทุกจุดมีรากฐานความต้องการชีวภาพ หรือความต้องการรางวัลทางสังคม และหลีกเลี่ยงการลงโทษ

๓. พัฒนาการทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม

๔. พื้นฐานทางจริยธรรมเกิดขึ้นภายในจิตใจ โดยมีสาเหตุจากกฎเกณฑ์วัฒนธรรมภายนอก

๕. สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรมมากเท่าใด ขึ้นอยู่กับปริมาณของรางวัล การลงโทษ การห้าม และการเห็นแบบอย่างของพ่อแม่ และบุคคลอื่นซึ่งเป็นตัวแปรของสังคม^{๕๖}

ในพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นจะนำไปสู่องค์ประกอบทางจริยธรรมซึ่งจัดได้เป็นความสำคัญเพราะมนุษย์จะมีพฤติกรรมใด ๆ นั้นจะต้องมีจุดเริ่มต้นและนำไปสู่พฤติกรรมทางจริยธรรมที่พึงประสงค์ ที่เรียกว่าองค์ประกอบของจริยธรรม

๒.๕ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทางจริยธรรม

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม มีนักจิตวิทยา และนักการศึกษาหลายคนได้พยายามอธิบายแนวคิด ซึ่งเริ่มตั้งแต่สมัยพลาโตจนถึงสมัยกลาง ซึ่งศาสนาเริ่มมีบทบาทในชีวิตมนุษย์ ซึ่งในอดีตนั้นจริยธรรมเป็นเรื่องค่านิยมที่แน่นอน ซึ่งพัฒนามาจากศาสนา เช่น ศาสนาพุทธเชื่อว่ากฎของจริยธรรมคือ กฎของธรรมชาติ ศาสนาคริสต์ เชื่อว่ากฎของจริยธรรม คือ พระประสงค์ของพระเจ้า เป็นเจ้าและทั้งสองศาสนาเชื่อว่ากฎจริยธรรมไม่ขึ้นอยู่กับยุคสมัยหรือสภาพของสังคมจริยธรรมในสมัยปัจจุบันเน้นหนักในเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์มากกว่ารูปแบบจริยธรรมที่ตายตัวนักจิตวิทยาได้พยายามสร้างทฤษฎีทางจริยธรรมทางจริยธรรมขึ้นตามแนวความคิดกลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้^{๕๗}

๒.๕.๑ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

กลุ่มของ فروยด์ ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงที่ควรกล่าวถึงคนแรกๆ ที่เริ่มศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมในการพัฒนาตน (Ego) ในปี ค.ศ. ๑๙๐๔ และตามข้อคิดที่ปรากฏ فروยด์เชื่อว่าจริยธรรมสร้างและพัฒนาขึ้นในตน (Super Ego) ของคนเป็นการเลียนแบบจากการอบรมเลี้ยงดูมาแต่เยาว์วัย ทำให้เด็กเลียนแบบบุคลิกภาพ ค่านิยมของบิดามารดาเป็นของตน โดยตั้งเป็นมาตรฐานความประพฤติ ซึ่งได้มาจากกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่พ่อแม่สอน มักเป็นมาตรฐานจริยธรรมและค่านิยมในสังคม จนที่สุดจะยอมรับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคมเป็นหลักปฏิบัติของตนโดยอัตโนมัติ

^{๕๖} สนวน ลีโทวลิต, อังโน นางสาวฤทัยรัตน์ โสมนัส, “ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านทุ่งหลุก อำเภอฝางจังหวัดเชียงใหม่”, *ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว*, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ๒๕๕๐, หน้า ๑๖-๑๗.

^{๕๗} สุรางค์ ใ้วตระกูล, *จิตวิทยาสังคม, ภาควิชาสังคมศาสตร์คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์* (นครปฐม:มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕), หน้า ๒๓.

๒.๕.๒ ทฤษฎีปัญญานิยม (Cognitive Theory)

นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงที่ศึกษาจริยธรรมตามแนวความคิดที่ควรกล่าวถึงคือ พิวาเจท์ และ โคลเบิร์ต นักจิตวิทยาปัญญานิยมที่มีความเชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมเกิดควบคู่กับ พัฒนาการทางเขาวงกตปัญญา นั่นคือ เชื่อว่าวัฒนธรรมกาลเวลา และสิ่งอื่น ๆ เป็นเครื่องซึ่งจริยธรรมมีความสัมพันธ์ตามอายุ สถานที่ วัฒนธรรม และสภาพการณ์ ซึ่งหมายความว่า “ความถูกต้อง” “ดีงาม” นั้น ขึ้นอยู่กับเวลา สถานที่ และองค์ประกอบอื่น ๆ นักจิตวิทยาปัญญานิยมมีความเชื่อพื้นฐานว่ามนุษย์ เป็นสัตว์ที่มีสมองสามารถเกิดการเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมได้ โดยนำความเชื่อทางชีววิทยามาประยุกต์กับศาสตร์ทางจิตวิทยาของจอน พิวาเจท์

พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ เป็นนักจิตวิทยาปัญญานิยมผู้หนึ่งมีพื้นฐานความรู้ทางชีววิทยาเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์นั้นเกิดจากการปรับตัวเพื่อความสมดุลระหว่างโครงสร้างสติปัญญา กับสภาวะแวดล้อมอันจะทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมได้ กระบวนการปรับตัวนั้นจะมีลักษณะค่อย ๆ เกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป ในความคิดของนักจิตวิทยาปัญญานิยม นั้น พัฒนาการมิใช่การซ้อนรูปแบบนั้นคือรูปที่หนึ่งจบแล้วรูปที่สองต่อโดยรูปที่หนึ่ง จะไม่ปรากฏในสายตาต่อไป แต่พัฒนาการทางปัญญาของมนุษย์มีรากแก้วที่แข็งแรงที่จะค่อย ๆ พัฒนาไปตามวันและเวลา เจริญงอกงามขึ้นเรื่อย ๆ ตามวุฒิภาวะ

๒.๕.๓ พัฒนาการทางร่างกาย

พัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยนี้ เป็นไปอย่างรวดเร็วจนทำให้วัยรุ่นเองตระหนักในการเปลี่ยนแปลง และมีความวิตกกังวล ดังนั้นผู้ปกครอง และครูควรเตรียมเด็กเข้าสู่วัย รุ่นอย่างราบรื่น โดยการอธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่างบุคคล และให้คำแนะนำในการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับประทานอาหารอัทม โนทส์น ของเด็กขึ้นอยู่กับรับรู้ว่าคุณเองสวย หรือไม่สวย มีรูปร่างดีหรือไม่ดี พัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยนี้ มีดังต่อไปนี้

๑. วัยรุ่นจะเริ่มต้นมีการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย มีการเปลี่ยนแปลงความสูง และ น้ำหนักอย่างรวดเร็วมาก

๒. การเปลี่ยนแปลงของอวัยวะสืบพันธุ์

๓. การเปลี่ยนแปลงทุติยภูมิทางเพศ จะปรากฏเป็นระยะการแตกเนื้อหนุ่มสาว เด็กหญิงจะเพิ่มขนาดของหน้าอก สะโพก มีรูปร่างอวบขึ้น และมีเอว เด็กชายจะมี ไหล่กว้าง มีกล้ามเนื้อที่แข็งแรง การเปลี่ยนของเสียงจะเห็นได้ชัดคือเสียงห้าว และแปร่ง นอกจากนี้ ยังมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับผิวหนัง โดยเฉพาะหน้า

๔. อัตราการเจริญเติบโตของส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย อาจเกิดขึ้นไม่พร้อมกัน หรือเวลาเดียวกัน

๕. เด็กหญิงจะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างรวดเร็วสุดของคราว ๆ ๑๒ ปี ส่วนเด็กชายจะมีระยะสุดยอดเจริญเติบโตราว ๆ ๑๔ ปี

๒.๕.๔ พัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา

Piaget ให้ชื่อขั้นพัฒนาการของวัยรุ่น หรือวัยมัธยมศึกษา Formal Operations เนื่องจากเด็กวัยรุ่นสามารถที่จะคิดเป็นนามธรรมได้ เด็กวัยนี้จึงมีความสนใจในปรัชญาชีวิต ศาสนาสามารถที่จะใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ สามารถคิดเห็นผลได้ทั้งอนุमान และอุปมาน และจะมีหลักการ เหตุผลของตนเองเกี่ยวกับความยุติธรรม ความเสมอภาค และมนุษยธรรม การสอนเด็กวัยรุ่นควรจะทำให้เด็กรู้จักคิด เป็นต้นว่า การแก้ปัญหาโดยใช้หลักวิทยาศาสตร์ การสอนคิดรวบยอดอาจจะเริ่มจากความคิดรวบยอดที่มีความหมายกว้าง และบอกคุณลักษณะที่สำคัญที่เน้นหลักทั่ว ๆ ไป

๒.๕.๖ พัฒนาการบุคลิกภาพ

เด็กวัยนี้เป็นวัยที่สนใจตนเอง อยากรู้ตนคือใคร ซึ่งเป็นคำถามที่ตอบได้ยาก เด็กวัยรุ่นจะต้องมีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย และยอมรับ และจะต้องมีความเข้าใจบทบาทของตนเองในสังคม และมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ถ้าเด็กวัยนี้สามารถจะตอบคำถามว่าตนคือใคร ก็จะได้ไม่มีปัญหาในการปรับตัว จะให้มีความคิดเป็นของตนเอง และไม่ตามอย่างเพื่อนผู้ใหญ่ ควรจะพยายามใช้เหตุผล และเป็นที่ปรึกษาของเด็กวัยรุ่น เป็นผู้ฟังที่ดี ยอมรับฟังเหตุผล ไม่บังคับเด็กวัยนี้จนเกินไป ข้อที่สำคัญจะต้องพยายามเปลี่ยนทัศนคติทางลบที่มีต่อเยาวชนวัยรุ่น และเป็นแบบที่ดีทั้งดีทางด้านความประพฤติ มาตรฐานทางจริยธรรมและค่านิยม เป็นต้นว่าถ้าผู้ใหญ่ไม่ต้องการให้ดื่มเหล้า และสูบบุหรี่ ผู้ใหญ่ก็ต้องทำตน เป็นตัวอย่างและเนื่องจากพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาของวัยรุ่นได้ถึงขั้นสูงสุดสามารถที่จะคิดและให้เหตุผลได้ทั้งผู้ใหญ่

๒.๕.๗ พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม

อารมณ์ของเด็กวัยรุ่นค่อนข้างจะค่อนข้างรุนแรง และเปลี่ยนแปลงง่าย ความตึงเครียดของอารมณ์เด็กวัยรุ่นบางครั้งจะเนื่องมาจากการปรับตัวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ความไม่ชอบหรือไม่พอใจในการเปลี่ยนแปลง พัฒนาการทางอารมณ์ของวัยรุ่นจะมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางด้านร่างกาย ถ้าเด็กวัยรุ่นมีวุฒิภาวะเกี่ยวกับพัฒนาการทาง ด้านร่างกาย เด็กวัยรุ่นเป็นวัยที่มีวุฒิภาวะเกี่ยวกับร่างกายเร็ว จะช่วยพัฒนาการทางอารมณ์ และสังคมให้เร็วขึ้นด้วย

เนื่องจากวันรุ่นเป็นวัยที่ค่อนข้างเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง เด็กวัยนี้มีความต้องการที่จะมีความใกล้ชิดผูกพันกับเพื่อนในวัยเดียวกันและมีความสัมพันธ์อย่างสนิทสนมเพื่อนที่จะบอกเล่าความรู้สึกและความคิดต่างๆอย่างเปิดเผยปกติแล้วจะเริ่มที่จะสนิทสนมกับเพื่อนเพศเดียวกันหลังจากนั้นจะมีความใกล้ชิดผูกพันกับเพื่อนต่างเพศ

เด็กวัยรุ่นทั้งหญิงชายมีความต้องการที่จะทำอะไรทุกอย่างเหมือนเพื่อนร่วมวัย ตั้งแต่การแต่งตัว ความประพฤติ การใช้ภาษา รวมทั้งความเชื่อ และค่านิยม การคบเพื่อนวัยนี้จึงมีความสำคัญมาก ผู้ปกครองควรพยายามที่จะให้คำแนะนำ โดยชี้แจงให้เด็กวัยนี้คิดว่าการคบเพื่อนที่ดีมีความสำคัญอย่างไร พร้อมทั้งอธิบายอันตรายของการคบเพื่อนไม่ดีทางโรงเรียนก็ควรส่งเสริมกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการเรียนรู้บทบาทที่จะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต^{๕๘}

๒.๖ บทบาทของครูในการพัฒนาจริยธรรมแก่เด็ก

ครูเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดรองลงมาจากพ่อแม่ ดังนั้นครูจึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยอบรมขัดเกลาและพัฒนาเด็กนอกเหนือจากการสอนด้านวิชาการ

ผลก สัตยธรรม กล่าวถึงบทบาทของครูที่สำคัญ ดังนี้^{๕๙}

๑. ครูมีบทบาทในการพัฒนาคนและสร้างคน กล่าวคือ นอกจากครูจะเป็นผู้ที่ให้วิชาความรู้แล้วจะต้องให้คุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กันไปด้วย เด็กต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ มีความรู้และมีจริยธรรม หรือที่เรากล่าวว่าเด็กต้องเป็นคนเก่งและคนดี ดังนั้นครูจึงควรมีความลึกซึ้งในเรื่องที่สอนและมีคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงการ ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กด้วย

๒. บทบาทของครูในการสืบทอดและรักษาระเบียบประเพณีและวัฒนธรรมของชาติ สังคมมุ่งหวังว่าโรงเรียนมีบทบาทในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติตลอดจนการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติให้คงอยู่ต่อไป ดังนั้นครูในฐานะผู้ดำเนินการจะต้องมีความรู้ความสามารถที่จะอบรมสั่งสอนและมีความสามารถในการถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆตลอดจนจัดประสบการณ์ที่ปลูกฝังทัศนคติที่ดีเพื่อให้เด็กเกิดความซาบซึ้งและเห็นคุณค่าของสิ่งเหล่านี้

๓. บทบาทของครูในการเป็นผู้นำของสังคม เมื่อครูมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนเด็กให้มีความรู้ความสามารถ สังคมก็คาดหวังว่าครูก็ต้องเป็นผู้นำของสังคมได้ ครูต้องสามารถให้ความ

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖-๘๐.

^{๕๙} ผลก สัตยธรรม, **คุณธรรมของครู**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔, หน้า ๕๗-๕๘)

คิดเห็นและให้คำปรึกษาในเรื่องราวต่าง ๆ รวมไปถึงการเป็นผู้นำทางความประพฤติ เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่นในสังคม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้กล่าวถึงข้อคิดสำหรับครูในการพัฒนาจริยธรรม ดังนี้^{๖๐}

๑. ครูต้องถือว่าการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของตน
๒. ครูจะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีของนักเรียน
๓. ครูจะต้องจัดหลักสูตรและเลือกวิธีการสอนจริยธรรมให้เหมาะสมโดยเน้นวิธีการปฏิบัติไม่ใช่ท่องจำ
๔. จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการพัฒนาจริยธรรมคือ เป็นสภาพแวดล้อมที่ทำให้เสรีภาพ ไม่ช่วยยู่ให้เด็กกระทำผิด
๕. การปลูกฝังจริยธรรมต้องทำอย่างต่อเนื่องและแทรกเข้าไปในทุกวิชา
๖. การปลูกฝังจริยธรรมต้องเน้นให้เด็กได้คิด โดยใช้เหตุการณ์ในชีวิตประจำวันหรือเหตุการณ์ใกล้ตัว
๗. ครูจะต้องรู้จักผ่อนปรน มองเด็กในแง่ดีด้วยความเมตตาและเห็นใจ ละเว้นการบังคับขู่เข็ญหรือการลงโทษอย่างรุนแรง
๘. ครูต้องรักษาความสามัคคี และสนับสนุนกฎระเบียบที่ส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรม

๒.๖.๑ บทบาทของผู้ปกครองในการพัฒนาจริยธรรมแก่เด็ก

ปัจจุบันบ้านหรือครอบครัวมีบทบาทในการอบรมสั่งสอน จัดเกล้าและสร้างเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์มีแนวโน้มลดน้อยลง เพราะสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ทั้งพ่อและแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน โดยมอบหน้าที่การอบรมจัดเกล้าให้กับทางโรงเรียน

วัลนิภา ฉลากบาง กล่าวถึงข้อคิดสำหรับผู้ปกครองในการพัฒนาจริยธรรมไว้ ดังนี้^{๖๑}

๑. การตั้งกฎหรือระเบียบต้องเข้ากับเหตุการณ์ประจำวัน และมีการผ่อนปรนตามสถานการณ์
๒. เลี้ยงดูและอบรมลูกให้รู้จักอดกลั้นและทนต่อสิ่งเข้าชวนได้ ไม่ใช่พยายามปกป้องลูกจากสิ่งเข้าชวน จะทำให้อยู่ร่วมกับคนอื่นได้และไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น

^{๖๐} ดวงเดือน พันธุมนาวิน จริยธรรมของสังคมไทย, “รายงานการวิจัยฉบับที่ ๒๑ (พิมพ์ครั้งที่ ๒) (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๔), หน้า ๖๑.

^{๖๑} วัลนิภา ฉลากบาง, จิตวิทยาและการแนะแนวเด็กประถม, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๔๕.

๓. แนวคิดของพ่อแม่เรื่องการอบรมเลี้ยงดูลูกต้องสอดคล้องกัน ปราศจากความลำเอียง ไม่ตึงหรือไม่หย่อนจนเกินไป

๔. จัดความลำเอียงของพ่อแม่ จะทำให้ลูกโกรธและต่อต้านด้วยการดื้อ

๕. ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูก ตั้งแต่วัยทารกจะเริ่มเรียนรู้การเชื่อฟังและแสดงกริยาโต้ตอบได้ถูกต้องและส่งผลถึงเมื่อโตขึ้นจะมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ผู้ปกครองเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมเด็กทั้งทางด้านสติปัญญา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณธรรม จริยธรรม เป็นผู้สร้างความอบอุ่น ความรัก ความมั่นใจและกำลังใจให้แก่เด็กนอกจากจะมีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูให้เด็กเจริญเติบโตตามวัยแล้วยังต้องมีหน้าที่ในการเตรียมความพร้อมและปูพื้นฐานให้ลูกเข้าสู่สังคมโรงเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ต่อไป ดังนั้นผู้ปกครองควรตระหนักเสมอว่าไม่ควรทิ้งภาระการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนให้กับโรงเรียนฝ่ายเดียว ต้องเอาใจใส่ ให้ความสนใจ รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกอีกด้วย

๒.๖.๒ วิธีปลูกฝังคุณจริยธรรม

ข้าราชการ วุฒิจันทร์ ได้กล่าวว่า การปลูกฝังและหล่อหลอมให้เด็กนักเรียนนักศึกษาเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมครบถ้วน สมควรตามความมุ่งหมายของการศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติจะต้องมีการดำเนินการให้ครบถ้วนทั้งระบบ ทั้งนอกโรงเรียนและในโรงเรียน จะยกภาระให้แก่โรงเรียนหรือสถานศึกษาเพียงฝ่ายเดียวไม่ได้ แนวทางการวิธีการตลอดจนหัวข้อธรรมหรือ สังกัของคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ ก็จะต้องตรงกันทั้งสังคมนอกโรงเรียนและในโรงเรียนด้วย แหล่งหล่อหลอมจริยธรรมแก่เด็กนักเรียนนักศึกษา โดยส่วนรวมมีดังนี้^๒

๑. บิดามารดา บ้าน หรือสถาบันครอบครัว เป็นแหล่งแรกที่ทำกรปลูกฝังหล่อหลอมตลอดจนถ่ายทอดลักษณะอันทรงคุณธรรมและจริยธรรมแก่สมาชิกในครอบครัว และต้องทำหน้าที่นี้ต่อไป แม้เด็กจะเข้าไปรับการศึกษาอบรมในโรงเรียนระดับต่าง ๆ อยู่แล้วก็ตาม นักการศึกษาได้ศึกษาผลกระทบของการเลี้ยงดูเด็กแบบต่าง ๆ ต่อความมีคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กปรากฏว่าเด็กที่ได้รับความรักจากการเลี้ยงดูมาก มีลักษณะความรับผิดชอบวินัยทางสังคมและความความเอื้อเฟื้อสูงกว่าเด็กที่ได้รับความรักจากบิดามารดา หรือผู้ปกครองน้อย เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมมากจะมีลักษณะ เชื่อฟัง สุภาพ เอื้อเฟื้อ แต่มีลักษณะขี้อาย เก็บตัว ใจน้อย และชอบพึ่งพาผู้อื่น ส่วน

^๒ ข้าราชการ วุฒิจันทร์, คุณธรรมจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : กรมพระศาสนา, ๒๕๒๔), หน้า ๗๖-๗๗.

เด็กที่เลี้ยงดู แบบควบคุมน้อยไม่เชื่อฟังไม่มีความรับผิดชอบและขาดสมาธิ เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบให้เหตุผลเป็นเด็กที่ไม่ก้าวร้าวรู้จักรับผิดชอบชั่วดีรู้สึกอายเมื่อทำผิด

๒. ญาติผู้ใหญ่และสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัว เป็นผู้มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและหล่อหลอมจริยธรรมให้แก่เด็กในครอบครัวเช่นเดียวกัน โดยปกติเด็กจะเรียนรู้เจตนาเชิงจริยธรรมจากผู้ใหญ่ด้วยการสังเกตและเลียนแบบ มากกว่าที่จะได้มาจากการฟังคำสั่งของผู้ใหญ่โดยตรง ถ้าหากผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีลักษณะเด่นเป็นที่ยกย่องบูชาแก่เด็กมา เด็กมีแนวโน้มเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ขึ้นมาเท่านั้น

๓. เพื่อน ๆ ของเด็กเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดค่านิยมทางคุณธรรม และจริยธรรมบางอย่างให้เด็กได้รับรู้รับไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดพฤติกรรมคล้ายตามเพื่อนๆ ได้โดยเฉพาะในวัยรุ่นการทำอะไรตามเพื่อนจะเห็นได้ชัดที่สุด การเรียนรู้เชิงจริยธรรมของเด็กมิใช่มาจากเพื่อนเพียงฝ่ายเดียว แต่ยังได้มาจากการได้กระทำกิจกรรมร่วมกัน การเข้าใจกันและกันในระหว่างเด็กวัยเด็กเดียวกันเองด้วย ซึ่งเพื่อนๆ ดังกล่าวนี้นรวมทั้งเพื่อนในโรงเรียนและนอกโรงเรียนด้วย

๔. พระสงฆ์ หรือผู้นำทางคุณธรรมและจริยธรรมในหมู่บ้าน ตำบลหรืออำเภอ หรือท้องถิ่นที่เด็กนักเรียนอยู่นั้น เป็นที่เคารพนับถือของผู้ใหญ่ในสังคมนั้น และได้มอบให้เป็นผู้อบรมสั่งสอนด้านจริยธรรมแก่ประชาชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ การปฏิบัติ ศีลปฏิบัติชอบของพระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนาในท้องถิ่นนั้น มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กนักเรียนนักศึกษาในท้องถิ่นนั้นด้วย

๕. สื่อมวลชนหรือสื่อมวลชนทุกรูปแบบในปัจจุบันนี้ มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการปลูกฝังหรือเปลี่ยนแปลงเจตนา ค่านิยมตลอดจนรูปแบบของพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนนักเรียนนักศึกษา หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ตลอดไปถึงภาพยนตร์ บทเพลง หนังสืออ่านเป็นทั้งเครื่องปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรม ให้แก่เด็กและเยาวชนทุกวัย และในขณะเดียวกัน ถ้าสิ่งเหล่านี้ ไม่ได้ได้รับความสนใจด้านที่ช่วยปลูกฝังความมี จริยธรรมที่ดีแก่ เยาวชนแล้ว ยังอาจเป็นเครื่องมือทำเล่นหรือขวางกั้นการปลูกฝังหล่อหลอมให้เด็กนักเรียนนักศึกษาให้เป็นผู้คุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงามไว้ด้วย

๖. โรงเรียนหรือสถานศึกษา ซึ่งรวมอยู่ถึงการจัดสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา การบริหารและการให้บริการต่าง ๆ ในสถานศึกษา การเป็นตัวอย่างที่ดีงามของครูอาจารย์ การเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาการที่เกี่ยวกับจริยศึกษา โดยเฉพาะการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษาในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนั้น ใช้วิธีการหล่อหลอมดังที่กล่าวมาในข้างต้นด้วยวิธีการใช้นิทานวรรณคดีหรือข่าวสารจากชีวิตจริง การใช้วิถี

ทัศน์ ภาพยนตร์ แถบบันทึกเสียง ภาพนิ่ง แผ่นโปร่งใสการอธิบาย การเทศนา การตัดเตือนการสนทนา การยกย่องสรรเสริญ การชมเชย การแก้ไขและวิจารณ์ข้อบกพร่อง

๒.๖.๓ หลักธรรมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

ศีลธรรม คือ วิธีการกระทำหรือปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลของการกระทำนั้น ๆ ถ้าการกระทำดีย่อมจะก่อให้เกิดผลที่ดีได้ผลที่ดีดังกล่าวคือ ความสุขนั่นเอง วิธีการกระทำที่ดีจึงเป็นการกระทำตามหลักศีลธรรม ในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ตรัสสอนโดยเน้นการกระทำ หรือหลักการ เช่น เดียวกัน แต่การกระทำทุกอย่างจะต้องมีสติ คือ ระลึกรู้อยู่เสมอว่าจะทำ พูดหรือคิดสิ่งใด และจะต้องมีปัญหา คือ ความรู้รอบ รู้อย่างรอบคอบ รู้ให้ถ้วนถี่อีกด้วย การกระทำเช่นนั้นจะให้ผลเป็นอย่างไร ทุกข์หรือสุข ถ้ารู้ว่าจะให้ผลเป็นสุขทั้งแก่ตนและสังคมแล้ว จึงควรกระทำในประโยชน์ตนแลสังคม แม้จะไม่ได้ประโยชน์แต่ตน หากแต่ได้ประโยชน์แก่สังคม พระพุทธองค์ยังให้เลือกเอาประเด็นหลังแต่ถ้ารู้แน่แท้ว่าจะเกิดความทุกข์โทษแล้ว ควรเว้นให้ห่างไกล ดังนั้น ในหลักคำสอนพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์จึงตระหนักยิ่งทั้งในหลักการและผลที่จะเกิดขึ้นด้วยดังพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า^{๖๓}

“ผู้มีปัญญาควรรักษาจิตที่เห็นได้ยากยิ่ง ละเอียดยิ่ง ย่อมไปหาแต่อารมณ์ที่ปรารถนา เพราะจิตที่คุ้มครองแล้วย่อมนำสุขมาให้”

ฉะนั้นหลักในการประพฤติที่จะต้องมีความสุข เพราะความสุขเป็นสิ่งที่มนุษย์ปรารถนาอันเป็นผล แต่จะเกิดผลได้จะต้องมีหลักการที่จะต้องปฏิบัติ ในพระพุทธศาสนาคุณาศีลหรือชาวบ้านจะต้องมีความสุขได้ต้องพยายามปฏิบัติตามหลัก เบญจศีล เบญจธรรม อันเป็นธรรมที่ใ้บุคคลเป็นมนุษย์สมบูรณ์ได้^{๖๔}

เบญจศีล มาจากคำสองคำ^{๖๕} คือคำว่า เบญจ แปลว่า ๕ และคำว่า ศีล แปลว่า ปกติ รวมเป็น เบญจศีล คือ ศีล ๕ ประการ หมายถึงการรักษากายวาจาให้เป็นปกติ โดยสรุปได้แก่การงดเว้นจากการทำความชั่วทั้งปวงนั่นเอง ศีลนั้นเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น เพื่อคอยควบคุมความ

^{๖๓} บุญมี แทนแก้ว, **จริยศาสตร์, จริยศาสตร์**. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๑๒๕.

^{๖๔} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๖/๓๖.

^{๖๕} สำนักงานคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **ธรรมศึกษาขั้นตรี ฉบับปรับปรุงใหม่ที่ประกาศใช้ปัจจุบัน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๖.

ประพฤติให้เรียบร้อยดีงาม ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น รวมทั้งสังคมส่วนรวม เป็นคุณธรรมที่ช่วยผดุงสังคมให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขไว้ทุกข์ภัย ทำให้สังคมมนุษย์มีความรักความปรารถนาดีต่อกัน เคารพในสิทธิของกันและกัน ดังนั้น ศีลจึงถือเป็นข้อปฏิบัติสำหรับมนุษย์ทุกคนที่จะต้องประพฤติปฏิบัติ เบญจศีลนั้นมี ๕ ประการ ได้แก่^{๖๖}

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์
๒. อทินนาทานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์
๓. กามสุมิฉาจารา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดทางประเวณี
๔. มุสาวาทา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการกล่าวเท็จ
๕. สุราเมรัยมัชฌมาทัญฐานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการดื่มสุราเมรัยและของมีนเมา

เบญจศีลทั้ง ๕ ข้อนี้ ท่านจัดเป็นสิกขาบท คือ ข้อที่พึงศึกษาและปฏิบัติมิให้ขาดหรือต่างพร้อยด้วยประการทั้งปวง

เบญจธรรม แปลว่า ธรรม ๕ ประการ เป็นธรรมข้อที่ควรปฏิบัติคู่กับเบญจศีล หรือศีล ๕ ประการ เบญจธรรมนี้เป็นข้อปฏิบัติที่สนับสนุนให้การรักษาเบญจศีลมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จัดเป็นคู่ ๆ ได้ดังต่อไปนี้^{๖๗}

ข้อที่ ๑ เมตตากรุณา หมายถึง ความคิดปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ปราศจากความทุกข์ ด้วยประการทั้งปวง ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่นให้ลำบากเดือดร้อน เมื่อผู้อื่นมีทุกข์ก็พลอยห่วงใยไปด้วย เป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมให้มนุษย์ในสังคมมีความเมตตาปรานีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน เช่น บิณฑาคาร มีความรักในบุตร ไม่คิดอาฆาตพยาบาทต่างๆ เป็นต้น เบญจธรรมนี้คู่กับเบญจศีลข้อที่ ๑ คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์

ข้อที่ ๒ สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง คุณธรรมข้อนี้เป็นเครื่องสนับสนุนให้ผู้มีศีลสามารถรักษาศีลไว้ได้อย่างมั่นคง การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ เช่น การทำมาหากินโดยสุจริตเที่ยงธรรม เว้นจากมิจฉาอาชีวะที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นและสังคมทั่วไป เบญจธรรมข้อนี้คู่กับเบญจศีลข้อที่ ๒ คือการเว้นจากการลักทรัพย์

ข้อที่ ๓ กามสังวร หมายถึง ความสำรวมระวังในกามให้ยินดีพอใจในคู่ครองของตนเท่านั้น ชายที่มีภรรยาแล้วไม่พึงประพฤตินอกใจภรรยาเป็นเด็ดขาด และต้องเอาใจใส่ยกย่อง

^{๖๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๘๖/๒๓๓.

^{๖๗} คณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเชียง, หนังสือเรียนธรรมศึกษาชั้นตรี ฉบับมาตรฐาน บูรณาการชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสียงเชียง, ๒๕๕๒), หน้า ๒๒๘.

ภรรยาตามสมควรแก่ฐานะ และภรรยาก็ต้องดูแลปรนนิบัติ เอาอกเอาใจสามีให้มีความสุข เบญจธรรมข้อนี้คู่กับเบญจศีลข้อที่ ๗ คือ เว้นจากการประพฤติดิฉันในกาม

ข้อที่ ๔ สัจจา หมายถึง ความมีสัตย์ คือ มีความจริงใจ ซื่อตรงทั้งต่อตนเอง มิตรสหาย และเพื่อนร่วมงาน รักษาสัตย์จะเท่าชีวิต มีความสุจริตยุติธรรมในใจ พูดคำไหนเป็นคำนั้น ผิดก็ยอมรับผิด ถูกก็ว่าไปตามนั้น ไม่มีลำเอียง เป็นผู้มีความสัตย์เป็นที่เชื่อถือได้ ไม่กลับไปกลับมา อันจะมีผลทำให้ผู้อื่น เชื่อถือในถ้อยคำ ยอมรับนับถือในความสุจริต เบญจธรรมข้อนี้คู่กับเบญจศีลข้อที่ ๔ คือ เว้นจากการพูดเท็จ

ข้อที่ ๕ สติสัมปชัญญะ หมายถึง ความมีสติรอบคอบฝึกฝนตนเองมิให้หลงประมาท มัวเมา สติ ได้แก่ความระลึกได้ในขณะที่ทำ พูด คิดอะไรก็ตาม ต้องพยายามตั้งสติให้ดี สัมปชัญญะ ได้แก่ ความรู้สึกรู้ตัวในขณะที่ทำ พูด หรือคิด เช่นเดียวกัน สติสัมปชัญญะนั้นเป็นธรรมที่มาคู่กัน เป็นธรรมที่มีอุปการะมาก คือไม่เกิดความประมาทหลงเพลิน เมื่อจะทำ จะพูด จะคิด ก็จะเป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามหลักธรรม เบญจธรรมข้อนี้คู่กับ เบญจศีลข้อที่ ๕ คือ เว้นจากการดื่มสุรา และเมรัย

สรุปแล้วเบญจศีล เบญจธรรม จึงเป็นหลักธรรมที่จะต้องปฏิบัติคู่กัน หลักเบญจศีลนั้นให้มนุษย์ละเว้นจากการไม่ประพฤดิชั่ว เมื่อไม่ประพฤดิชั่วแล้วจะต้องพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น เป็นการพัฒนาตนเองดังนั้นจะต้องมีปฏิบัติตามหลักเบญจธรรมด้วย จึงจะถือว่าเป็นผู้ประพฤดิดี

ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และการประพฤติดินให้เป็นประโยชน์แต่สังคม หรือส่วนรวมจะทำให้สำเร็จ และให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานในด้านที่คืบนั้น จะต้องมีความคุณธรรมที่จะช่วยให้สำเร็จ หรือความเจริญก้าวหน้าในทางด้านคุณธรรมจริยธรรมดังประสงค์ คือ อิทธิบาท ๔ ประการ ได้แก่^{๖๔}

๑. ฉันทะ ความพึงพอใจหรือต้องการที่จะทำ หรือใฝ่ใจจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

๒. วิริยะ ความเพียรหรือขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม แข็งขันอดทน เอาธุระ ไม่ทอดย

๓. จิตตะ ความคิดหรือตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

^{๖๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๖/๒๗๗.

๔. วิมังสา ความไตร่ตรองหรือทดลอง ได้แก่ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตรา หาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นมีการวางแผนวัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง

ผู้มีคุณธรรม ๔ ประการ ย่อมเจริญก้าวหน้าในชีวิตเป็นอย่างดี เราอยู่ในสังคมเดียวกัน มีมนุษยธรรม คือ เบญจศีล เบญจธรรม เป็นพื้นฐานชีวิต ครุ่นคิดใน กุศลกรรมบถ คือทางก่อความดีงาม ความฉลาด ซึ่งจะทำให้มนุษย์เราประพฤติดีอยู่ในศีลธรรม

กุศลกรรมบถ กรรมที่เป็นทางแห่งกุศล ทางที่ผู้ใดทำแล้วถือว่าเป็นการทำความดี มี ๑๐ ประการ คือ^{๖๕}

ทางกายกรรม ๓ ได้แก่

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี (เว้นจากการฆ่าสัตว์)
๒. อทินนาทานา เวรมณี (เว้นจากการลักทรัพย์)
๓. กามสุมิจาจารา เวรมณี (เว้นจากการประพฤติดีกในกาม)

ทางวจีกรรม ๔ ได้แก่

๑. มุสาวาทา เวรมณี (เว้นจากการพูดเท็จ)
๒. ปิสุณาย วาจา เวรมณี (เว้นจากการพูดส่อเสียด)
๓. ผรุสสาย วาจา เวรมณี (เว้นจากการพูดคำหยาบ)
๔. สัมผัสปลลาปา เวรมณี (เว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ)

ทางมโนกรรม ๓ ได้แก่

๑. อนภิชณา (ไม่โลภอยากได้ของเขา)
๒. อพยาบาท (ไม่ปองร้ายเขา)
๓. สัมมาทิฐิ (ไม่เห็นผิดจากคลองธรรม)

เมื่อมนุษย์เราก่อความดีงาม ก็จะมี ความเจริญก้าวหน้า เมื่อเห็นความเจริญก้าวหน้าของมวลมนุษย์ทางด้านคุณธรรมจริยธรรมแล้ว ควรยอมรับนับถือชื่นชมยินดีในความสามารถนั้น ๆ ของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่ควรมี อคติ คือความลำเอียงไม่ยุติธรรม

อคติ คือ ความลำเอียง ความเอนเอียงเข้าข้าง วางตัวใจไม่เป็นกลาง ไม่มีความยุติธรรม ๔ ประการ ได้แก่^{๖๖}

๑. ฉันทาคติ – ลำเอียงเพราะรัก

^{๖๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๔๗/๓๖๒.

^{๖๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๑/๒๘๘.

๒. โทสาคติ – ลำเอียงเพราะซัง
๓. โมหาคติ – ลำเอียงเพราะเขลา (หุเบา)
๔. ภยาคติ – ลำเอียงเพราะกลัว

อคติทั้ง ๔ เมื่อทำเข้าข้อใด ก็เป็นเหตุให้เสียความยุติธรรม ความเป็นผู้ใหญ่ทั้งสิ้น เพราะเกรงว่าเขาจะดี หรือเจริญก้าวหน้ายิ่งกว่า ควรเป็นพรหมวิหารธรรม ซึ่งจัดเป็นผู้ประเสริฐ

พรหมวิหาร คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม เป็นธรรมที่ท่านผู้ใหญ่ควรยึดถือไว้เป็นแนวปฏิบัติ เป็นธรรมที่ทำให้บุคคลผู้ประพฤติตามเป็นผู้ใหญ่ มี ๔ ประการ ^{๑๑}

๑. เมตตา – ความรักใคร่ ประรณนาจะให้มีความสุข จัดการปองร้ายผู้อื่นได้
๒. กรุณา – ความสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ จัดความคิดเบียดเบียนผู้อื่นได้
๓. มุทิตา – ความพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี จัดความไม่ยินดีต่อผู้อื่นได้
๔. อุเบกขา – การวางเฉย ไม่ดีใจไม่เสียใจเมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ จัดความกระทบกระทั่งใจต่อผู้อื่นได้

ผู้ดีผู้ประเสริฐทางด้านคุณธรรมจริยธรรม จะต้องปฏิบัติ จะต้องบำเพ็ญให้มีในตนเป็นนิสัย หรือเป็นปกตินิสัย ผู้ที่แผ่เมตตา จะทำให้ผู้นั้นมีเมตตากรุณาข่มถึงความสมบูรณ์พูนสุขโดยนัยตรงกันข้ามนี้ กระแสจิตอันระคนด้วยเมตตากรุณานั้นย่อมปรุงใจของผู้แผ่เมตตานั่นเองให้สงบเยือกเย็น และในโอกาสเดียวกันก็ไปคลี่คลายความมุ่งร้ายในจิตใจของผู้คิดร้ายต่อเรา ให้คลายความเหี้ยมโหดลงด้วย พระพุทธองค์ทรงสรุปอานิสงส์ (ประโยชน์) ของเมตตาไว้ ๑๐ ประการ ^{๑๒}

๑. นอนหลับสบาย
๒. ตื่นขึ้นก็สบาย
๓. ไม่ฝันร้าย
๔. เป็นที่รักของมนุษย์
๕. เป็นที่รักของอมมนุษย์
๖. เทวดาคูมกรองรักษา
๗. คู่มกกันอันตรายต่าง ๆ
๘. จิตใจตั้งมั่นด้วยดี

^{๑๑} สำนักงานคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **ธรรมศึกษาขั้นตรี ฉบับปรับปรุงใหม่ที่ประกาศใช้ปัจจุบัน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๓๓.

^{๑๒} คณะญาติธรรมวัดป่าโสมพนัส, **ทำวัตรเช้า - เย็น และมหาสติปัฏฐานสูตร แปล**, (สกลนคร : สำนักพิมพ์ไผ่ไหม, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓.

๘. ศิวพรณผ่องใส

๑๐. ไม่ตายอย่างหลงไหลลึ่มสติ

การอยู่ร่วมกันในสังคมก็มีความสุข ถ้าหากทุกคนเป็นผู้ประพฤติดี แต่อย่างไรก็ตาม การจะบังคับให้ทุกคนเป็นคนประพฤติดีด้วยกันหมดนั้นเป็นไปได้ยาก เพราะแต่ละคนมีไม่เหมือนกัน

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็นมากในสังคมปัจจุบัน เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีมารยาท มีความเคารพในสิ่งที่ดีงาม มีสัมมาคารวะ ต่อผู้อื่น

การวะ คือ ความเคารพ ความนับถืออย่างหนักแน่น, ความเอื้อเฟื้อด้วยกิริยาที่นอบน้อม เช่น การลูกรับ ฯลฯ รวมถึงการประพฤติมารยาทอย่างอื่นด้วยความตั้งใจ ไม่กระด้างกระเดื่อง มี ๖ ประการ^{๗๓}

๑. พุทธการวตา – ความเคารพนับถือพระพุทธเจ้า

๒. ชัมมการวตา – ความเคารพนับถือพระธรรม

๓. สังฆการวตา – ความเคารพนับถือพระสงฆ์

๔. ศึกษาการวตา – ความเคารพเอื้อเฟื้อในการศึกษา

๕. อัปปรมาทการวตา – ความเคารพเอื้อเฟื้อในความไม่ประมาท

๖. ปฏิสันถารการวตา – ความเคารพเอื้อเฟื้อในการทำปฏิสันถาร

เมื่อนักเรียนรู้จักสัมมาการวะ ให้ความเคารพได้อย่างถูกต้องแล้ว การอยู่ร่วมกันก็จะมีความสุขในสังคม ทำให้เกิดความรักความสามัคคีให้หมู่คณะ เมื่อจากกัน ไปยอมทำให้ระลึกถึงกัน

สาราณียธรรม คือ ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน (เป็นที่เคารพนับถือของผู้อื่น สมานสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะไว้ได้ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กันและกัน) มี ๖ ประการ คือ

๑. เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนภิกษุสามเณรทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยขวนขวายในกิจธุระของเพื่อนกันด้วยกาย มีพยาบาลภิกษุไข้ เป็นต้น ด้วยจิตเมตตา

๒. เข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนภิกษุสามเณรทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยขวนขวายในกิจธุระของเพื่อนกันด้วยวาจา เช่น กล่าวสั่งสอน เป็นต้น ด้วยจิตเมตตา

๓. เข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนภิกษุสามเณรทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือคิดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อนกัน

๔. แบ่งปันลาภที่ตนได้มาแล้วโดยชอบธรรมให้แก่เพื่อนภิกษุสามเณรไม่หวงไว้บริโภคนำเฉพาะผู้เดียว

^{๗๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๔/๓๑๕-๓๒๒.

๕. รักษาสิลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพระภิกษุสามเณรอื่นๆ ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของผู้อื่น

๖. มีความเห็นร่วมกันกับภิกษุสามเณรอื่น ไม่วิวาทกับใครๆ เพราะมีความเห็นผิดกัน ใครต้องการอยู่ร่วมกันในหมู่คนส่วนมาก หรือในสังคม ต่างคนก็ต่างรูปแบบกันไป ฉะนั้นจะต้องรู้จักในการคบเพื่อน เลือกคบบุคคลที่ดีจึงจะได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม เพื่อนที่ดีคือ มิตรแท้ เพื่อนที่ไม่ดี เรียกว่า มิตรเทียม^{๗๔}

มิตรปฏิรูป หรือ มิตรเทียม มี ๔ ประเภท ได้แก่

๑. คนปอกลอก ได้แก่

๑. คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว
๒. เสียให้น้อยคิดเอาให้มาก
๓. เมื่อมีภัยจึงรับทำกิจเพื่อน
๔. คบเพื่อนเพราะเห็นประโยชน์

๒. คนดีแต่พูด ได้แก่

๑. เก็บเอาของล่วงแล้วมาปราศรัย
๒. อ้างของยังไม่มีมาปราศรัย
๓. สงเคราะห์สิ่งไม่มีประโยชน์
๔. ออกปากฟังมิได้

๓. คนหัวประจบ ได้แก่

๑. จะทำดีก็คล้อยตาม
๒. จะทำชั่วก็คล้อยตาม
๓. ต่อหน้าว่าสรรเสริญ
๔. ลับหลังตั้งนินทา

๔. คนชักชวนในทางฉิบหาย ได้แก่

๑. ชักชวนดื่มน้ำเมา
๒. ชักชวนเที่ยวกลางคืน
๓. ชักชวนมั่วเมาในการเล่น
๔. ชักชวนเล่นการพนัน

^{๗๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๖/๒๐๕.

มิตรแท้ มี ๔ ประเภท ได้แก่

ก. มิตรมีอุปการะ ได้แก่

๑. ป้องกันเพื่อนผู้ประมาทแล้ว
๒. ป้องกันสมบัติของเพื่อนผู้ประมาท
๓. เมื่อมีภัย เป็นที่พึ่งอาศัยได้
๔. เมื่อมีธุระ ช่วยออกทรัพย์เกินที่ออกปาก

ข. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ ได้แก่

๑. บอกความลับตนแก่เพื่อน
๒. ปกปิดความลับของเพื่อน
๓. ไม่ละทิ้งยามวิบัติ
๔. แม้ชีวิตอาจสละแทนได้

ค. มิตรแนะนำประโยชน์ ได้แก่

๑. ห้ามไม่ให้ทำชั่ว
๒. แนะนำให้ทำดี
๓. ให้ฟังสิ่งที่ไม่เคยฟัง
๔. บอกทางสวรรค์ให้

ง. มิตรมีความรักใคร่ ได้แก่

๑. มีทุกข์ ๆ ค้ำย
๒. มีสุข ๆ ค้ำย
๓. โต้เถียงคนพูดติเตียน
๔. รับรองคนพูดสรรเสริญ

บทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการปลูกฝังจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนทร์ประดิษฐาราม วิทยาคม โดยการสอดแทรกในหลักสูตรการเรียนการสอนจึงนำหลักธรรม ๒๐ ประการมาใช้ในหลักสูตรอย่างเป็นระบบในการดำเนินชีวิต ๓ ด้าน ได้แก่ สីล สมาธิ และปัญญา ศึกษา คือการศึกษา ที่ฝึกอบรมพัฒนาชีวิต ๓ ด้านนั้น^{๓๕} มีดังนี้

^{๓๕} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับเฉลิม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕๑.

๑. สิกขา / การฝึกศึกษา ด้านสัมพันธ์กับสิ่งแวดลอม จะเป็นสิ่งแวดลอมทางสังคม คือ เพื่อนมนุษย์ ตลอดจนสรรพสัตว์ หรือสิ่งแวดลอมทางวัตถุก็ตาม ด้วยอินทรีย์ (เช่น ตา หู) หรือด้วยกาย วาจา ก็ตาม เรียกว่า คีล (เรียกเต็มว่า อธิศีลสิกขา)

๒. สิกขา / การฝึกศึกษา ด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ (เรียกเต็มว่า อธิจิตตสิกขา)

๓. สิกขา / การฝึกศึกษา ด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา (เรียกเต็มว่า อธิปัญญาสิกขา)

รวมความว่า การฝึกศึกษานั้น มี ๓ อย่าง เรียกว่า สิกขา ๓ หรือ ไตรสิกขา คือ คีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งพูดด้วยถ้อยคำของคนยุคปัจจุบันว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีคุณภาพ

เมื่อมองจากแง่ของสิกขา ๓ จะเห็นความหมายของสิกขาแต่ละอย่างดังนี้

๑. คีล คือ สิกขาหรือ การศึกษาที่ฝึกในด้านการสัมพันธ์ติดต่อกับปฏิบัติจัดการกับสิ่งแวดลอม ทั้งทางวัตถุและทางสังคม ทั้งด้วยอินทรีย์ต่าง ๆ และด้วยพฤติกรรมทางกาย-วาจา พูดอีกอย่างหนึ่งว่า การมีวิถีชีวิตที่ปลอดเวรภัยไร้การเบียดเบียน หรือการดำเนินชีวิตที่เกื้อกูลแก่สังคมและแก่โลก

๒. สมาธิ คือ สิกขา หรือ การศึกษาที่ฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจได้แก่การพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต ทั้งในด้านคุณธรรม เช่น เมตตา กรุณา ความมีไมตรี ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสุภาพอ่อนโยน ความเคารพ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ในด้านของความสามารถของจิต เช่น ความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความกล้าหาญ ความขยัน ความอดทน ความรับผิดชอบ ความมุ่งมั่นแน่วแน่ ความมีสติ สมาธิ และในด้านความสุข เช่น ความมีปิติ อิ่มใจ ความมีปราชัยไร้เรงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึกพอใจ สรุปคือ พัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต

๓. ปัญญา คือ สิกขาหรือการศึกษาที่ฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อที่มีเหตุผล ความเห็นที่เข้าสู่แนวทางของความเป็นจริง การรู้จักหาความรู้ การรู้จักพิจารณา การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ทดลอง ตรวจสอบ ความรู้เข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การเข้าถึงความจริง การนำความรู้มาใช้ในการแก้ไขปัญหา และคิดการต่าง ๆ ในทางเกื้อกูลสร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่ง เน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่มันเป็น ตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมชาติของโลกและชีวิต ที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดปัญหา ไร้ทุกข์ เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์

หลักทั้ง ๓ ประการแห่งไตรสิกขา ที่กล่าวมานี้ เป็นการศึกษาที่ฝึกคนให้เจริญพัฒนาขึ้นไปในองค์ประกอบทั้ง ๓ ด้านของชีวิตที่ดั่งม ที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น

ย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า การฝึกศึกษาที่จะให้มีชีวิตที่ดั่งม เป็นสิกขา ชีวิตดั่งมที่เกิดจากการฝึกศึกษานั้น เป็นมรรค

๒.๖.๔ จริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมไทย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ได้กำหนดจุดหมายซึ่ง เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ว่าให้เห็นคุณค่าของตนเองมีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์^{๖๖} ดังนี้

การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ได้กำหนดให้จัดสาระการเรียนรู้ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ – ๖ ที่เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา^{๖๗}

พระรัตนตรัย หมายถึง พระพุทธ (พระพุทธคุณ ๓) พระธรรม (หลักธรรม) พระสงฆ์ (ไตรสิกขา)

โอวาท ๓ หมายถึง ไม่ทำชั่ว ทำความดี (เบญจธรรม สุจริต พรหมวิหาร กตัญญูกตเวที) (เบญจศีล ทุจจริต) ทำใจให้บริสุทธิ์ (การบริหารจิต)

เรียงชัย จงพิพัฒนสุขได้นำเสนอการประกันและการประเมินคุณภาพการศึกษา มาตรฐานด้านผู้เรียนในมาตรฐานที่ ๑ ให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ซึ่งมีตัวบ่งชี้ ดังนี้^{๖๘}

๑. มีวินัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตนตามระเบียบและหลักธรรมเบื้องต้น
๒. ซื่อสัตย์สุจริต
๓. มีเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม

^{๖๖} กรมวิชาการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช, (กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๔), (๗) หน้า ๔.

^{๖๗} กรมวิชาการ, คู่มือการจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช, (กรุงเทพมหานคร :คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), (๗) หน้า ๑๕.

^{๖๘} เรียงชัย จงพิพัฒนสุข, คู่มือผู้ปกครอง : การเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, (พิมพ์ครั้งที่ ๑๑), (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓.

๔. ประหยัด (ใช้สิ่งของและทรัพย์สิน ทั้งของตนเองและส่วนรวม ตลอดจน ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด)

กรมวิชาการ, ได้ให้แนวทางการจัดกิจกรรมตามความถนัดความสนใจของผู้เรียนโดย มุ่งเน้นการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนใน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ๓ ด้าน^{๗๕} ดังนี้

ด้านที่ ๑ การพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย ความสนใจใฝ่รู้ ความคิดริเริ่ม และสร้างสรรค์ การพึ่งตนเองและความเชื่อมั่นในตนเอง

ด้านที่ ๒ การพัฒนาการทำงานและการดำเนินชีวิต ประกอบด้วยความมีวินัยความ รับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความประหยัด และความอดสาหัส

ด้านที่ ๓ การพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ประกอบด้วยความมีมนุษยสัมพันธ์ ความรักสามัคคี ความกตัญญูกตเวทิตะ ความอดกลั้น ความเสียสละ

กรอบแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้ง ๓ ด้าน ได้สรุปมาจากคุณลักษณะของ คนไทยที่ประเทศชาติต้องการ และค่านิยมพื้นฐาน ๕ ประการตามที่รัฐบาลเคยประกาศไว้ ดังนี้

คุณลักษณะของคนไทยที่ประเทศชาติต้องการและมีความจำเป็นต้องปลูกฝังให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ๑๐ ประการ ดังนี้

๑. มีความมีระเบียบวินัย
๒. มีความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม
๓. ขยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาชีพ
๔. สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม ต่อประเทศชาติ
๕. รู้จักคิดริเริ่ม วิจารณ์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
๖. กระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักเทิดทูนชาติ

ศาสนาพระมหากษัตริย์

๗. มีพลานามัยสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
๘. รู้จักพึ่งตนเองและมีอุดมคติ
๙. มีความภาคภูมิใจและรู้จักทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรของชาติ
๑๐. มีความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูกตเวทิตะ กล้าหาญ และสามัคคี

^{๗๕} กรมวิชาการ, คู่มือการจัดการกระบวนการเรียนรู้หน้าที่พลเมืองศีลธรรม ระดับประถมศึกษา, กรุงเทพมหานคร: ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔ (ก) หน้า ๔๕-๕๐.

ค่านิยมพื้นฐาน ๕ ประการ คือ

๑. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียรและมีความรับผิดชอบ
๒. การประหยัดและรู้จักออม
๓. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
๔. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
๕. ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

จากเหตุผลดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องจัดการเรียนรู้ จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมได้มาตรฐานตามมาตรฐานการศึกษาและให้มีคุณธรรมจริยธรรมในการพัฒนาตนเอง การพัฒนาการทำงานการดำเนินชีวิตและการพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขสรุปได้ ว่าจริยธรรม หมายถึงการประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่แสดงออกถึงความดีงามทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม เพื่อให้เกิดความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรือง เป็นประโยชน์ต่อสังคมและการพัฒนาประเทศชาติ

๒.๖.๕ ปัญหาทางจริยธรรมของนักเรียน

สรุปปัญหาจริยธรรมจากแผนพัฒนาจริยศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการกระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ ๒๕๔๑ กล่าวถึงปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในระดับมัธยมศึกษาสรุปได้ ดังนี้^{๕๐}

๑. ปัญหานักเรียนระดับมัธยมศึกษา ขาดระเบียบวินัย และย่อหย่อนในด้านจริยธรรม การแต่งกายไม่เรียบร้อย ก่อการทะเลาะวิวาทและการติดยาเสพติด ให้โทษทั้งยังขาดการเอาใจใส่ดูแลให้คำแนะนำอบรมสั่งสอนจากผู้ปกครอง ครูอาจารย์เท่าที่ควร

๒. ปัญหาเกี่ยวเนื่องกับตัวครู ครูที่มีความรู้ ความสามารถประสบการณ์ในการสอนจริยศึกษา มีน้อยมากและมีอัตราส่วนไม่สมดุลกับนักเรียนอีกทั้งขาดเทคนิคในการสอนหรือถ่ายทอดวิชาไปสู่ผู้เรียน นักศึกษาจึงทำให้การจัดการกิจกรรม จริยศึกษาในสถานศึกษาไม่ก้าวหน้า และบางครั้งครูอาจารย์ก็เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่เด็ก

๓. ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในการส่งเสริม จริยศึกษายังมีน้อยบางครั้งผู้ปกครองนักเรียนก็มีส่วนส่งเสริมเด็กของตนในทางที่ผิด

^{๕๐} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของเยาวชนในด้านจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑. หน้า ๖๘.

๔. นักเรียนในระดับมัธยมศึกษายังขาดผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดีประกอบกับ สื่อมวลชน มักเผยแพร่ข่าวคราวที่หมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมและมีแหล่ง อบรมมุขมากาย ซึ่งรัฐไม่มีมาตรการ ครอบคลุมที่ดีพอ จึงเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนในวัยนี้ลอกเลียนแบบอย่างที่ไม่ดีให้เกิดค่านิยมที่ ผิดพลาดแก่เด็ก

๕. ปัญหาด้านการบริหารงาน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการส่งเสริมจริย ศึกษานในโรงเรียน ยังไม่เป็นไปในเอกภาพเดียวกันและขาดความร่วมมือประสานงานอย่างจริงจัง ในด้านส่งเสริม จริยศึกษาของบุคลากร ในสถานศึกษาก็เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การจัดจริยศึกษา ระดับมัธยมศึกษาไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

๖. การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริม จริยศึกษา ครู- อาจารย์ส่วนใหญ่มีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียนไม่ตรงกัน

๗. ปัญหาเรื่องหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ขาดสื่อการเรียนการสอนและ เวลาในการฝึกอบรม จริยศึกษาให้แก่เด็ก นอกจากนั้นสาระสำคัญของเนื้อหาจริยธรรมที่สอดแทรก หลักสูตรยังไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมและวัยของเด็กในระดับมัธยมศึกษา

สรุปได้ว่า ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนสามารถเกิดมาได้จากหลายสาเหตุ ดังนั้น โรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนต้องพยายามค้นหาสาเหตุ ร่วมกันแก้ไขปัญหาคให้ตรงจุด ตลอดจนการจัด สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน อีกทั้งการพัฒนา หลักสูตรในกระบวนการเรียนการสอนควรมีการ ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมของเด็กในระดับมัธยมศึกษา ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมและแสดง

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูวิมลศุกการ (สวนมาลี) ศึกษาการส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมในโรงเรียน มัธยมด่านสำโรง จังหวัดสมุทรปราการ ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาด่านสำโรง เปรียบเทียบการส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมด่านสำโรง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพผู้ปกครอง และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนโรงเรียน มัธยมศึกษาด่านสำโรง ตำบลสำโรงเหนือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ปี การศึกษา ๒๕๕๓ จำนวน ๒๕๐ คน ได้มาโดยใช้การสุ่มตัวอย่างโดยวิธีแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ตามตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบสำเร็จรูปของยามานะ (Yamane) แบ่งตาม สัดส่วนในแต่ละโรงเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

(Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติทดสอบค่าที่ (t-test) และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance: F-test) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป ผลการวิจัยพบว่า ^{๔๐}

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมต้น อำเภอ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมทุกด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากและระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ ด้านวางตนในสังคม และด้านบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และด้านการพัฒนาตนเอง ตามลำดับ

๒. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมต้น อำเภอ จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามเพศโดยการทดสอบค่าที่ (t-test) โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ การส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมต้น อำเภอ จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพผู้ปกครอง โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA) สรุปได้ดังนี้

๑) จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒) จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) จำแนกตามอาชีพของผู้ปกครอง โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔) จำแนกตามรายได้ของผู้ปกครอง โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

^{๔๐} พระครูวิมลศุกการ (สวนมาลี), “การส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมต้น อำเภอ จังหวัดสมุทรปราการ” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔, หน้า ๑.

พระครูปทุมศีลาภรณ์ (ลำเภาแก้ว) ศึกษาเรื่องทัศนะของนักเรียนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปทุมธานี เขต ๒ พบว่า ^{๘๒}

องค์รู้ที่จากการสำรวจความคิดเห็นของนักที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้ดำเนินาจิตรวิญญูณ ของประชาชน และมุมมองของนักเรียนที่มีต่อพระสงฆ์ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่นักเรียนให้ความสนใจ เพื่อนำมาอภิปรายให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นักเรียนให้เคารพ ศรัทธาต่อบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการเผยแผ่ แท้จริงแล้วบทบาทด้านนี้ พระสงฆ์ทุกรูปได้รับมอบหมายจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรง เพราะหน้าที่ของพุทธสาวก คือมีหน้าที่ศึกษาเรียนรู้คำสอนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ แล้วปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนนั้นแล้วต้องสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตามด้วย นี่จึงได้ชื่อว่าพระสงฆ์สาวก

การให้การอบรม การเผยแผ่เป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ ทั้งที่เรียกว่าการเทศน์ แสดงธรรม หรือการปาฐกถาก็ตาม ซึ่งประชาชนทั่วไปให้ความเคารพและสนใจที่จะฟังสาระที่พระสงฆ์เป็นผู้ให้อยู่แล้ว และนับเป็นการศึกษาที่เข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวาง ส่วนในเนื้อหาสาระที่พระสงฆ์ให้แก่ประชาชนจะแตกต่างกันตามโอกาสและวาระต่างๆ จึงได้ข้อสรุปที่มีประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจสมควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

เจษฎา จรุงจรรยาพันธ์ ศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมความต้องการของนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพายัพ พบว่า ^{๘๓}

นักศึกษต้องการให้มีการจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกอาคาร ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและด้านสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ อยู่ในระดับมากเกือบทุกเรื่อง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักศึกษามีความต้องการในระดับมากในเรื่อง จำนวนและคุณภาพของครุภัณฑ์ เครื่องมือ เครื่องจักรห้องให้คำปรึกษา ความทันสมัยของหนังสือ สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น โทรทัศน์ โต้ะ เก้าอี้ ช่องเก็บของ ความสะอาดของห้องน้ำ ห้องส้วม บริเวณที่นั่งรับประทานอาหาร การป้องกันมลพิษต่าง ๆ เช่น ควัน เสียง ฝุ่นละออง หลังคากันแดด กันฝน ทางเดิน พื้นที่จอดรถ ที่พักผ่อนหย่อนใจ อุปกรณ์

^{๘๒} พระครูปทุมศีลาภรณ์ (ลำเภาแก้ว) “การส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมด่านสำโรง จังหวัดสมุทรปราการ” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔, หน้า ๑.

^{๘๓} เจษฎา จรุงจรรยาพันธ์, “การจัดสภาพแวดล้อมความต้องการของนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพายัพ”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (อาชีวศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๔.

เครื่องออกกำลังกาย ด้านการจัดการขยะมูลฝอยให้เพิ่มจำนวนที่รองรับขยะทั้งภายในและภายนอกอาคาร ด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวกอื่น ๆ ให้เพิ่มตู้โทรศัพท์สาธารณะ สำหรับด้านสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ให้กำหนดเขตก่อสร้าง เพื่อป้องกันอันตราย และเสี่ยงต่อการเรียนการสอน ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดสภาพแวดล้อม นักศึกษาควรมีส่วนร่วมในการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาโดยที่ทางสถาบันควรรับฟัง ข้อคิดเห็น ความต้องการของนักศึกษามาใช้ในการวางแผน และกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ ทั้งนี้ สถาบันอาจคัดเลือกและแต่งตั้งตัวแทนนักศึกษาเข้าเป็นกรรมการร่วมการสำรวจความคิดเห็นหรือจัดมีหัวข้อหนึ่งของการประชุมนิเทศนักศึกษา

มานพ งามสุวรรณ ได้ศึกษาความพึงพอใจสภาพแวดล้อมในโรงเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตพัฒนาเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก พบว่าความพึงพอใจสภาพแวดล้อมในโรงเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตพัฒนาเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกโดยรวมและแต่ละด้านจำแนกตามเพศของนักเรียนและสถานที่ตั้งของโรงเรียน อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับคือ ด้านการเรียนการสอนในชั้นเรียน ด้านบริหาร ด้านบริเวณอาคารสถานที่และด้านกลุ่มเพื่อน เมื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจสภาพแวดล้อมในโรงเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตพัฒนาเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกจำแนกตามเพศแต่ละด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อจำแนกตามที่ตั้งของโรงเรียนพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจด้านการเรียนการสอนในชั้นเรียนและบริเวณอาคารสถานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยนักเรียนนอกเขตเทศบาลมีความพึงพอใจมากกว่านักเรียนเขตเทศบาล^{๔๔}

เหนียว สีลาวงศ์^{๔๕} ศึกษาความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักศึกษาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์พื้นฐาน มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักศึกษาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์พื้นฐาน มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว ๔ ด้านคือ ด้านพฤติกรรมของครูผู้สอน พฤติกรรมของนักเรียน พฤติกรรมของเพื่อนร่วมชั้นและอาคารสถานที่ ห้องเรียน สื่อการสอน จากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์พื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า

^{๔๔} มานพ งามสุวรรณ, “ความพึงพอใจสภาพแวดล้อมในโรงเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตพัฒนาเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา*, (สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๒.

^{๔๕} เหนียว สีลาวงศ์, “ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักศึกษาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์พื้นฐาน มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว”, *ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*, (สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๕.

๑. ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ พฤติกรรมของครูผู้สอน พฤติกรรมของนักเรียน พฤติกรรมของเพื่อนร่วมชั้นและอาคารสถานที่ ห้องเรียน สื่อการสอน

๒. ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนจำแนกตามเพศของนักศึกษาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๓. ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนจำแนกตามภูมิภาคสาขาวิชาเรียนและประเภทนักศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

บวร อนันตศรี ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการสอนจริยธรรมของ โรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์การสอน และสังกัดของโรงเรียน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรีทุกคน จาก ๗ โรงเรียนจำนวน ๒๒๗ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า ๕ ระดับและคำถามปลายเปิด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที่ผลการวิจัยพบว่า^{๖๖}

๑. สภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก ๓ ด้านโดยด้านบทบาทของครูในการส่งเสริม จริยธรรมอยู่ในระดับมากเป็นอันดับแรก รองลงมาได้แก่ด้านการบูรณาการเรียนรู้อะไร และด้านเทคนิค การสอน และอยู่ในระดับปานกลาง ๓ ด้านคือด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านสื่อแหล่งการเรียนรู้ ๒. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบสภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ๒.๑ สภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามเพศ โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน ด้านเทคนิคการสอนและด้านการบูรณาการเรียนรู้อะไรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ๒.๒ สภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ๒.๓ สภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาล

^{๖๖} บวร อนันตศรี, “การศึกษาสภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา (มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี), ๒๕๔๘, หน้าบทคัดย่อ.

ในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามประสบการณ์การสอนของครู โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็น รายด้าน พบว่ามีเพียงด้านการวัดและประเมินผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๒.๔ สภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามสังกัดของโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ๓. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพ การสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ๓.๑ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัด เทศบาลในจังหวัดจันทบุรี พบว่าครูส่วนมากเห็นว่าครูควรสอดแทรกเรื่องจริยธรรมในทุกๆ วิชา ครูทุกคนควรเน้นการสอนที่สอดแทรกจริยธรรมทุกคนไม่ใช่เฉพาะบางคน ควรมีการสัมมนาอบรมครูผู้สอนทุกระดับชั้นเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติการสอนจริยธรรมในโรงเรียน ๓.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัด เทศบาลในจังหวัดจันทบุรี พบว่าครูส่วนมากเสนอว่าควรให้เด็กเข้าค่ายธรรมะเป็นประจำ ควรเชิญวิทยากรภายนอก เช่น พระภิกษุมาสอนนักเรียนเพื่อให้เกิดความศรัทธาควรมีการนำนักเรียนไปวัดและ ผู้ปกครองควรนำนักเรียนไปวัดเพื่อที่จะทำบุญเพื่อปลูกจิตสำนึกให้เป็นคนดีมีคุณธรรม

๒.๗.๑ งานวิจัยต่างประเทศ

ไรซ์ (Rice) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยเปอร์ดิว จากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาคณะต่าง ๆ บุคลิกภาพและความพึงพอใจมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ และยังพบว่า นักศึกษาพอใจในมหาวิทยาลัยของตนและมั่นใจว่าตนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายทางการศึกษาที่ตั้งไว้โดยเฉพาะนักศึกษาหญิงมีความพึงพอใจมากกว่านักศึกษาชาย^{๔๗}

เบนน์ (Benn) ทำการวิจัยเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยในอุดมคติกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่นักศึกษาได้รับรู้ จากประสบการณ์จริงในทัศนะของนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยแห่งรัฐ โอคลาโฮมา (Oklahoma University) ผลวิจัยพบว่า ทัศนะของนักศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยในสภาพจริง มีผลในทางลบและแตกต่างกันอยู่มากกับสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยในอุดมคติของนักศึกษาต้องการให้มหาวิทยาลัยมีบรรยากาศทำทางวิชาการมากกว่านักศึกษาที่อยู่ภูมิลำเนาอยู่ในรัฐ โอคลาโฮมาไม่พอใจในบรรยากาศใน

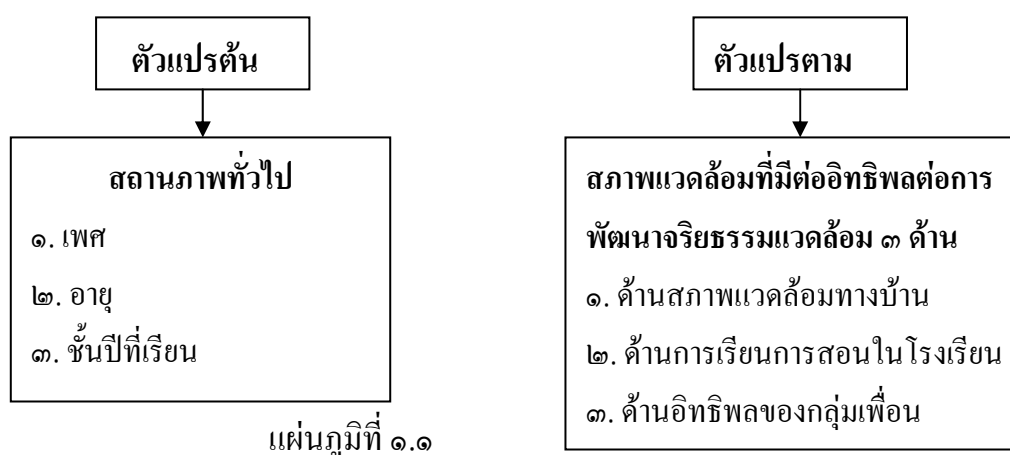
^{๔๗} Rice. J.C., **Relationships among major education goals, perception of campus environment and personality for college juniors** .(Dissertation Abstracts International, 1976) p. 744-A.

มหาวิทยาลัยมากกว่านักศึกษาผิวขาว มหาวิทยาลัยอื่น ๆ นักศึกษาผิวดำมีความประทับใจสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยมากกว่านักศึกษาผิวขาว^{๘๔}

ฮิลล์ (Hill) ศึกษาสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยฟลอริดาแอตแลนติก (Florida Atlantic University) ในทัศนะของอาจารย์และนักศึกษา โดยใช้มาตรการประมาณค่าสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย (The college and University environment scale) ซึ่งใช้ชื่อว่า CUES เป็นเครื่องมือผลของการวิจัยพบว่านักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยตามลักษณะต่าง ๆ จากเกณฑ์สูงไปหาค่า คือความเป็นเลิศทางวิชาการ ความถูกต้องเหมาะสม การรับรู้ลักษณะของชุมชน และการนำไปปฏิบัติได้^{๘๕}

สรุปจากแนวคิดทฤษฎีของนักวิชาที่กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ย่อมมีผลต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เช่น บรรยากาศภายในโรงเรียน ความร่มรื่น ความสงบ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ต้นไม้ อาคารสถานที่ เสียงรบกวน น้ำเสียส่งกลิ่นรบกวน สิ่งเหล่านี้ทำให้นักเรียนเสียสมาธิในการเรียน แต่ถ้าบรรยากาศภายในโรงเรียน ถานที่เหมาะสม มีที่พักผ่อนสำหรับนักเรียน มีห้องสมุด และสนามหญ้า สร้างบรรยากาศให้เข้ากับโรงเรียน ย่อมทำให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนก่อเกิดสมาธิในการเรียนเป็นอย่างดี และเป็นการสร้างวัฒนธรรมด้านความประพฤติ และสร้างจริยธรรมให้แก่เด็กด้วย จึงสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดเพื่อวิจัยต่อไป

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

^{๘๔} Benn, G.C., A comparison of the ideal and real college environment as perceived by entering freshman in OKLAhoma State University, (Dissertation Abstracts international, 1976), p.4026-A.

^{๘๕} Hill, G.W., A study of faculty and student perception of the campus environment Florida Atlantic University, (Dissertation Abstracts international, 1976), pp.5946-A.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เรื่องสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓ ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๓ การสร้างเครื่องมือในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๑.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียน จันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ จำนวน ๑,๔๐๐ คน ปีการศึกษา ๒๕๕๗ ภาคการศึกษาที่ ๒

๓.๑.๒ กลุ่มตัวอย่าง

ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนในโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) จากนักเรียนทั้งหมดทั้งหมด เปิดตารางของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ R.V. Krejcie และ D.W Morgan^๑

^๑ ธานีรินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (นนทบุรี : บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๔๕.

ตารางแสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร

จำนวนประชากร			กลุ่มตัวอย่าง		
ม.๔	ม.๕	ม.๖	ม.๔	ม.๕	ม.๖
๕๓๐	๔๕๖	๔๑๔	๑๒๐	๑๐๐	๘๒
รวม	๑,๔๐๐		๓๐๒ คน		

เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าให้คะแนนตามระดับความคิดเห็น ดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด	ให้ค่าเท่ากับ ๕
เห็นด้วยมาก	ให้ค่าเท่ากับ ๔
เห็นด้วยปานกลาง	ให้ค่าเท่ากับ ๓
เห็นด้วยน้อย	ให้ค่าเท่ากับ ๒
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ให้ค่าเท่ากับ ๑

(๓) ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นแบบมาตรฐานส่วนประมาณค่าหาค่าเฉลี่ย (\bar{x} = Means) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำค่าเฉลี่ยมาแปลความหมายโดยเทียบกับเกณฑ์กำหนดดังนี้

๑.๐๐ – ๑.๕๐ หมายถึง	มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด
๑.๕๑ – ๒.๕๐ หมายถึง	มีความเห็นด้วยน้อย
๒.๕๑ – ๓.๕๐ หมายถึง	มีความเห็นด้วยปานกลาง
๓.๕๑ – ๔.๕๐ หมายถึง	มีความเห็นด้วยมาก
๔.๕๑ – ๕.๐๐ หมายถึง	มีความเห็นด้วยมากที่สุด

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๒.๑ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐานด้วยขั้นตอน ดังนี้

๑. ศึกษาจากเอกสาร ตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ

๓. สร้างเครื่องมือ จากกรอบเนื้อหาในคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๔. เสนอเครื่องมือวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และนำไปปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

๓.๒.๒ ลักษณะเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่าน และนำมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งแบ่งออก ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑. เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ หรือตรวจสอบรายการ โดยถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ชั้นปีที่เรียน

ตอนที่ ๒. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓ ดังนี้ ๑. ด้านสภาพแวดล้อมทางบ้าน ๒. ด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน ๓. ด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ลักษณะคำถามเป็นแบบ Rating Scale โดยให้คะแนนเป็น ๕ ระดับ ดังนี้^๒

๕	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด
๔	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับมาก
๓	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับมากปานกลาง
๒	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับน้อย
๑	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด (Open – ended Questions) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๕- ๑๓๐.

๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

๑. นำแบบสอบถามจำนวน ๓๐๒ ชุด โดยกระจายจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนโรงเรียนวัดจันทร์ประดิษฐาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๑ เก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการเก็บคืนภายใน ๑ สัปดาห์

๒. รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนจากนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม ทั้งหมดโดยอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ จำนวน ๓๐๒ ชุด คิดเป็นแบบสอบถามที่ได้รับคืนร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อการวิเคราะห์หาค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงค่าความถี่และร้อยละ นำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล

ตอนที่ ๒ เพื่อศึกษาเรื่องสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (S.D) (Mean) นำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย โดยกำหนดเกณฑ์ ในการวิเคราะห์ตามแนวคิดของ Best แปลความหมายได้ดังนี้ คือ^๑

๔.๕๐ – ๕.๐๐	หมายความว่า	มีทัศนะในระดับมากที่สุด
๓.๕๐ – ๔.๔๕	หมายความว่า	มีทัศนะในระดับมาก
๒.๕๐ – ๓.๔๕	หมายความว่า	มีทัศนะในระดับปานกลาง
๑.๕๐ – ๒.๔๕	หมายความว่า	มีทัศนะในระดับน้อย
๑.๐๐ – ๑.๔๕	หมายความว่า	มีทัศนะในระดับน้อยที่สุด

^๑ภาวิณี ชินคำ, “รูปแบบการบริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๘.

ตอนที่ ๓ เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) สำหรับการทดสอบสมมติฐาน เพื่ออธิบายความแตกต่างตามลักษณะของประชากร สถิติที่ใช้ คือ ค่าที (T-Test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference)

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การนำเสนอการศึกษาสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียน จันทรประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๑ โดยใช้ แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๐๒ ฉบับ เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป แบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทรประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๑ โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนต่อสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทรประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๑ จำแนกตามเพศโดยการทดสอบค่าที (t-test)

ตอนที่ ๔ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนต่อสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทรประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๑ จำแนกตามอายุและระดับชั้นปีที่เรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึง กำหนดสัญลักษณ์และอักษรที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
SS	แทน	ผลบวกของส่วนเบี่ยงเบนยกกำลังสอง
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ

MS	แทน ส่วนเบี่ยงเบนกำลังสองเฉลี่ย
F	แทน ค่าที่ใช้ในการพิจารณา (F-distribution)
*	แทน ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕
Sig .	แทน ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตาราง ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	๑๒๗	๔๒.๐๕
หญิง	๑๗๕	๕๗.๙๕
รวม	๓๐๒	๑๐๐.๐๐

จากตาราง ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น ๓๐๒ เป็นหญิง จำนวน ๑๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๙๕ เป็นชาย จำนวน ๑๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๐๕

ตาราง ๔.๒ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
๑๓ ปี	๔๕	๑๖.๒๓
๑๔ ปี	๑๔๗	๔๘.๖๘
๑๕ ปี	๘๕	๒๘.๑๕
๑๖ ปี	๒๕	๘.๙๕
รวม	๓๐๒	๑๐๐.๐๐

จากตาราง ๔.๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม อายุ ๑๖ ปี จำนวน ๑๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๖๘ รองลงมาได้แก่อายุ ๑๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๑๕ อายุ ๑๔ ปี จำนวน ๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๑๕ และอายุ ๑๓ ปี จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๙๕ ตามลำดับ

ตาราง ๔.๓ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับชั้นเรียน

ระดับชั้นเรียน	จำนวน	ร้อยละ
มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๘๐	๒๖.๔๕
มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๑๑๓	๓๗.๔๒
มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๑๐๕	๓๖.๐๕
รวม	๓๐๒	๑๐๐.๐๐

จากตาราง ๔.๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๑๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๔๒ รองลงมาได้แก่อยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๐๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๐๕ และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๔๕ ตามลำดับ

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

เกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย แบ่งเป็น ๕ ระดับ (วัฒนา สุนทรชัย, ๒๕๔๗, หน้า ๗๑) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	๔.๕๐ - ๕.๐๐	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	๓.๕๐ - ๔.๔๕	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก
ค่าเฉลี่ย	๒.๕๐ - ๓.๔๕	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	๑.๕๐ - ๒.๔๕	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย
ค่าเฉลี่ย	๑.๐๐ - ๑.๔๕	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตาราง ๔.๔ แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ โดยภาพรวม โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	n=๓๐๒		ระดับของความคิดเห็น
	\bar{X}	S.D.	
๑. ด้านสภาพแวดล้อมทางบ้าน	๓.๕๑	๐.๖๘	มาก
๒. ด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน	๓.๖๑	๐.๕๒	มาก
๓. ด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน	๓.๕๘	๐.๖๕	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๕๗	๐.๕๓	มาก

จากตาราง ๔.๔ พบว่า สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๕๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอน ($\bar{X}=๓.๖๑$) ด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{X}=๓.๕๘$) ด้านเทคนิคและวิธีการสอน ($\bar{X}=๓.๕๑$)

ตาราง ๔.๕ แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ ด้านสภาพแวดล้อมทางบ้าน โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๑. ด้านสภาพแวดล้อมทางบ้าน	n=๓๐๒		ระดับของ ความคิดเห็น
	\bar{X}	S.D.	
๑. นักเรียนขาดความรัก ความอบอุ่น และความเข้าใจจาก พ่อแม่	๓.๔๔	๐.๕๗	ปานกลาง
๒. ผู้ปกครองไม่มีคํ่ายมีเวลาทำกิจกรรมร่วมภายใน ครอบครัว	๓.๒๗	๑.๐๕	ปานกลาง
๓. ผู้ปกครองใช้อารมณ์ลงโทษนักเรียนอย่างไม่มีเหตุผล	๓.๔๐	๑.๐๖	ปานกลาง
๔. ผู้ปกครองตามใจมากนักเรียนมาก สร้างความฟุ่มเฟือย การขาดระเบียบวินัยในการใช้จ่าย	๓.๒๕	๑.๐๒	ปานกลาง
๕. สภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียนอยู่ในแหล่ง อบายมุข ขัดแย้งกับโรงเรียนที่จัดกิจกรรมส่งเสริมด้าน จริยธรรมแก่นักเรียน	๓.๒๕	๑.๑๑	ปานกลาง
๖. นักเรียนมิได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จึงขาดความรักและความ อบอุ่นจากครอบครัว	๓.๑๖	๑.๑๖	ปานกลาง
๗. สภาพเศรษฐกิจหรือรายได้ของผู้ปกครองไม่พอใช้จ่าย จึงให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่สุจริต	๓.๓๖	๑.๑๖	ปานกลาง
๘. ผู้ปกครองของนักเรียนไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับทาง โรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การปฐมนิเทศ การ ประชุมผู้ปกครอง	๓.๓๒	๑.๑๓	ปานกลาง
๙. นักเรียนอยู่ในแหล่งที่มีสถานเริงรมย์ ชุมชนแออัด แหล่ง มิจาชีพซึ่งเป็นการช่วยุทำให้นักเรียนประพฤติในทาง เสื่อมเสีย	๔.๔๑	๐.๗๕	มาก
๑๐. นักเรียนได้รับอิทธิพลจากสื่อต่าง ๆ ที่คาดการณ์แนะนำ จากผู้ปกครอง	๔.๒๒	๐.๘๓	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๕๑	๐.๖๘	มาก

จากตาราง ๔.๕ พบว่า ความคิดเห็นนักเรียนต่อสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม กรุงเทพมหานคร ด้านด้านสภาพแวดล้อมทางบ้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๕๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ๒ ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง ๘ ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ อธิบายเนื้อหา รายวิชาเข้าใจได้อย่างชัดเจน ($\bar{X}=๔.๔๑$) และใช้ภาษาถูกต้อง ชัดเจนและเข้าใจง่าย ($\bar{X}=๔.๒๒$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ จัดกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนของกระบวนการสอน ($\bar{X}=๓.๔๔$) ให้แนวคิดและวิธีการเรียนรู้แก่นักเรียน ($\bar{X}=๓.๔๐$) เริ่มต้นการสอนในชั้นเรียนได้อย่างน่าสนใจ ($\bar{X}=๓.๓๖$) จัดการเรียนการสอนจากง่ายไปหายาก ($\bar{X}=๓.๓๒$) นักเรียนมีส่วนร่วม ในกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X}=๓.๒๙$) มีการเสริมแรงใจแก่นักเรียนสม่ำเสมอ ($\bar{X}=๓.๒๓$) ทบทวนเนื้อหาเดิมก่อนเข้าสู่บทเรียนใหม่ ($\bar{X}=๓.๒๕$) และให้คำแนะนำในการเรียนการสอนแก่นักเรียน ($\bar{X}=๓.๑๖$) ตามลำดับ

ตาราง ๔.๖ แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ ด้านด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๒. ด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน	n=๓๐๒		ระดับของ ความคิดเห็น
	\bar{X}	S.D.	
๑. การเรียนการสอนในโรงเรียน มุ่งเน้นแต่ความรู้ความจำ ความเป็นเลิศทางวิชาการ การแข่งขัน แต่ขาดการ พัฒนาจริยธรรมนักเรียน	๔.๐๕	๐.๘๘	มาก
๒. โรงเรียนมีจัดสอนวิชาจริยศึกษา ในห้องเรียนตาม ชั่วโมงที่กำหนดในตารางสอนเท่านั้น	๔.๓๔	๐.๗๖	มาก
๓. โรงเรียนมีการจัดประสบการณ์ภาคปฏิบัติเกี่ยวกับ จริยธรรมให้แก่นักเรียนยังน้อยเกินไป	๓.๘๖	๐.๕๘	มาก
๔. โรงเรียนขาดการติดตามพฤติกรรมการพัฒนาด้าน จริยธรรมของนักเรียน	๓.๕๒	๑.๐๖	มาก
๕. เนื้อหาของจริยธรรมที่มีอยู่ในหลักสูตรการเรียนการ สอนในโรงเรียน ยังมีน้อยเกินไปไม่เพียงพอกับการ หล่อหลอมกล่อมเกลาจิตใจของนักเรียน	๓.๔๕	๑.๐๕	ปานกลาง

ตาราง ๔.๖

๒. ด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน	n=๓๐๒		ระดับของ
	\bar{X}	S.D.	ความคิดเห็น
๖. ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสนใจน้อยต่อการนิเทศ กิจเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน	๓.๕๓	๑.๐๕	มาก
๗. ครูผู้สอนมีภาระหน้าที่ในการสอนมากจนไม่มีเวลาใน การเสริมสร้างการพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียน	๓.๓๓	๐.๕๕	ปานกลาง
๘. โรงเรียนจัดให้พระสงฆ์เข้าร่วมอบรมสั่งสอนการ พัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนน้อยเกินไป	๓.๑๖	๐.๕๖	ปานกลาง
๙. จำนวนนักเรียนในแต่ละห้องเรียนมีมากจนทำให้ ครูผู้สอนควบคุมและแก้ไขพฤติกรรมของนักเรียนได้ ไม่ทั่วถึง	๓.๖๒	๑.๓๘	มาก
๑๐. พฤติกรรมของครูยังไม่สอดคล้องกับคำสอน เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนไม่ได้	๓.๓๓	๐.๕๕	ปานกลาง
๑๑. โรงเรียนขาดการยกย่องชมเชยนักเรียนที่ทำความดีให้ เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนทั่วไป	๓.๑๖	๐.๕๕	ปานกลาง
๑๒. พฤติกรรมของครูยังไม่สอดคล้องกับคำสอนซึ่งจะ เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนได้	๓.๔๖	๑.๐๑	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๖๑	๐.๕๒	มาก

จากตาราง ๔.๖ พบว่า สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียน
จันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓
ด้านด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๖๑$) เมื่อพิจารณาเป็น
รายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ๖ ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง ๖ ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ
มาก ได้แก่ การเรียนการสอนในโรงเรียน มุ่งเน้นแต่ความรู้ความจำ ความเป็นเลิศทางวิชาการ การ
แข่งขัน แต่ขาดการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ($\bar{X}=๔.๓๔$) โรงเรียนมีจัดสอนวิชา จริยศึกษา ใน
ห้องเรียนตามชั่วโมงที่กำหนดในตารางสอนเท่านั้น ($\bar{X}=๔.๐๕$) โรงเรียนมีการจัดประสบการณ์
ภาคปฏิบัติเกี่ยวกับจริยธรรมให้แก่นักเรียนยังน้อยเกินไป ($\bar{X}=๓.๕๒$) ในโรงเรียนขาดการติดตาม
พฤติกรรมการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน ($\bar{X}=๓.๘๖$) เนื้อหาของจริยธรรมที่มีอยู่ใน

หลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน ยังมีน้อยเกินไปไม่เพียงพอต่อการหล่อหลอมกล่อมเกลาจิตใจของนักเรียน ($\bar{X}=๓.๖๒$) ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสนใจน้อยต่อการนิเทศ กิจเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน ($\bar{X}=๓.๕๓$) ครูผู้สอนมีภาระหน้าที่ในการสอนมากจนไม่มีเวลาในการเสริมสร้างการพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียน ($\bar{X}=๓.๔๕$) โรงเรียนจัดให้พระสงฆ์เข้ามาร่วมอบรมสั่งสอนการพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนน้อยเกินไป ($\bar{X}=๓.๔๖$) จำนวนนักเรียนในแต่ละห้องเรียนมีมากจนทำให้ครูผู้สอนควบคุมและแก้ไขพฤติกรรมของนักเรียนได้ไม่ทั่วถึง ($\bar{X}=๓.๓๓$) พฤติกรรมของครูยังไม่สอดคล้องกับคำสอน เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนไม่ได้ ($\bar{X}=๓.๓๓$) โรงเรียนขาดการยกย่องชมเชยนักเรียนที่ทำความดีให้เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนทั่วไป ($\bar{X}=๓.๑๖$) พฤติกรรมของครูยังไม่สอดคล้องกับคำสอนซึ่งจะเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนได้ ($\bar{X}=๓.๑๖$)

ตาราง ๔.๓ แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ ด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๓. ด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน	n=๓๐๒		ระดับของ ความคิดเห็น
	\bar{X}	S.D.	
๑. นักเรียนมีการแบ่งกลุ่มในการคบหากัน เช่น แบ่งกลุ่มฐานะดี ฐานะไม่ดี กลุ่มเรียนเก่ง กลุ่มเรียนอ่อน เป็นต้น	๓.๔๖	๑.๐๐	ปานกลาง
๒. นักเรียนมักจะถูกเพื่อนชักชวนไปในทางเลื่อมเสียด เช่น อบายมุข การพนัน ยาเสพติด สูบบุหรี่ ดื่มเหล้า	๓.๓๓	๑.๐๓	ปานกลาง
๓. นักเรียนมักมีการล้อเลียนเพื่อนเรื่องต่างๆ เช่น ปมด้อยทางร่างกาย ทางฐานะ หรือด้านการเรียน ทำให้นักเรียนที่ถูก ล้อเลียนมีพฤติกรรมชดเชย ในทางที่ไม่เหมาะสม	๔.๔๑	๐.๗๕	มาก
๔. นักเรียนมักส่งเสริมเพื่อนให้กระทำในสิ่งที่ผิด เพื่อแสดงอิทธิพลเป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน ๆ	๔.๒๒	๐.๘๓	มาก
๕. นักเรียนที่มีฐานะดี มักจะได้รับการยกย่องจากครู และเพื่อน ๆ และได้รับอภิสิทธิ์ในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ	๔.๐๕	๐.๘๘	มาก
๖. นักเรียนที่ประพฤติดี เช่น แต่งกายถูกต้องตาม ระเบียบ ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่เที่ยวเตร่ มักจะถูกล้อเลียนว่า ล้าสมัยหรือเชย เพื่อนไม่ให้เข้าพวก	๓.๔๗	๑.๐๑	ปานกลาง

ตาราง ๔.๖ (ต่อ)

๓. ด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน	n=๓๐๒		ระดับของ ความคิดเห็น
	\bar{X}	S.D.	
๓. นักเรียนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญของเพื่อน มากกว่าผู้ปกครองโดยยึดเพื่อนเป็นที่พึ่ง และขอคำปรึกษาเมื่อมีปัญหา ทำให้ถูกเพื่อนชักจูงไปในทางที่ผิด	๓.๓๑	๑.๐๖	ปานกลาง
๔. โรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อนของนักเรียนในการทำกิจกรรมที่ดั่งงาม	๓.๔๓	๑.๐๑	ปานกลาง
๕. นักเรียนส่วนใหญ่มีการรวมกลุ่มเพื่อเที่ยวเตร่หาความสุขสนุกสนานกันมากกว่าการรวมกลุ่มทางสร้างสรรค์	๓.๓๐	๑.๐๕	ปานกลาง
๑๐. นักเรียนมักจะช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ดี ทำให้ครูและผู้ปกครองไม่รู้สาเหตุปัญหาด้านความประพฤติ	๓.๒๗	๐.๕๕	ปานกลาง
๑๑. นักเรียนมักช่วยกันปกปิดความผิดของเพื่อนเพื่อไม่ให้ถูกลงโทษ	๓.๔๖	๑.๐๑	ปานกลาง
๑๒. พ่อแม่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ขาดการแนะนำ เด็กในเรื่องการคบเพื่อน	๓.๒๔	๑.๐๔	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๕๘	๐.๖๕	มาก

จากตาราง ๔.๖ พบว่า สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ ด้านผลของกลุ่มเพื่อน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๕๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ๓ ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง ๕ ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ นักเรียนมีการแบ่งกลุ่มในการคบหากัน เช่น แบ่งกลุ่มฐานะดี ฐานะไม่ดี กลุ่มเรียนเก่ง กลุ่มเรียนอ่อน เป็นต้น ($\bar{X}=๔.๔๑$) นักเรียนมักจะถูกเพื่อนชักชวนไปในทางเสื่อมเสีย เช่น อบายมุข การพนัน ยาเสพติด สูบบุหรี่ ดื่มเหล้า ($\bar{X}=๔.๒๒$) นักเรียนมักมีการล้อเลียนเพื่อนเรื่องต่างๆ เช่น ปมด้อยทางร่างกาย ทางฐานะ หรือด้านการเรียน ทำให้นักเรียนที่ถูก ล้อเลียนมีพฤติกรรมชดเชยในทางที่ไม่เหมาะสม ($\bar{X}=๔.๐๕$) นักเรียนมักส่งเสริมเพื่อนให้กระทำในสิ่งที่ผิด เพื่อแสดงผลเป็นที่

ยอมรับในกลุ่มเพื่อน ๆ ($\bar{X}=๓.๔๗$) นักเรียนที่มีฐานะดี มักจะได้รับการยกย่องจากครู และเพื่อน ๆ และได้รับอภิสิทธิ์ในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ ($\bar{X}=๓.๔๖$) นักเรียนที่ประพฤติดี เช่น แต่งกายถูกต้องตาม ระเบียบ ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่เที่ยวเตร่ มักจะถูกล้อเลียนว่าล้าสมัยหรือเชย เพื่อนไม่ให้เข้าพวก ($\bar{X}=๓.๔๖$) นักเรียนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญของเพื่อน มากกว่าผู้ปกครองโดยยึดเพื่อนเป็นที่พึ่ง และขอคำปรึกษาเมื่อมีปัญหา ทำให้ถูกเพื่อนชักจูงไปในทางที่ผิด ($\bar{X}=๓.๔๓$) โรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อนของนักเรียนในการทำกิจกรรมที่ดีงาม ($\bar{X}=๓.๓๓$) ให้นักเรียนส่วนใหญ่มีการรวมกลุ่มเพื่อเที่ยวเตร่หาความสุขสนุกสนานกันมากกว่าการรวมกลุ่มทางสร้างสรรค์ ($\bar{X}=๓.๓๑$) นักเรียนมักจะช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ดี ทำให้ครูและผู้ปกครองไม่รู้สาเหตุปัญหาด้านความประพฤติ ($\bar{X}=๓.๓๐$) นักเรียนมักช่วยกันปกปิดความผิดของเพื่อนเพื่อไม่ให้ถูกลงโทษ ($\bar{X}=๓.๒๗$) พ่อแม่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ขาดการแนะนำเด็กในเรื่องการคบเพื่อน ($\bar{X}=๓.๒๔$) ตามลำดับ

ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน
โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา
กรุงเทพมหานคร เขต ๓ จำแนกตามเพศโดยการทดสอบค่าที (t-test)

ตาราง ๔.๘ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน
โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา
กรุงเทพมหานคร เขต ๓ จำแนกตามเพศโดยการทดสอบค่าที (t-test)

สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนา จริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทร์ ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๑	ชาย		หญิง		t	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านสภาพแวดล้อมที่บ้าน	๐.๖๗	๐.๐๖	๐.๖๕	๐.๐๕	๑.๒๒	๐.๒๗
๒. ด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน	๐.๔๕	๐.๐๔	๐.๕๔	๐.๐๔	๒.๒๑	๐.๑๗
๓. ด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน	๐.๖๗	๐.๐๖	๐.๗๐	๐.๐๕	๑.๓๘	๐.๒๖
ค่าเฉลี่ยรวม	๐.๕๑	๐.๐๕	๐.๕๕	๐.๐๔	๒.๕๓	๐.๑๖

จากตาราง ๔.๘ ผลการเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตอนที่ ๔ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ จำแนกตามอายุและระดับชั้นเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One- Way Analysis of Variance: ANOVA)

ตาราง ๔.๕ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ จำแนกตามอายุ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)

		SS	df	MS	F	Sig.
๑. ด้านสภาพแวดล้อมทางบ้าน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๗๑	๓	๐.๒๔	๐.๕๑	๐.๖๘
	ภายในกลุ่ม	๑๓๕.๗๔	๒๕๘	๐.๕๓		
	รวม	๑๔๐.๔๕	๓๐๑			
๒. ด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๔๐	๓	๐.๑๓	๐.๕๐	๐.๖๘
	ภายในกลุ่ม	๘๐.๕๘	๒๕๘	๐.๒๗		
	รวม	๘๑.๓๕	๓๐๑			
๓. ด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๕	๓	๐.๑๒	๐.๒๕	๐.๘๖
	ภายในกลุ่ม	๑๔๑.๘๔	๒๕๘	๐.๕๕		
	รวม	๑๔๒.๑๕	๓๐๑			
ค่าเฉลี่ยรวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๕	๓	๐.๑๒	๐.๔๑	๐.๗๕
	ภายในกลุ่ม	๘๕.๓๔	๒๕๘	๐.๒๕		
	รวม	๘๕.๗๐	๓๐๑			

จากตาราง ๔.๕ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตาราง ๔.๑๐ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ จำแนกตามอายุและระดับชั้นเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)

		SS	df	MS	F	Sig.
๑. ด้านสภาพแวดล้อมทางบ้าน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๗	๒	๐.๑๘	๐.๔๐	๐.๖๗
	ภายในกลุ่ม	๑๔๐.๐๗	๒๕๕	๐.๕๕		
	รวม	๑๔๐.๔๕	๓๐๑			
๒. ด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๕	๒	๐.๐๗	๐.๓๕	๐.๗๑
	ภายในกลุ่ม	๘๑.๒๐	๒๕๕	๐.๓๑		
	รวม	๘๑.๓๕	๓๐๑			
๓. ด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๒๐	๒	๐.๑๐	๐.๒๑	๐.๘๑
	ภายในกลุ่ม	๑๔๒.๐๐	๒๕๕	๐.๕๕		
	รวม	๑๔๒.๑๕	๓๐๑			
ค่าเฉลี่ยรวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๑	๒	๐.๐๑	๐.๐๒	๐.๙๘
	ภายในกลุ่ม	๘๕.๖๘	๒๕๕	๐.๓๓		
	รวม	๘๕.๗๐	๓๐๑			

จากตาราง ๔.๑๐ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ จำแนกตามระดับ ชั้นเรียน โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องศึกษาสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓

จำแนกตามเพศ อายุ และระดับชั้นเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ตารางสำเร็จรูปคำนวณ หาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐๒ คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาค่าความถี่และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติทดสอบค่าที (t-test) และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance: F-test) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น ๓๐๒ คน เป็นหญิง จำนวน ๑๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๕๕ เป็นชาย จำนวน ๑๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๐๕

อายุ ผู้ตอบแบบสอบถาม อายุ ๑๖ ปี จำนวน ๑๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๖๘ รองลงมาได้แก่อายุ ๑๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๑๕ อายุ ๑๔ ปี จำนวน ๔๕ คน คิดเป็น ร้อยละ ๑๖.๒๓ และอายุ ๑๓ ปี จำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๙๕ ตามลำดับ

ระดับชั้นเรียน ผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๑๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๔๒ รองลงมาได้แก่อยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๐๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๐๕ และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๘๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๕๓ ตามลำดับ

๒. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาลัย โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านเทคนิคและวิธีการสอน ตามลำดับ

๓. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาลัย จำแนกตามเพศโดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาลัย จำแนกตามอายุและระดับชั้นเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA) สรุปได้ดังนี้

๑) จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒) จำแนกตามระดับชั้นปีที่เรียน โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาลัย ได้ข้อสรุปที่มีประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจสมควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาลัย โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านเทคนิคและวิธีการสอน ตามลำดับ

๒. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม จำแนกตามเพศโดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม จำแนกตามอายุและระดับชั้นเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA) สรุปได้ดังนี้

_๑) จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

_๒) จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เจษฎา จรุงจรรยาพันธ์** ศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมความต้องการของนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพายัพ พบว่า

นักศึกษาต้องการให้มีการจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกอาคาร ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและด้านสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ อยู่ในระดับมากเกือบทุกเรื่อง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักศึกษามีความต้องการในระดับมากในเรื่อง จำนวนและคุณภาพของครุภัณฑ์ เครื่องมือ เครื่องจักร ห้องให้คำปรึกษา ความทันสมัยของหนังสือ สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น โทรทัศน์ โต้ตอบ ใ้เก้าอี้ ช่างเก็บของ ความสะอาดของห้องน้ำ ห้องส้วม บริเวณที่นั่งรับประทานอาหาร การป้องกันมลพิษต่าง ๆ เช่น ควัน เสียง ฝุ่นละออง หลังคากันแดด กันฝน ทางเดิน พื้นที่จอดรถ ที่พักผ่อนหย่อนใจ อุปกรณ์เครื่องออกกำลังกาย ด้านการจัดการขยะมูลฝอยให้เพิ่มจำนวนที่รองรับขยะทั้งภายในและภายนอกอาคาร ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ให้เพิ่มตู้โทรศัพท์สาธารณะ สำหรับด้านสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ให้กำหนดเขตก่อสร้าง เพื่อป้องกันอันตราย และเสี่ยงต่อการเรียนการสอน ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดสภาพแวดล้อม นักศึกษาควรมีส่วนร่วมในการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาโดยที่ทางสถาบันควรรับฟัง ข้อคิดเห็น ความต้องการของนักศึกษามาใช้ในการวางแผน และกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ ทั้งนี้ สถาบันอาจคัดเลือกและแต่งตั้งตัวแทนนักศึกษาเข้าเป็นกรรมการร่วมการสำรวจความคิดเห็นหรือจัดมีหัวข้อหนึ่งของการประชุมนิเทศนักศึกษา

ฉันทนา จันทรบรรจง ได้ศึกษาวิจัยแนวทางการดำเนินงานการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมของเด็กและเยาวชนไทย โดยการสำรวจความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มนักคิดหรือนักวิชาการและนักพัฒนาคุณธรรมหรือนักปฏิบัติเกี่ยวกับคุณธรรมที่พึงประสงค์สำหรับเด็กและเยาวชนไทย ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและวิธีการที่พึงประสงค์ในการพัฒนาคุณธรรม ผลการวิจัยพบว่า

คุณธรรมที่พึงประสงค์สำหรับเด็กและเยาวชนไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ปัญญาธรรม สุจริตธรรม สามัคคีธรรม เมตตาธรรม ขันติธรรม วิริยธรรม การละอาย ความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมความกตัญญูกตเวที ความมีวินัย การปฏิบัติตามกฎระเบียบและการรักษาเวลา ความมัธยัสถ์ ปราศจากความฟุ้งเฟ้อและไม่ยึดติดในวัตถุ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สำหรับวิธีการที่พึงประสงค์ในการพัฒนาคุณธรรมคือ การสอนจริยศึกษา หรือศาสนศึกษาเป็นวิชาบังคับในโรงเรียนการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ไว้ในวิชาต่างๆ ทุกวิชามีการจัดเนื้อหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมให้เหมาะสมกับวัย จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างและพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม จัดโอกาสให้พัฒนาความสัมพันธ์อันดีมีความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้องกับเพื่อนร่วมวัยและต่างวัย จัดโอกาสให้พัฒนาความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ในชุมชนที่เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับเด็กและเยาวชน จัดโอกาสให้สัมผัสกับความสดชื่นสวยงามของธรรมชาติแวดล้อมที่ดี จัดโอกาสให้ได้พบเห็นและซาบซึ้งในสิ่งที่มีคุณค่าเป็นมรดกของชุมชนของชาติและของมนุษยโลก จัดโอกาสให้แสดงออกถึงพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์แล้วให้การยกย่องชมเชย เพื่อเป็นการเสริมแรงการทำ ความดีนั้น ให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมบูรณาการเป็นโครงการฝึกให้ปฏิบัติเป็นกลุ่ม ร่วมกันวางแผนการรับผิดชอบ ให้สื่อมวลชนมีส่วนร่วมเผยแพร่ถ่ายทอดและพัฒนาคุณธรรมสอดแทรกกิจกรรมด้านคุณธรรมในวิถีชีวิตของนักเรียนให้มากที่สุดเท่าที่โอกาสจะอำนวย สร้างสังคมการเรียนรู้ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ใช้กรณีปัญหาและฝึกแก้ปัญหาด้วยกระบวนการกลุ่ม

บวร อนันตศรี ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการสอนจริยธรรมของ โรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์การสอน และสังกัดของโรงเรียน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรีทุกคน จาก ๗ โรงเรียนจำนวน ๒๒๗ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า ๕ ระดับและคำถามปลายเปิด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า ๑. สภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน โดยด้านบทบาทของครูในการส่งเสริม จริยธรรมอยู่ในระดับมากเป็นอันดับแรก รองลงมาได้แก่ด้านการบูรณาการเรียนรู้ และด้านเทคนิค การสอน และอยู่ในระดับปานกลาง ๓ ด้านคือด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านสื่อแหล่งการเรียนรู้ ๒. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบสภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ๒.๑ สภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามเพศ โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน ด้านเทคนิคการสอนและด้านการบูรณาการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ ๒.๒ สภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ๒.๓ สภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามประสบการณ์การสอนของครู โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็น รายด้าน พบว่ามีเพียงด้านการวัดและประเมินผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๒.๔ สภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามสังกัดของโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ๓. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพ การสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ๓.๑ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัด เทศบาลในจังหวัดจันทบุรี พบว่าครูส่วนมากเห็นว่าครูควรสอดแทรกเรื่องจริยธรรมในทุกๆ วิชา ครูทุกคนควรเน้น การสอนที่สอดแทรกจริยธรรมทุกคนไม่ใช่เฉพาะบางคน ควรมีการสัมมนาอบรมครูผู้สอนทุกระดับชั้นเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติการสอนจริยธรรมในโรงเรียน ๓.๒ ผลการวิเคราะห์ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัด เทศบาลในจังหวัดจันทบุรี พบว่าครูส่วนมากเสนอว่าควรให้เด็กเข้าค่ายธรรมะเป็นประจำ ควรเชิญวิทยากรภายนอก เช่น พระภิกษุมาสอนนักเรียนเพื่อให้เกิดความศรัทธาควรมีการนำนักเรียนไปวัดและ ผู้ปกครองควรนำนักเรียนไปวัดเพื่อที่จะทำบุญเพื่อปลูกจิตสำนึกให้เป็นคนดีมีคุณธรรม

ไรซ์ (Rice) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย เปอร์ดู จากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาคณะต่าง ๆ บุคลิกภาพและความพึงพอใจมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ และยังพบว่า นักศึกษาพอใจในมหาวิทยาลัยของตนและมั่นใจว่าตนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายทางการศึกษาที่ตั้งไว้โดยเฉพาะนักศึกษาหญิงมีความพึงพอใจมากกว่านักศึกษาชาย

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าในงานวิจัยแต่ละเรื่องจะมีบริบทของการวิจัยที่แตกต่างกัน แต่โดยภาพรวมแสดงให้เห็นว่ามีแนวทางและกระบวนการที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคมในภาพรวมและนำมาเป็นแบบอย่างและแนวทางในการศึกษาต่อไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ซึ่งมีข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุงจากผลการวิจัยและจากข้อคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

๑. ด้านเทคนิคและวิธีการสอน ควรมีการส่งเสริมให้ครูพระสอนศีลธรรมให้สามารถอธิบายเนื้อหาวิชาเข้าใจได้อย่างชัดเจน และใช้ภาษาถูกต้อง ชัดเจนและเข้าใจง่าย

๒. ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรมีการส่งเสริมการใช้สื่อได้หลากหลายและเหมาะสมกับรายวิชาที่สอน สื่อการสอนกระตุ้นความสนใจแก่นักศึกษา และการใช้สื่อที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา

๓. ด้านการวัดผลและประเมินผลครูพระสอนศีลธรรมควรมีการสังเกตและประเมินพัฒนาการของนักเรียนทุกสถานการณ์โดยประเมินจากพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออก รวมทั้งมีการประเมินผลการเรียนการสอนของนักเรียน ทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน ได้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้และครอบคลุมเนื้อหาที่กำหนด

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อสภาพแวดล้อมในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน เขตพื้นที่การศึกษาเดียวกัน

๒. ควรมีการศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูต่อสภาพแวดล้อมในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน เขตพื้นที่การศึกษาเดียวกัน

๓. ควรมีการศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูต่อสภาพแวดล้อมโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่

๔. ควรมีการศึกษาวิจัยโดยใช้เครื่องมืออื่น ๆ เช่น แบบสอบถามสถานการณ์ และแบบสัมภาษณ์ เพื่อได้ผลการศึกษาในเชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๓.

กรมวิชาการ. คู่มือการจัดการกระบวนการเรียนรู้หน้าที่พลเมืองศีลธรรม ระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์พัฒนาการศึกษา, ๒๕๔๔.

กรมวิชาการ. คู่มือการจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์พัฒนาการศึกษา, ๒๕๔๔.

กรมวิชาการ. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๔.

กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของเยาวชนในด้านจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

คณะปฏิบัติธรรมวัดป่าโสมพนัส. ทำวัตรเช้า เย็น และมหาสติปัฏฐานสูตร แปล. สกลนคร : สำนักพิมพ์ไผ่ไหม, ๒๕๕๐.

พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธธรรม ฉบับเดิม . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

คณาจารย์สำนักพิมพ์เชียงใหม่. หนังสือเรียนธรรมศึกษาชั้นตรี ฉบับมาตรฐาน บูรณาการชีวิต. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เชียงใหม่, ๒๕๕๒.

จ่านงค์ ทองประเสริฐ. หลักการครองตน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สนุกอ่าน, ๒๕๔๐.

- นันทนา จันทร์บรรจง. การศึกษากับการพัฒนาคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑.
- ชำระเรือง วุฒิจันทร์. คุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : กรมพระศาสนา, ๒๕๒๔.
- ชำนาญ พาศื่อ. สารนิพนธ์พุทธศาสตร์บัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- ชูชัย สมितिไกร. “เอกสารการสอนวิชาจิตวิทยาสิ่งแวดล้อม”. เชียงใหม่ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔.
- ดร.สาโรช บัวศรี. หน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานการศึกษา. แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา. กรุงเทพมหานคร:, ๒๕๔๔.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. “ครูกับการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน”. กรุงเทพมหานคร : บริษัทส่งเสริมการศึกษาและจริยธรรม จำกัด, ๒๕๔๔.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.
- ชานินทร์ ศิลป์จารุ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ ๕. (นนทบุรี : บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. จริยธรรมในการศึกษาสำหรับอนาคต. วารสารการศึกษาแห่งชาติ ๒๘ ฉบับที่ ๖ ส.ค. - ก.ย.๓๗).
- บรรจง ชูสกุลชาติ. เนื่องในวันสถาปนากรมอาชีวศึกษา ครบ ๔๔ ปี. อาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๕.
- บุญช่วย จินดาประพันธ์. การบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร:หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู. ๒๕๓๖.
- บุญมี แทนแก้ว.พศ. จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๓๒.
- บุญมี แทนแก้ว. จริยศาสตร์. จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐.
- ประภาศรี สีหอำไพ. พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- ประเวศ วะสี. ยุทธศาสตร์ทางปัญญาของชาติ ยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดของสังคมทั้งหมดรวมกัน. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา ร่วมกับสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๗.
- ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๒๖. “การศึกษากับพัฒนาคุณภาพชีวิต.” วารสารครุศาสตร์. ๑๒, ๒๕๒๖.

- ผกา สัตยธรรม. **คุณธรรมของครู**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- ผกาทิพย์ เกษรากุล. “สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในทัศนะของนิสิต”.
วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๔.
- พระเทพเวที. (ประยุทธ์ ปยุตโต). **แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลง
 กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรม ฉบับเติม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
 ธรรมสภา, ๒๕๔๕.
- พระธรรมปิฎก. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. **ความรู้คู่คุณธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- . **ความรู้คู่คุณธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- ภิญโญ สาธร. **หลักการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๑๖.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์
 พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖ .
- เริงชัย จงพิพัฒนสุข. **คู่มือผู้ปกครอง : การเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**.
 (พิมพ์ครั้งที่ ๑๑). กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๖.
- วัลนิภา ฉลากบาง. **จิตวิทยาและการแนะแนวเด็กประถม**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์,
 ๒๕๓๕.
- วัลภา เทพหัสติน ณ อรุณยา. **บุคลากรนิสิตนักศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- วิทย์ วิศทเวทย์ และ เสถียรพงษ์ วรรณปก. **หนังสือเรียนสังคมศึกษารายวิชา ส.๔๐๒**.
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๐.
- วิพล นาคพันธ์และสมเดช สีแสง. **การบริหารงานอาคารสถานที่การบริหารงานความสัมพันธ์**
โรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา. อุทัยธานี : ชมรมพัฒนาความรู้ด้าน
 กฎหมาย, ๒๕๓๕.
- วิรัตน์ บัวขาว. **ผู้บริหารยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร: ประชาศึกษา, ๒๕๔๐.

ศิริ เจริญวัย. การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม. นครราชสีมา: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๑.

สนอง เครือมาก. คู่มือสอบผู้บริหาร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. นครสวรรค์ : เรียนดี, ๒๕๓๗.

สมบัติ ท้ายเรือคำ. “การสร้างและพัฒนาเครื่องมือทางจิตวิทยา เรื่องจริยธรรมทางวิชาการในกระบวนการวิจัย มหาสารคาม”. ภาควิชาการวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสารคาม, ๒๕๔๓.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ. ชุดอบรมด้วยตนเอง การพัฒนาการเรียนรู้อาชีพตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ : การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม, ๒๕๔๒.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๔๔). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๔๙. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

สำนักงานคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. ธรรมศึกษาขั้นตรี ฉบับปรับปรุงใหม่ที่ประกาศใช้ปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๕.

สำนักงานคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. ธรรมศึกษาขั้นตรี ฉบับปรับปรุงใหม่ที่ประกาศใช้ปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๕.

สิวลี ศิริวิไล. จริยธรรมตามแนวคิดตะวันตกและตะวันออก: นานาพรรณสะเกี่ยวกับจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายการพิมพ์สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน, ๒๕๓๖.

สุคชญา สุทธิศร. วิถีธรรมวิถีไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๔๕.

สุภัทรา ปิณฑะแพทย์. จิตวิทยาทั่วไป แนวคิดและทฤษฎีมูลฐาน. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๓๔.

สุรพันธ์ ยันต์ทอง. การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์อักษร, ๒๕๒๖.

สุรางค์ ไคว้ตระกูล. จิตวิทยาสังคม. ภาควิชาสังคมศาสตร์คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕.

สุวริย์ โภการภิรมย์. การวิจัยทางการศึกษา. ลพบุรี: ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.

อรพินทร์ ประสิทธิ์รัตน์. รายงานการวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”. ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๓.

อรพินทร์ ประสิทธิ์รัตน์. รายงานการวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”. ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๓.

อดิษฐ์ ชาดิกำแหง. หลักการบริหารโรงเรียนมัธยม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แสงจันทร์การพิมพ์, ๒๕๒๗.

อานันท์ ปันยารชุน. “รายงานการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม”. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็ก, ๒๕๓๕.

อุทัย บุญประเสริฐ. หลักและแนวทางในการนิเทศภายในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองสาส์น, ๒๕๒๘.

(๒) บทความในวารสาร

กรมวิชาการ. กระทรวงศึกษาธิการ. “แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมสถานศึกษา สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาและค่านิยม”. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา. พระนครศรีอยุธยา อุดดำเนา, ๒๕๔๔.

กรมสามัญศึกษา. การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดลอมที่ดีในโรงเรียน. เอกสารอันดับ ๕. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๓๒.

วิจิตร ศรีสะอ้าน. การจัดสิ่งแวดลอมในโรงเรียน. เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาการสิ่งแวดลอมสำหรับโรงเรียนและชุมชน หน่วยที่ ๑๑. จังหวัดนนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๕.

วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์. กันยายน-ธันวาคม ๒๕๔๓. “สัมภาษณ์สมาชิกวุฒิสภา นายวัลลภ ตั้งคณานุรักษ์ “เรื่องปัญหาเด็กและเยาวชน.” วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช.๑๓ (๓), ๒๕๔๓.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. “ความหมายของจริยธรรม”. วารสารการศึกษาแห่งชาติ ๒๘ ฉบับที่ ๖ ส.ค. ก.ย. ๓๗.

(๓) บทความในหนังสือพิมพ์

เสรี วงษ์มณฑา. ๑๐ กันยายน ๒๕๔๔. “คณะอนุกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. สัมภาษณ์.” เดลินิวส์, ๒๕๔๔.

(๔) อิเล็กทรอนิกส์

สุนันทา มั่นเศรษฐกิจ. “สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้” <http://www.eduku.ac.th/essay/wwwedu.asp?id=25470202> ๓๐ พฤศจิกายน, ๒๕๕๓.

ไพฑูริย์ ศรีฟ้า. “การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน.” <http://srithai.hypermart.net/environment.html>.
๐๑ พฤศจิกายน, ๒๕๕๒.

(๕) วิทยานิพนธ์

เจษฎา จรุงจรรยาพันธ์. “การจัดสภาพแวดล้อมความต้องการของนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพายัพ”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. อาชีวศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน จริยธรรมของสังคมไทย. “รายงานการวิจัยฉบับที่ ๒๑ (พิมพ์ครั้งที่ ๒) กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๔

ธีรนาถ เกิดสุคนธ์. “การศึกษาอิทธิพลทางจริยธรรม จากสื่อละครโทรทัศน์ที่มีต่อเยาวชน : ศึกษาเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนรัฐบาล สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

นพมาศ พัวพิสิฐ. “ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังของนักเรียนและครู สมรรถภาพทางการสอน สภาพแวดล้อมโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

บวร อนันตศรี. “การศึกษาสภาพการสอนจริยธรรมของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, ๒๕๔๘.

ปรีชา ริโยธา. “การพัฒนางานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้โครงการพัฒนาจิตในโรงเรียนบ้านแฝกโนนสำราญ สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม”. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม มหาวิทยาลัยสารคาม, ๒๕๔๖.

พระครูปทุมศีลาภรณ์. (สำเภาแก้ว) “การส่งเสริมศิลปธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมด่าน
ลำโรง จังหวัดสมุทรปราการ” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูวิมลศุกการ (สวนมาลี). “การส่งเสริมศิลปธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมด่าน
ลำโรง จังหวัดสมุทรปราการ” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระนิคม ชุตินุชโร. “ศึกษาบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง
กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนากรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๓.

ภาวิณี ชินคำ. “รูปแบบการบริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์”.
วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๘.

มานพ งามสุวรรณ. “ความพึงพอใจสภาพแวดล้อมในโรงเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตพัฒนาเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก”. **วิทยานิพนธ์
ปริญญาการศึกษา**, สาขา-บริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา,
๒๕๔๒.

ฤทัยรัตน์ โสมนัส. “ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจริยธรรม
ของนักเรียนโรงเรียนบ้านทุ่งหลุก อำเภอฝางจังหวัดเชียงใหม่”. **ศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต**, จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
๒๕๕๐.

วัลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. **บุคลากรนิสิตนักศึกษา**, กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

ศิริวัฒน์ ลำพูนธา. “การเปรียบเทียบคุณธรรมและอัธมโนทัศน์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
ในจังหวัดหนองคาย ที่มีการอบรมเลี้ยงดูและระดับเขาวัวปัญญาแตกต่างกัน”.
วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม มหาวิทยาลัยสารคาม, ๒๕๔๖.

ฤทัยรัตน์ โสมนัส. “ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจริยธรรมของ
นักเรียนโรงเรียนบ้านทุ่งหลุก อำเภอฝางจังหวัดเชียงใหม่”. **ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**,
จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.

เสกสรร สวงนาม. “เจตคติต่อยาเสพติดและพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอุดรธานี”.

วิทยานิพนธ์ กศม. มหาสารคาม มหาวิทยาลัยสารคาม, ๒๕๔๕.

เหนียว สีลาวงศ์. “ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักศึกษาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์พื้นฐาน มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว”. **ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕.

๒. ภาษาอังกฤษ

Astin A.W.. **The college environment**. New York: American Council on Education, 1971.

Benn. G.C.. **A comparison of the ideal and real college environment as perceived by entering freshman in OKLAhoma State University**. Dissertation Abstracts international, 1976.

Brook. L.G.. **The Modern University**. London: Andre Deutsch, 1965.

Halpin A.W.. & Don B.C.. **The organization climate of schools**. Chicago: Midwest Administration Center. University, 1936.

Hill. G.W.. **A study of faculty and student perception of the campus environment Florida Atlantic University**. Dissertation Abstracts international, 1976.

Kohlberg.L. “Moral Education for a Society in Moral Transition”. **Jouraal of Leadership**, 1975.

Newcomb. **Student peer-group influence. In personality factors on the college campus**. New York: Social Science Research Council, 1962.

Piaget. Jean. **The Moral Judgement of Chil**. New York: Collier Book, 1960.

Rice. J.C.. **Relationships among major education goals. perception of campus environment and personality for college juniors** . Dissertation Abstracts International, 1976

Romine. S.. **Student and faculty perception of effective university instructional climate**. Journal of Education Psychology, 1974.

ภาคผนวก ก : แบบสอบถาม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามชุดนี้สำหรับนักเรียน โรงเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม
๒. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของปัจจัยแวดล้อมในการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ เพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนให้เป็นคนดีมีจริยธรรม
๓. กรุณาตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ และตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด (ซึ่งการตอบแบบสอบถามนี้จะไม่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของท่านแต่อย่างใด)
๔. แบบสอบถามชุดนี้มี ๓ ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ แบ่งเป็น ๓ ด้าน คือ
 - ตอนที่ ๓ เป็นความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ ขอขอบพระคุณท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

พระครูปลัดไชยวุฒิ อากานนุโท

นักศึกษาศรีปริญาโท

สาขาวิชาการบริหารการศึกษาศึกษา

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓

ตอนที่ ๑ สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับสถานภาพของท่าน

๑. เพศ

๑.ชาย

๒.หญิง

๒. ปัจจุบันอายุ

๑๕ ปี

๑๖ ปี

๑๗ ปี

๑๘ ปี

๓. นักเรียนกำลังเรียนชั้น

๑. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

๒. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

๓. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

๔. นักเรียนเรียนอยู่โรงเรียน

๑. โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียน
จันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชยมศึกษา กรุงเทพมหานคร
เขต ๓

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือเพียงช่องเดียว ตามความคิดเห็นของท่าน
ซึ่งมีความหมาย ดังนี้

๕ หมายถึง มีความคิดเห็นมากที่สุด

๔ หมายถึง มีความคิดเห็นมาก

๓ หมายถึง มีความคิดเห็นปานกลาง

๒ หมายถึง มีความคิดเห็นน้อย

๑ หมายถึง มีความคิดเห็นน้อยที่สุด

ข้อ	สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน	ความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
	๑. ด้านสภาพแวดล้อมทางบ้าน					
๑	นักเรียนขาดความรัก ความอบอุ่น และความเข้าใจจากพ่อแม่					
๒	ผู้ปกครองไม่มีค่อยมีเวลาทำกิจกรรมร่วมภายในครอบครัว					
๓	ผู้ปกครอง ใช้อารมณ์ลงโทษนักเรียนอย่างไม่มีเหตุผล					
๔	ผู้ปกครองตามใจมากนักเรียนมาก สร้างความฟุ่มเฟือย การขาดระเบียบวินัยในการใช้จ่าย					
๕	สภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียนอยู่ในแหล่งอบายมุข ขัดแย้งกับโรงเรียนที่จัดกิจกรรมส่งเสริมด้านจริยธรรมแก่นักเรียน					
๖	นักเรียนมิได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จึงขาดความรักและความอบอุ่นจากครอบครัว					
๗	สภาพเศรษฐกิจหรือรายได้ของผู้ปกครองไม่พอใช้จ่าย จึงให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่สุจริต					
๘	ผู้ปกครองของนักเรียนไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การปฐมนิเทศ การประชุมผู้ปกครอง					
๙	นักเรียนอยู่ในแหล่งที่มีสถานเริงรมย์ ชุมชนแออัด แหล่งมิจาชีพซึ่งเป็น การช่วยทำให้ นักเรียนประพฤติในทางเสื่อมเสีย					
๑๐	นักเรียนได้รับอิทธิพลจากสื่อต่าง ๆ ที่คาดการณ์แนะนำจากผู้ปกครอง					

ข้อ	สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน	ความคิดเห็น								
		๕	๔	๓	๒	๑				
๒. ด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน										
๑	การเรียนการสอนในโรงเรียน มุ่งเน้นแต่ความรู้ ความจำ ความเป็นเลิศทางวิชาการ การแข่งขัน แต่ขาดการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน									
๒	โรงเรียนมีจัดสอนวิชาจริยศึกษา ในห้องเรียนตาม ชั่วโมงที่กำหนดในตารางสอนเท่านั้น									
๓	โรงเรียนมีการจัดประสบการณ์ภาคปฏิบัติเกี่ยวกับ จริยธรรมให้แก่นักเรียนยังน้อยเกินไป									
๔	โรงเรียนขาดการติดตามพฤติกรรมการพัฒนาด้านจริยธรรมของนักเรียน									
๕	เนื้อหาของจริยธรรมที่มีอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน ยังมี น้อยเกินไปไม่เพียงพอต่อการหล่อหลอมกล่อมเกลาคติใจของนักเรียน									
๖	ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสนใจน้อยต่อการนิเทศ กิจเกี่ยวกับการ พัฒนาจริยธรรมของนักเรียน									
๗	ครูผู้สอนมีภาระหน้าที่ในการสอนมากจนไม่มีเวลาในการเสริมสร้างการ พัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียน									
๘	โรงเรียนจัดให้พระสงฆ์เข้าร่วมอบรมสั่งสอนการพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนน้อยเกินไป									
๙	จำนวนนักเรียนในแต่ละห้องเรียนมีมากจนทำให้ครูผู้สอนควบคุมและ แก้ไขพฤติกรรมของนักเรียนได้ไม่ทั่วถึง									
๑๐	พฤติกรรมของครูยังไม่สอดคล้องกับคำสอน เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนไม่ได้									
๑๑	โรงเรียนขาดการยกย่องชมเชยนักเรียนที่ทำความดีให้เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนทั่วไป									
๑๒	พฤติกรรมของครูยังไม่สอดคล้องกับคำสอนซึ่งจะเป็นตัวอย่าง แก่นักเรียนได้									

ข้อ	สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน	ความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๓. ด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน						
๑	นักเรียนมีการแบ่งกลุ่มในการคบหากัน เช่น แบ่งกลุ่มฐานะดี ฐานะไม่ดี กลุ่มเรียนเก่ง กลุ่มเรียนอ่อน เป็นต้น					
๒	นักเรียนมักจะถูกเพื่อนชักชวนไปในทางเลื่อมเสียด เช่น อบายมุข การพนัน ยาเสพติด สูบบุหรี่ ดื่มเหล้า					
๓	นักเรียนมักมีการล้อเลียนเพื่อนเรื่องต่างๆ เช่น ปมด้อยทางร่างกาย ฐานะ หรือด้านการเรียน ทำให้นักเรียนที่ถูก ล้อเลียนมีพฤติกรรมชดเชย ในทางที่ไม่เหมาะสม					
๔	นักเรียนมักส่งเสริมเพื่อนให้กระทำในสิ่งที่ผิด เพื่อแสดงอิทธิพลเป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน ๆ					
๕	นักเรียนที่มีฐานะดี มักจะได้รับการยกย่องจากครู และเพื่อน ๆ และได้รับ อภิสิทธิ์ในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ					
๖	นักเรียนที่ประพฤติดี เช่น แต่งกายถูกต้องตาม ระเบียบ ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่เที่ยวเตร่ มักจะถูกล้อเลียนว่าล้าสมัยหรือเชย เพื่อนไม่ให้เข้าพวก					
๗	นักเรียนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญของเพื่อน มากกว่าผู้ปกครองโดยยึดเพื่อนเป็นที่พึ่ง และขอคำปรึกษาเมื่อมีปัญหา ทำให้ถูกเพื่อนชักจูงไปในทางที่ผิด					
๘	โรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อนของนักเรียนในการทำกิจกรรมที่ดีงาม					
๙	นักเรียนส่วนใหญ่มีการรวมกลุ่มเพื่อเที่ยวเตร่หาความสุขสนุกสนานกัน มากกว่าการรวมกลุ่มทางสร้างสรรค์					
๑๐	นักเรียนมักจะช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ดี ทำให้ครูและผู้ปกครองไม่รู้สาเหตุปัญหาด้านความประพฤติ					
๑๑	นักเรียนมักช่วยกันปกปิดความคิดของเพื่อนเพื่อไม่ให้ถูกลงโทษ					
๑๒	พ่อแม่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ขาดการแนะนำ เด็กในเรื่องการคบเพื่อน					

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ท่านมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนอย่างไรบ้าง

๑. ด้านสภาพแวดล้อมที่บ้าน

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ด้านการเรียนการสอนในโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระครูปลัดไชยวุฒิ อากานนุโท
เกิด	วันอาทิตย์ที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๑๐ ปีมะแม
สถานที่เกิด	๗๑/๔๓ หมู่ ๒ ต.บางแคเหนือ อ.ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๖๐
การศึกษา	ประถมศึกษา โรงเรียนบางแคเนื่องสังวาลย์อนุสรณ์ มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนปัญญาวารคุณ อ.หนองแขม กรุงเทพมหานคร ปวช. โรงเรียนเทคโนโลยีหมู่บ้านครู อ.หนองแขม กรุงเทพมหานคร นักธรรมเอก ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่น ๕๕
อุปสมบท	วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๓๔
สังกัด	พัทธสีมา วัดจันทร์ประดิษฐาราม แขวงบางด้วน เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
หน้าที่	เจ้าอาวาสวัดจันทร์ประดิษฐาราม เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม แห่งที่ ๔๒ พระวิปัสสนาจารย์ รุ่น ๑ พระวินยาธิการประจำกรุงเทพมหานคร ครูพระสอนศีลธรรมโรงเรียนวัดจันทร์ประดิษฐาราม แขวงบางด้วน เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ครูสอนนักธรรมชั้นนวกภูมิ นักธรรมชั้นตรี และชั้นโท วัดจันทร์ประดิษฐาราม แขวงบางด้วน เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
เข้าศึกษา	ปริญญาโท การบริหารการศึกษา ๖ มิถุนายน ๒๕๕๓
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดจันทร์ประดิษฐาราม แขวงบางด้วน เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๖๐ โทร ๐-๒๔๕๕๓-๐๗๑๕,๐๘-๕๕๒๑-๖๔๗๕